

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Μετανάστευση και αγορά εργασίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Γ. Αναγνωστόπουλος

Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή

Απόστολος Δεδουσόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Θεοδόσιος Παλάσκας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ιωάννα Κεραμίδου, Επίκουρος Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιωάννης Αναγνωστόπουλος 2020.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Στους γονείς μου και στη Μαρία.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία, εξετάζει τη σχέση μετανάστευσης και αγοράς εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα, την περίοδο μετά την οικονομική κρίση (2010-2018). Παρουσιάζεται το γενικό θεωρητικό υπόβαθρο και τα συμπεράσματα αναλύσεων που έχουν διεξαχθεί στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες, για τη μετανάστευση και την αγορά εργασίας. Δεδομένου του ότι η συμμετοχή των μεταναστών στην αγορά εργασίας, προϋποθέτει την επιτυχή ενσωμάτωσή τους, γίνεται αναφορά στην πολιτική που εφαρμόζει η Ε.Ε. από το 2003 μέχρι σήμερα, καθώς και στην υφιστάμενη ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία, με την οποία ρυθμίζονται θέματα που αφορούν την είσοδο, την νόμιμη παραμονή και την ενσωμάτωση των μεταναστών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την μετανάστευση και την αγορά εργασίας στην Ε.Ε., καθώς και για τα χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας, όπως διαμορφώνεται από τη νόμιμη μετανάστευση.

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η παρουσίαση της σχέσης μεταξύ νόμιμης μετανάστευσης και αγοράς εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τον πληθυσμό και τη δημογραφική τάση, την εκπαίδευση, την απασχόληση, την ανεργία και τα εισοδήματα. Από την παρούσα μελέτη προκύπτει μια θετική συσχέτιση των ποσοστών ανεργίας μεταναστών και Ελλήνων για τα έτη 2010, 2013, 2015 και 2018.

Λέξεις κλειδιά: μετανάστευση, αγορά εργασίας, απασχόληση, ανεργία

Migration and labour market

Ioannis G. Anagnostopoulos

Abstract

This thesis examines the relationship between labour market and immigration in the European Union and Greece, the period after the economic crisis (2010-2018). Also, it demonstrates the general theoretical background and conclusions of analyses conducted in Greece and other countries, regarding immigration and labour market. Given that the participation of immigrants in the labour market presupposes their successful integration, reference is made to the policy pursued by the EU from 2003 until today, as well as in the current European and Greek legislation, which regulates issues related to entry, legal residence and integration of immigrants. Statistical data for the migration and the labour market of the European Union (E.U.) are presented, as well for the characteristics of the Greek Labour market, as shaped by legal migration.

The purpose of this thesis is to present the relationship between legal migration and the labour market, taking into account the population, the demographic trend, the education, the employment, the unemployment and the incomes. The present study shows a positive correlation between the unemployment rates of immigrants and Greeks for the years 2010, 2013, 2015 and 2018.

Keywords: migration, labour market, employment, unemployment

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Περιεχόμενα	6
Πίνακες.....	8
Γραφήματα.....	11
Εισαγωγή.....	13
1. Θεωρητικό υπόβαθρο	15
1.1 Η νεοκλασική οικονομική θεωρία.....	16
1.2 Τα νέα οικονομικά της μετανάστευσης.....	17
1.3 Η θεωρία της διττής αγοράς εργασίας.....	19
1.4 Η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων.....	20
1.5 Η θεωρία των δικτύων.....	21
1.6 Η θεσμική θεωρία.....	22
1.7 Η θεωρία της Σωρευτικής Αιτιότητας.....	22
1.8 Η προσέγγιση του Μαρξ και του Λένιν.....	24
1.9 Η γεωγραφική μετανάστευση ως επένδυση ανθρώπινου κεφαλαίου.....	25
1.10 Μελέτες για την επίπτωση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας.....	26
1.10.1. Μελέτες για Ευρωπαϊκές χώρες, Η.Π.Α. και Αυστραλία.....	26
1.10.2. Μελέτες για την Ελλάδα.	30
2. Η Ελληνική νομοθεσία	31
2.1 Η Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική.....	31
2.2 Είσοδος και παραμονή των αλλοδαπών στην Ελλάδα	33
3. Η μετανάστευση στην Ε.Ε.	35
3.1 Ιστορική αναδρομή.....	36
3.2 Πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για τη μεταναστευτική πολιτική	38
3.3 Νομοθετικό πλαίσιο για τη μετανάστευση	40
3.4 Η ελεύθερη κυκλοφορία.....	41
3.5 Νομοθετικό πλαίσιο για την ενσωμάτωση και την ένταξη	42
3.6 Στατιστικά στοιχεία για τη μετανάστευση στην Ε.Ε.	43
3.6.1. Εισερχόμενη μετανάστευση.....	46
3.6.2. Εξερχόμενη μετανάστευση.....	48
3.6.3. Άδειες διαμονής	50

4. Η αγορά εργασίας στην Ε.Ε.	53
4.1 Η προσφορά εργασίας	53
4.2 Δημογραφικά στοιχεία	55
4.3 Αγορά εργασίας και μετανάστες	58
4.3.1. Τα ποσοστά απασχόλησης	58
4.3.2. Το επίπεδο εκπαίδευσης και η απασχόληση	62
4.3.3. Ποσοστό δραστηριότητας (activity rate)	66
4.3.4. Η ανεργία	69
4.3.5. Η ανεργία των νέων	71
4.3.6. Η αυτοαπασχόληση	73
4.3.7. Το εισόδημα	74
5. Αγορά εργασίας και μετανάστευση στην Ελλάδα	77
5.1 Εισαγωγή	77
5.2 Ο μεταναστευτικός πληθυσμός	78
5.3 Φύλο και ηλικία	82
5.4 Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών	86
5.5 Η αγορά εργασίας	90
5.5.1. Η απασχόληση και η ανεργία κατά την περίοδο 2010-2018	91
5.5.2. Η κατά επάγγελμα κατανομή και η κλαδική διάρθρωση	93
5.5.3. Η αμοιβή της εργασίας	102
5.6 Η δημογραφική επίπτωση και η επίπτωση συμμετοχής	105
5.7 Η ανεργία στις περιφέρειες	106
6. Συμπεράσματα	124
7. Πηγές-Βιβλιογραφία	127
Πηγές	127
Βιβλιογραφία	128
8. Παραρτήματα	134

Πίνακες

Πίνακας 2.1. Αριθμός αδειών διαμονής ανά ύψος επένδυσης.....	34
Πίνακας 2.2. Άδειες διαμονής ανά τύπο άδειας και ποσοστό επί του συνόλου (2010-2018).....	35
Πίνακας 2.3. Αριθμός αδειών διαμονής ανά είδος χορήγησης 2010-2018.....	35
Πίνακας 3.1. Ποσοστά ανδρών-γυναικών ανά χώρα προέλευσης στα Κ-Μ της Ε.Ε. για τα έτη 2014 και 2018.....	44
Πίνακας 3.2. Κατηγορίες ηλικιών ανά χώρα καταγωγής στη χώρα υποδοχής για τα έτη 2014 και 2018.....	44
Πίνακας 3.3. Ποσοστώσεις μεταναστών ηλικίας 15-64, ανά Κ-Μ της Ε.Ε. για το έτος 2018.....	45
Πίνακας 3.4. Ποσοστά εξωτερικής μετανάστευση, ανά χώρα προέλευσης το 2018.....	49
Πίνακας 4.1. Πληθυσμός-οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών (2010-2018) στα 28 Κ-Μ της Ε.Ε.....	53
Πίνακας 4.2. Οικονομικά ενεργός, μη ενεργός πληθυσμός και αριθμός απασχολούμενων ηλικίας 15-64 ετών (2010-2018) ανά υπηκοότητα.....	54
Πίνακας 4.3. Ηλικιακή σύνθεση Ελλάδος και Ε.Ε. για τα έτη 2010-2018.....	55
Πίνακας 4.4. Διάμεση Ηλικία Ε.Ε. και Ελλάδος για τα έτη 2010-2018.....	56
Πίνακας 4.5. Δείκτης εξάρτησης Ε.Ε.-Ελλάδος για τα έτη 2010-2018.....	57
Πίνακας 4.6. Δείκτης αναπλήρωσης Ε.Ε.-Ελλάδος για τα έτη 2010-2018.....	57
Πίνακας 4.7. Δείκτης γήρανσης για τα έτη 2010-2018.....	57
Πίνακας 4.8. Ποσοστά απασχόλησης 2010-2018.....	58
Πίνακας 4.9. Επίπεδο εκπαίδευσης κατά υπηκοότητα και φύλο για τα έτη 2010-2018.....	61
Πίνακας 4.10. Ποσοστά συμμετοχής γυναικών στα Κ-Μ της Ε.Ε. για τα έτη 2010-2018.....	67
Πίνακας 4.11. Διαφορά ποσοστών συμμετοχής ανδρών-γυναικών, υπηκόων τρίτων χωρών για τα έτη 2010-2018.....	68
Πίνακας 4.12. Κ-Μ με τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας ηλικιών 15-29 ανά υπηκοότητα.....	72
Πίνακας 4.13. Κ-Μ με τα μικρότερα ποσοστά ανεργίας ηλικιών 15-29 ανά υπηκοότητα.....	72
Πίνακας 4.14. Αυτοαπασχολούμενοι αλλοδαποί ανά κατηγορία και έτος.....	73

Πίνακας 4.15. Διάμεσο ισοδύναμο καθαρό εισόδημα ανά υπηκοότητα για τα έτη 2010-2018 (18-65 έτη).....	74
Πίνακας 4.16. Διάμεσο ισοδύναμο καθαρό εισόδημα ανά υπηκοότητα και φύλο για τα έτη 2010-2018 (18-65 έτη).....	74
Πίνακας 5.1. Η σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδος.....	78
Πίνακας 5.2. Η φυσική εξέλιξη του πληθυσμού, συνολικός πληθυσμός και εισροές μεταναστών, 2010-2018.....	78
Πίνακας 5.3. Κύριες υπηκοότητες αλλοδαπών σύμφωνα με την απογραφή του 2011	79
Πίνακας 5.4. Άδειες διαμονής-κύριες υπηκοότητες 2010-2018.....	79
Πίνακας 5.5. Γεννήσεις-θάνατοι Ελλήνων-αλλοδαπών 2010-2018.....	80
Πίνακας 5.6. Γεννήσεις αλλοδαπών 2010-2018.....	81
Πίνακας 5.7. Κατά φύλο σύνθεση πληθυσμού αλλοδαπών.....	81
Πίνακας 5.8. Χορηγηθείσες άδειες διαμονής κατά φύλο (2010-2018).....	82
Πίνακας 5.9. Άδειες διαμονής, ανά τύπο έκδοσης και φύλο (2010-2018).....	82
Πίνακας 5.10. Κύριες υπηκοότητες αλλοδαπών γυναικών.....	83
Πίνακας 5.11. Ποσοστά ημεδαπών και αλλοδαπών ανά ηλικία.....	84
Πίνακας 5.12. Ποσοστά χορήγησης αδειών διαμονής ανά φύλο και ηλικία.....	84
Πίνακας 5.13. Γεωγραφική κατανομή μεταναστών κατά περιφέρεια 2001,2011.....	85
Πίνακας 5.14. Γεωγραφική κατανομή μεταναστών κατά περιφέρεια 2010-2018 (% επί του συνόλου).....	86
Πίνακας 5.15. Γεωγραφική κατανομή μεταναστών ανά περιφέρεια - αναλογία στον πληθυσμό.....	86
Πίνακας 5.16. Αριθμός αδειών διαμονής που χορηγήθηκαν ανά περιφερειακή Υπηρεσία.....	88
Πίνακας 5.17. Γεωγραφική κατανομή των πέντε κύριων υπηκοοτήτων σύμφωνα με το αριθμό αδειών διαμονής που έχουν χορηγηθεί την περίοδο 2010-2018.....	89
Πίνακας 5.18. Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών που διαβιούν στην Ελλάδα (%)..	90
Πίνακας 5.19. Ποσοστά απασχόλησης κατά φύλο και υπηκοότητα για τη περίοδο 2008-2018 (15-64 ετών).....	90
Πίνακας 5.20. Ποσοστά ανεργίας κατά φύλο και υπηκοότητα για τη περίοδο 2010-2018 (15-64 ετών).....	92
Πίνακας 5.21. Επαγγελματική διάρθρωση γυναικών μεταναστών για τη περίοδο	

2011-2018 (ISCO 08).....	92
Πίνακας 5.22. Επαγγελματική διάρθρωση ανδρών μεταναστών για τη περίοδο 2011-2018 (ISCO 08).....	93
Πίνακας 5.23. Κλαδική διάρθρωση ανδρών 2010-2018 (ποσοστώσεις) (ΣΤΑΚΟΔ-08).....	95
Πίνακας 5.24. Κλαδική διάρθρωση γυναικών 2010-2018 (ποσοστώσεις) (ΣΤΑΚΟΔ-08).....	96
Πίνακας 5.25. Κλαδική διάρθρωση γυναικών μεταναστών-ποσοστιαία μεταβολή 2011-2018 (ΣΤΑΚΟΔ-08).....	97
Πίνακας 5.26. Κλαδική διάρθρωση ανδρών μεταναστών ποσοστιαία μεταβολή 2011-2018 (ΣΤΑΚΟΔ-08)	98
Πίνακας 5.27. Κλαδική διάρθρωση μεταβολή συνολικών ποσοστών 2011-2018 (ΣΤΑΚΟΔ-08)	99
Πίνακας 5.28. Θέση στο επάγγελμα Ελλήνων και μεταναστών για τα έτη 2011 και 2018.....	100
Πίνακας 5.29. Ποσοστά Ελλήνων και αλλοδαπών, ανά φύλο, ανά κατηγορία μηνιαίων αποδοχών προερχομένων από την κύρια εργασία, συμπεριλαμβανομένων και των πρόσθετων αμοιβών για τα έτη 2011 και 2018.....	102
Πίνακας 5.30. Μέσες καθαρές μηνιαίες αποδοχές προερχόμενες από την κύρια εργασία, συμπεριλαμβανομένων και των πρόσθετων αμοιβών, Ελλήνων και αλλοδαπών, ανά φύλο για τα έτη 2010-2018.....	103
Πίνακας 5.31. Πληθυσμός, δείκτες συμμετοχής ανδρών-γυναικών 2010-2018....	104
Πίνακας 5.32. Ποσοστά ανεργίας Ελλήνων και αλλοδαπών, ανά περιφέρεια (2010-2018).....	105
Πίνακας 5.33. Correlations 2010.....	108
Πίνακας 5.34. Correlations 2011.....	108
Πίνακας 5.35. Correlations 2012.....	108
Πίνακας 5.36. Correlations 2013.....	108
Πίνακας 5.37. Correlations 2014.....	108
Πίνακας 5.38. Correlations 2015.....	109
Πίνακας 5.39. Correlations 2016.....	109
Πίνακας 5.40. Correlations 2017.....	109
Πίνακας 5.41. Correlations 2018.....	109

Πίνακας 5.42. 2010 Model Summary.....	110
Πίνακας 5.43. 2010 ANOVA.....	110
Πίνακας 5.44. 2010 Coefficients.....	110
Πίνακας 5.45. 2010 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test.....	111
Πίνακας 5.46. 2010 Correlations.....	111
Πίνακας 5.47. 2013 Model Summary.....	112
Πίνακας 5.48. 2013 ANOVA.....	113
Πίνακας 5.49. 2013 Coefficients.....	113
Πίνακας 5.50. 2013 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test.....	113
Πίνακας 5.51. 2013 Correlations.....	114
Πίνακας 5.52. 2015 Model Summary.....	115
Πίνακας 5.53. 2015 ANOVA.....	115
Πίνακας 5.54. 2015 Coefficients.....	116
Πίνακας 5.55. 2015 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test.....	116
Πίνακας 5.56. 2015 Correlations.....	116
Πίνακας 5.57. 201 Model Summary.....	117
Πίνακας 5.58. 2018 ANOVA.....	118
Πίνακας 5.59. 2018 Coefficients.....	118
Πίνακας 5.60. 2018 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test.....	118
Πίνακας 5.61. 2018 Correlations.....	119

Γραφήματα

Γράφημα 3.1. Εισερχόμενη μετανάστευση 2014-2018.....	46
Γράφημα 3.2. Ποσόστωση εισερχόμενης μετανάστευσης ανά χώρα προέλευσης... 47	47
Γράφημα 3.3. Εξερχόμενη μετανάστευση ανά χώρα προέλευσης.....	48
Γράφημα 3.4. Εξερχόμενη μετανάστευση ποσοστά επί του συνόλου, ανά χώρα προέλευσης.....	48
Γράφημα 3.5. Άδειες διαμονής στις δέκα κυριότερες υπηκοότητες (2008-2018)... 51	51
Γράφημα 3.6. Άδειες διαμονής (σύνολο-εργασία).....	51
Γράφημα 3.7. Ποσοστό αδειών διαμονής 2013-2018.....	52
Γράφημα 4.1. Διαφορές ποσοσטיαίων μεταβολών ενεργού πληθυσμού.....	54
Γράφημα 4.2. Διαφορές ποσοσטיαίων μεταβολών απασχολούμενων.....	55
Γράφημα 4.3. Ηλικιακή σύνθεση Ε.Ε.....	56

Γράφημα 4.4. Ηλικιακή σύνθεση Ελλάδος.....	56
Γράφημα 4.5. Ποσοστά απασχόλησης ανά χώρα προέλευσης.....	59
Γράφημα 4.6. Ποσοστά απασχόλησης κατά φύλο και χώρα προέλευσης.....	60
Γράφημα 4.7. Διαφορά ποσοστών απασχόλησης ανδρών-γυναικών.....	60
Γράφημα 4.8. Μεταβολή ποσοστών απασχόλησης υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., ανά επίπεδο εκπαίδευσης.....	62
Γράφημα 4.9. Μεταβολή ποσοστών απασχόλησης υπηκόων τρίτων χωρών, ανά επίπεδο εκπαίδευσης.....	63
Γράφημα 4.10. Μεταβολή ποσοστών απασχόλησης υπηκόων τρίτων χωρών, ανά επίπεδο εκπαίδευσης.....	63
Γράφημα 4.11. Ποσοστά απασχόλησης ανδρών, ανά χώρα προέλευσης και επίπεδο εκπαίδευσης.....	64
Γράφημα 4.12. Ποσοστά απασχόλησης γυναικών, ανά χώρα προέλευσης και επίπεδο εκπαίδευσης.....	64
Γράφημα 4.13. Διαφορά ποσοστών απασχόλησης ημεδαπών - υπηκόων τρίτων χωρών (επίπεδο εκπαίδευσης 5-8).....	65
Γράφημα 4.14. Ποσοστό δραστηριότητας ανά χώρα προέλευσης 2010-2018.....	66
Γράφημα 4.15. Ποσοστό δραστηριότητας ανά χώρα προέλευσης και φύλο 2010-2018.....	66
Γράφημα 4.16. Συνολικά ποσοστά ανεργίας ανά χώρα προέλευσης (2010-2018).....	69
Γράφημα 4.17. Ποσοστά ανεργίας ανδρών ανά χώρα προέλευσης (2010-2018).....	69
Γράφημα 4.18. Ποσοστά ανεργίας γυναικών ανά χώρα προέλευσης (2010-2018).....	70
Γράφημα 4.19. Ανεργία νέων ανά χώρα προέλευσης (2010-2018).....	71
Γράφημα 4.20. Ποσοστά ανεργίας νέων ανά χώρα προέλευσης και φύλο (2010-2018).....	71
Γράφημα 4.21. Διάμεσο εισόδημα ανά χώρα προέλευσης.....	74
Γράφημα 4.22. Εξέλιξη των διαφορών των διάμεσων εισοδημάτων.....	75
Γράφημα 4.23. Εξέλιξη των διαφορών των διάμεσων εισοδημάτων.....	76
Γράφημα 5.1. Αριθμός αλλοδαπών την περίοδο 2010-2018.....	87
Γράφημα 5.2. Μισθωτοί μετανάστες επί συνόλου μεταναστών την περίοδο 2010-2018.....	121
Γράφημα 5.3. Ποσοστό μισθωτών μεταναστών.....	122

Εισαγωγή

Η μετανάστευση αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο και είναι ένα από τα ζητήματα που απασχολούν έντονα τόσο την Ε.Ε. όσο και την Ελλάδα ειδικότερα. Πρόκειται για μια πραγματικότητα που επηρεάζει τους τομείς της οικονομίας, της πολιτικής, της κοινωνιολογίας, της εγκληματολογίας και της ψυχολογίας. Οι παράγοντες που οδηγούν στη μετακίνηση των πληθυσμών, είναι περίπλοκοι. Οι οικονομικές διαφορές ανάμεσα στις ανεπτυγμένες και τις υπό ανάπτυξη χώρες, οι δημογραφικές αλλαγές, η πολιτική και οικονομική αστάθεια, η οικογενειακή επανένωση, οι ανθρωπογενείς καταστροφές, συντελούν στη σταθερή αύξηση της κινητικότητας του ενεργού αλλά και του μη ενεργού πληθυσμού.

Για την έννοια της μετανάστευσης έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί. Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), ορίζει τη μετανάστευση ως *«τη διαδικασία της μετακίνησης πληθυσμού είτε διαμέσου των διεθνών συνόρων, είτε εντός ενός κράτους, όπου στην έννοια του πληθυσμού περιλαμβάνονται οι πρόσφυγες, τα εκτοπισμένα πρόσωπα και οι οικονομικοί μετανάστες¹»*. Ο όρος μετανάστευση, καλύπτει τόσο την εξερχόμενη (emigration) όσο και την εισερχόμενη (immigration) μετανάστευση.² Σε ό,τι αφορά την έννοια του «εργαζόμενου μετανάστη», σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης του 1990 των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους, αυτός ορίζεται ως *«το πρόσωπο που πρόκειται να προσληφθεί, ή που προσλαμβάνεται ή που έχει ήδη προσληφθεί σε μισθωτή δραστηριότητα σε Κράτος του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια»*, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 11 της Σύμβασης του 1975 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), ως *«μετανάστης εργάτης»*, θεωρείται *«ένα πρόσωπο που μεταναστεύει ή έχει μεταναστεύσει από μια χώρα σε άλλη, για να απασχοληθεί σε εξαρτημένη εργασία»*. Η μετανάστευση συνεπώς σχετίζεται άμεσα με τη μετακίνηση μεμονωμένων ατόμων ή και μεγάλων ομάδων πληθυσμού, τόσο στο εσωτερικό των χωρών, όσο και μεταξύ των κρατών.

¹ Σύμφωνα με το «γλωσσάριο για τη μετανάστευση» του Δ.Ο.Μ., ο συνολικός αριθμός των εισόδων ή αφίξεων και των εξόδων ή αναχωρήσεων των μεταναστών που προσδίδει το συνολικό όγκο του μεταναστευτικού φαινομένου. Επίσης ως καθαρό ποσό μεταναστευτικής κίνησης ορίζεται το μέγεθος των μεταναστών σε απόλυτους αριθμούς που προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ του συνολικού αριθμού των μεταναστευτικών εισόδων και των μεταναστευτικών εξόδων ενός Κράτους και αντίστροφα.

² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 862/2007.

Οι λόγοι που κάποιος μεταναστεύει μπορούν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες: α) στους παράγοντες ώθησης που αφορούν την χώρα καταγωγής και β) στους παράγοντες έλξης που αφορούν τη χώρα υποδοχής. Η μετανάστευση μπορεί να κατηγοριοποιηθεί, ανάλογα με την περίοδο που διαπιστώνεται σε: α) παραδοσιακή, όπως αυτή που πραγματοποιήθηκε πριν τους παγκοσμίους πολέμους, β) σύγχρονη, με τα οικονομικά της αίτια να είναι αποτέλεσμα της βιομηχανικής εποχής και γ) νεωτερική που συνδέεται με την εκβιομηχάνιση και την ευρύτερη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η μετανάστευση μπορεί επίσης να είναι μόνιμη ή προσωρινή, ατομική ή ομαδική και νόμιμη ή παράτυπη. Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, λόγω της παγκοσμιοποίησης, των πολιτικών εξελίξεων στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, του ανοίγματος των αγορών και της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών και υπηρεσιών εντός της Ε.Ε., προέκυψαν νέες κατηγορίες μετανάστευσης (κυκλική μετανάστευση, παλινόστηση, εκπαίδευση, οικογενειακή επανένωση, μετανάστευση υψηλής εξειδίκευσης εργαζόμενων, προσφυγική κρίση κ.λ.π.).

Σε ό,τι αφορά τη μετανάστευση για οικονομικούς λόγους, η Ε.Ε. βρίσκεται σε ένα διαρκή ανταγωνισμό με άλλες οικονομίες, προκειμένου να προσελκύσει εργαζόμενους με συγκεκριμένες δεξιότητες που χρειάζεται η αγορά εργασίας της. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή³, *«η εξέλιξη των δεξιοτήτων που απαιτούνται από την Ε.Ε. μέχρι το 2025, αναμένεται να παρουσιάσει απότομη αύξηση του μεριδίου των θέσεων εργασίας που απασχολούν εργατικό δυναμικό με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθόσον έχουν διαπιστωθεί ελλείψεις σε τομείς όπως η τεχνολογία, οι θετικές επιστήμες και η υγειονομική περίθαλψη»*. Ταυτόχρονα η Ε.Ε. πρέπει να αντιμετωπίσει τη γήρανση του πληθυσμού της, τη στιγμή που η οικονομία της εξαρτάται από θέσεις εργασίας υψηλής ειδίκευσης. Εκτιμώντας ότι η μετανάστευση, θα αποτελέσει ένα σημαντικό μέσο για τη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης της οικονομίας της, η Ε.Ε., τα τελευταία είκοσι χρόνια, προσαρμόζει τη νομοθεσία της προκειμένου να προσελκύει εργατικό δυναμικό από τρίτες χώρες. Συνδεδετικό κρίκο ανάμεσα στη μετανάστευση και την αγορά εργασίας αποτελούν οι πολιτικές ένταξης, που εξασφαλίζουν τη θετική λειτουργία της μετανάστευσης σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η Ελλάδα ως κράτος μέλος (Κ-Μ) της Ε.Ε., είναι υποχρεωμένη να προσαρμόζει την εθνική της νομοθεσία στους τομείς της

³ COM (2015)240 final

μετανάστευσης, της απασχόλησης και της ένταξης, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές επιταγές. Παράλληλα μετά το 2009, είχε να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης που επηρέασε την αγορά εργασίας (Παπαπέτρου, 2014), αλλά και μια μεγάλη μεταναστευτική πίεση.

Η παρούσα διπλωματική εργασία, θα εξετάσει τη σχέση μετανάστευσης και αγοράς εργασίας, στην Ε.Ε. και την Ελλάδα, την περίοδο μετά την οικονομική κρίση, (2010-2018). Στη μελέτη θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, την Eurostat και το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. Δεν θα γίνει μνεία στην επίδραση της παράνομης μετανάστευσης και δεν θα παρουσιαστούν θέματα που αφορούν την αδήλωτη εργασία των αλλοδαπών, καθόσον η εστίαση θα γίνει σε ζητήματα νόμιμης μετανάστευσης. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται το θεωρητικό υπόβαθρο που περιλαμβάνει τις βασικές θεωρίες για τη μετανάστευση, αλλά και έρευνες που έχουν διεξαχθεί για την επίπτωση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ελληνική νομοθεσία και στη συνέχεια, στα κεφάλαια τρία και τέσσερα η μετανάστευση και η αγορά εργασίας στην Ε.Ε.. Στο πέμπτο κεφάλαιο, θα εξεταστεί η αγορά εργασίας και η μετανάστευση στην Ελλάδα. Για τη ανάλυση των στατιστικών στοιχείων, την πραγματοποίηση απλών γραμμικών παλινδρομήσεων και την εξέταση της συσχέτισης των ποσοστών ανεργίας, μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών, χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS STATISTICS 25.

1.Θεωρητικό υπόβαθρο

Η εξέταση της επίδρασης της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας προϋποθέτει την εξέταση ειδικότερων παραμέτρων που σχετίζονται με τη γεωγραφική θέση, καθώς και τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε αυτή. Οι περισσότερες έρευνες έχουν δείξει ότι το βασικό κίνητρο που ωθεί ένα άτομο στη λήψη απόφασης για μετανάστευση, είναι η βελτίωση της οικονομικής του κατάστασης. Υπό αυτό το πρίσμα, έχουν αναπτυχθεί θεωρίες οι οποίες προσεγγίζουν διαφορετικά τους παράγοντες που δημιουργούν τις μεταναστευτικές ροές (Massey, et al., 1993).

1.1 Η νεοκλασική οικονομική θεωρία

Σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία (μακροοικονομική προσέγγιση), οι γεωγραφικές διαφορές ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση της εργασίας, είναι η αιτία που δημιουργεί τη διεθνή μετανάστευση. Οι μετανάστες εγκαταλείπουν τις χώρες τους, στις οποίες οι μισθοί είναι χαμηλοί, προκειμένου να εγκατασταθούν σε άλλες και να αυξήσουν τα εισοδήματά τους. Η μετακίνηση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του εργατικού δυναμικού και την άνοδο του επιπέδου των μισθών στη χώρα προέλευσης, ενώ στη χώρα εισδοχής παρατηρείται αύξηση του εργατικού δυναμικού και μείωση των μισθών. Από τη στιγμή που θα εξαλειφθούν οι προαναφερόμενες διαφορές, παύει να υφίσταται και η τάση για μετανάστευση. Σε ό,τι αφορά τις μετακινήσεις κεφαλαίων, η έλλειψή τους στις χώρες οι οποίες δεν παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό επενδύσεων, μπορεί να προσφέρει υψηλά ποσοστά κέρδους από επενδυτικές δραστηριότητες.

Από τη μικροοικονομική σκοπιά της εν λόγω θεωρίας, οι εργαζόμενοι μεταναστεύουν σε άλλες χώρες, καθόσον σε αυτές οι γνώσεις και οι ικανότητές τους αποδίδουν μεγαλύτερα κέρδη σε σχέση με τα οφέλη που θα είχαν στις χώρες καταγωγής τους. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση προϋποθέτει ωστόσο την επένδυση από την πλευρά των μεταναστών σε χρηματικό κεφάλαιο, προκειμένου να καλυφθούν έξοδα που αφορούν τη μετακίνηση, τη διαμονή στη χώρα υποδοχής, την περίοδο προσαρμογής, την εκμάθηση της γλώσσας κ.τ.λ.. Οι μετανάστες εκτιμούν το όφελος και το κόστος της μετακίνησής τους λαμβάνοντας υπόψη τις προσδοκώμενες απολαβές στη χώρα υποδοχής, μη γνωρίζοντας τις πραγματικές. Η απόφαση του ατόμου για μετανάστευση βασίζεται σε τρία στοιχεία: α) στην αναμενόμενη ροή εισοδημάτων στον τόπο προορισμού για όλη τη διάρκεια της εργάσιμης ζωής (V_1), β) στη ροή εισοδημάτων στο τόπο προέλευσης (V_2) και γ) στο κόστος μετανάστευσης (C). Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα δημιουργείται ένας δείκτης της μορφής $I = V_1 - V_2 - C$, όπου στη περίπτωση που η τιμή του είναι θετική, το άτομο αποφασίζει να μεταναστεύσει (Λιανός και Καβουνίδη 2012). Στη διαδικασία λήψης απόφασης ενδέχεται να λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες, όπως η ανεργία, η παροχή επιδομάτων και το συνταξιοδοτικό σύστημα της χώρας υποδοχής.

Η προσέγγιση των νεοκλασικών θεωριών, από τη μικροοικονομική σκοπιά, περιλαμβάνει τις ακόλουθες υποθέσεις-συμπεράσματα:

α) Οι ρυθμοί μεταβολών των μισθών και των επιπέδων απασχόλησης, επιδρούν στην απόφαση για μετανάστευση (η μακροοικονομική σκοπιά υποθέτει πλήρη απασχόληση).

β) Αν το επίπεδο εκπαίδευσης, η εμπειρία, η κατάρτιση και η γνώση ξένων γλωσσών (ανθρώπινο κεφάλαιο), αυξάνουν την πιθανότητα για απασχόληση στη χώρα υποδοχής, θα αυξάνεται και η πιθανότητα για μετανάστευση, υπό την προϋπόθεση ότι οι υπόλοιποι προσδιοριστικοί παράγοντες παραμένουν σταθεροί.

γ) Η τεχνολογία, τα ατομικά χαρακτηριστικά και οι κοινωνικές συνθήκες που μειώνουν το κόστος μετακίνησης, αυξάνουν τα καθαρά κέρδη από τη μετανάστευση και προκαλούν αύξηση της πιθανότητας διεθνούς μετακίνησης.

δ) Εξαιτίας των (β) και (γ), άτομα προερχόμενα από την ίδια χώρα, μπορεί να εμφανίσουν διαφορετική συμπεριφορά ως προς την απόφαση μετανάστευσης.

ε) Οι μεταναστευτικές ροές είναι ένα σύνολο ατομικών αποφάσεων μετακίνησης, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τα οφέλη και το κόστος.

στ) Ευθύς μόλις εξισωθούν τα κέρδη από τη μετανάστευση ή οι ρυθμοί ανεργίας μεταξύ των χωρών, παύει να υφίσταται τάση για διεθνή μετακίνηση.

ζ) Το μέγεθος της μεταναστευτικής ροής προσδιορίζεται από το μέγεθος της διαφοράς στα αναμενόμενα κέρδη, μεταξύ των χωρών.

η) Οι ανισορροπίες στην αγορά εργασίας επιδρούν στην απόφαση για διεθνή μετανάστευση.

θ) Αν οι συνθήκες σε μία χώρα προορισμού προσελκύουν πιθανούς μετανάστες, τότε μπορεί να υπάρξει αρνητικό κόστος στη μετανάστευση. Στην περίπτωση αυτή, μόνο αρνητικές διαφορές στα αναμενόμενα κέρδη θα μπορούσαν να σταματήσουν τη μετακίνηση.

ι) Οι κυβερνήσεις ελέγχουν τη μετανάστευση, κυρίως μέσω πολιτικών που στοχεύουν στη μείωση των διαφορών στα αναμενόμενα κέρδη, στις χώρες αποστολής και υποδοχής.

1.2 Τα νέα οικονομικά της μετανάστευσης

Στη θεωρία αυτή, επίκεντρο της μελέτης δεν είναι το άτομο. Η απόφαση για τη μετανάστευση δεν λαμβάνεται από μια μεμονωμένη μονάδα, αλλά από ευρύτερες ομάδες, όπως η οικογένεια και τα νοικοκυριά. Τα μέλη του νοικοκυριού ζουν μαζί και ενεργούν συλλογικά για να αυξήσουν τα εισοδήματά τους και να περιορίσουν τις

τυχόν απώλειες. Έτσι κάποια μπορούν να εργαστούν στην πατρίδα τους και κάποια άλλα στην αλλοδαπή ή σε μια περιφέρεια μακριά από αυτή του χώρου της αρχικής εγκατάστασης. Τα μέλη της οικογένειας δύνανται, σε περίπτωση επιδείνωσης των τοπικών οικονομικών συνθηκών, να βασιστούν στα εμβάσματα που θα στέλνουν όσοι έχουν μεταναστεύσει. Δεν είναι αναγκαία προϋπόθεση η ύπαρξη διαφορών στα επίπεδα μισθών μεταξύ της χώρας καταγωγής και της χώρας εισδοχής, καθόσον το νοικοκυριό μπορεί να επιθυμεί τη μετανάστευση κάποιων μελών του, για να μπορεί να ανταποκριθεί μελλοντικά σε κινδύνους από τη μείωση των εισοδημάτων του. Στην περίπτωση ωστόσο που το νοικοκυριό είναι ευκατάστατο, το προσδοκώμενο όφελος θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα υψηλό για να αποφασίσει κάποιο μέλος του να μεταναστεύσει.

Οι κυβερνήσεις έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την ένταση των μεταναστευτικών ροών, σύμφωνα με τις πολιτικές που εφαρμόζουν στην αγορά εργασίας και τα προνόμια που δύνανται να εκχωρήσουν στους μετανάστες στον τομέα της πρόνοιας, της εκπαίδευσης και της ασφάλισης. Οι οικονομικές πολιτικές που θα επηρεάσουν την κατανομή του εισοδήματος, θα έχουν επίδραση στη διεθνή μετανάστευση ανεξάρτητα αν οδηγούν στην αύξηση του μέσου εισοδήματος (Τριανταφυλλίδου, 2010). Με άλλα λόγια, αν υποθέσουμε ότι βελτιώνεται το εισόδημα των εύρωστων οικογενειών, ενώ των φτωχών παραμένει αμετάβλητο, τότε ενισχύονται τα κίνητρα μετανάστευσης για τα φτωχότερα νοικοκυριά, διότι αυξάνεται η εισοδηματική απόσταση μεταξύ των δυο προαναφερόμενων κατηγοριών. Συνεπώς η πρόθεση για μετανάστευση επηρεάζεται από την αύξηση των εισοδημάτων των υπόλοιπων νοικοκυριών.

Οι προσεγγίσεις της εν λόγω θεωρίας είναι διαφορετικές από αυτές της νεοκλασικής. Πέραν των όσων προαναφέρθηκαν, υποστηρίζονται τα ακόλουθα:

α) Η μετανάστευση δεν περιορίζεται όταν εκλείψουν οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ της χώρας αποστολής και της χώρας υποδοχής. Τα κίνητρα μπορεί να συνεχίσουν να υπάρχουν, αν στις χώρες υποδοχής οι αγορές εμφανίζουν ατέλειες ή ανισοροπίες.

β) Το ίδιο αναμενόμενο κέρδος από το εισόδημα δεν επηρεάζει με το ίδιο τρόπο την απόφαση για μετανάστευση των νοικοκυριών, τα οποία βρίσκονται σε περιοχές με διαφορετική κατανομή εισοδήματος.

γ) Οι κυβερνητικές πολιτικές και οι οικονομικές αλλαγές που έχουν επίπτωση στη διαμόρφωση των εισοδημάτων, επηρεάζουν και μεταβάλουν τα κίνητρα για μετανάστευση.

Η θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης, έχει ιδιαίτερη σημασία στην ερμηνεία της αποστολής των εμβασμάτων από τους μετανάστες προς τις οικογένειές τους. Σε αντίθεση με τη νεοκλασική θεωρία, η οποία αιτιολογεί την εν λόγω συμπεριφορά μέσα από ένα συναισθηματικό πλαίσιο, η υπό εξέταση θεωρία υποστηρίζει ότι πρόκειται για μια άτυπη συμφωνία μεταξύ του μετανάστη και της οικογένειας, η οποία έχει στηρίζεται τον πρώτο στην υλοποίηση της απόφασής του για μετανάστευση.

1.3 Η θεωρία της διττής αγοράς εργασίας

Εισηγητής αυτής της θεωρίας ήταν ο Piore, ο οποίος διαπίστωσε ότι η διεθνής μετανάστευση σχετίζεται με μια διαρκή αναζήτηση για εργατικό δυναμικό στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, τάση η οποία συνιστά και μια μόνιμη ανάγκη. Κατά την άποψή του, η μετανάστευση προκαλείται από τους παράγοντες έλξης (pull factors) στις χώρες προορισμού και όχι από τους παράγοντες ώθησης (push factors) στις χώρες καταγωγής, δηλαδή την ανεργία και τα χαμηλά επίπεδα μισθών. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η μόνιμη ανάγκη των ανεπτυγμένων χωρών για ζήτηση εργατικού δυναμικού, οφείλεται σε τέσσερις παράγοντες:

α) Δομικός πληθωρισμός: Η πεποίθηση των ανθρώπων ότι το γόητρο της απασχόλησης πρέπει να αντικατοπτρίζεται στο επίπεδο αμοιβής της εργασίας, επιδρά αρνητικά στην απόφαση των εργοδοτών να αυξήσουν τους μισθούς σε ένα επάγγελμα. Αύξηση του επιπέδου των μισθών στα χαμηλότερα κλιμάκια για προσέλκυση εργατικού δυναμικού, θα συνεπάγεται και αύξηση των μισθών στα ανώτερα εξειδικευμένα κλιμάκια, προκειμένου να διατηρηθεί η αναλογία της σχέσης γοήτρου από την εργασία και την αμοιβή. Η αύξηση των εργατικών μισθών, όταν η προσφορά εγχώριου εργατικού δυναμικού είναι μειωμένη, δεν συμφέρει τους εργοδότες, οι οποίοι θα στραφούν στη λύση της εισαγωγής μεταναστών, που είναι διατεθειμένοι να απασχοληθούν σε εργασίες χαμηλού γοήτρου.

β) Ζητήματα υποκίνησης: Το κύρος που αποδίδει ένα επάγγελμα, ειδικά όταν αυτό βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις της επαγγελματικής ιεραρχικής κλίμακας,

αποτελεί ένα βασικό κίνητρο για τους εργαζόμενους. Οι ντόπιοι εργαζόμενοι δεν εκφράζουν προθυμία να εργασθούν σε θέσεις χαμηλού γοήτρου, σε αντίθεση με τους μετανάστες, των οποίων το βασικό κίνητρο, αρχικώς, είναι η ενίσχυση του εισοδήματός τους. Η πρώτη γενιά των μεταναστών εκπληρώνει την ανάγκη των εργοδοτών για εργατικό δυναμικό σε θέσεις χαμηλού κύρους.

γ) Οικονομικός Διαισμός: Ο διαχωρισμός των αγορών εργασίας, σε δυο κατηγορίες, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό των οικονομιών των ανεπτυγμένων χωρών. Η πρώτη κατηγορία αφορά τομείς με υψηλή επένδυση κεφαλαίου και με σταθερό εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης, ενώ η δεύτερη είναι χαμηλής επένδυσης κεφαλαίου και υψηλής έντασης ανθρώπινης εργασίας (κυρίως ανειδίκευτο προσωπικό). Στη δεύτερη περίπτωση, ο εργοδότης δύναται να προβεί στην απόλυση-αντικατάσταση του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού με μικρό κόστος. Για τον λόγο αυτό, η ζήτηση στη δευτερεύουσα αγορά εργασίας, δεν μπορεί να καλυφθεί από το εγχώριο εργατικό δυναμικό, αλλά από μετανάστες, καθόσον δεν θεωρούνται αναντικατάστατοι, όπως το εργατικό δυναμικό της πρωτεύουσας αγοράς εργασίας.

δ) Η δημογραφία της προσφοράς εργασίας: Από την πλευρά των εργοδοτών υφίσταται μια ανελαστική ανάγκη για εργατικό δυναμικό, που θα είναι διατεθειμένο να εργασθεί σε θέσεις χαμηλού κύρους και με χαμηλά ημερομίσθια. Κατά το παρελθόν μια τέτοια κατηγορία εργατικού δυναμικού ήταν οι γυναίκες και οι έφηβοι. Τις τελευταίες δεκαετίες αυτή η κατηγορία εργατικού δυναμικού καλύπτεται από τους μετανάστες.

1.4 Η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων

Τα συμπεράσματα αυτής της θεωρίας, συγκλίνουν με τη μαρξιστική προσέγγιση. Σύμφωνα με τη θεωρία των παγκοσμίων συστημάτων, η οποία αναπτύχθηκε από τον Wallerstein (1974), η μετανάστευση είναι αποτέλεσμα της καπιταλιστικής ανάπτυξης, δηλαδή της επέκτασης της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε μη αναπτυγμένες χώρες, προκειμένου να αυξηθεί η κερδοφορία. Σε αυτό το πλαίσιο, οι φτωχότερες χώρες εισάγουν κεφάλαιο και προϊόντα και εξάγουν ανθρώπινο δυναμικό. Η διεθνής μετανάστευση συνδέεται με την έννοια της αποικιοκρατίας, λόγω των δεσμών των μεταναστών που έχουν δημιουργηθεί ανάμεσα στην ανεπτυγμένη χώρα και την χώρα προέλευσης, αλλά δεν σχετίζεται με τις διαφορές που υφίστανται στα επίπεδα μισθών και απασχόλησης, ανάμεσα στις δυο

χώρες. Η μετανάστευση μπορεί να επηρεαστεί από κυβερνητικές πολιτικές που καθορίζουν τη δραστηριότητα των πολυεθνικών εταιρειών.

1.5 Η θεωρία των δικτύων

Δίκτυο μεταναστών είναι το σύνολο των διαπροσωπικών σχέσεων και οικογενειακών δεσμών που συνδέουν τους μετανάστες, άτομα που είχαν μεταναστεύσει ή πρόκειται να μεταναστεύσουν στις χώρες προέλευσης και προορισμού (Τριανταφυλλίδου, 2010). Η ύπαρξη αυτών των δικτύων αυξάνει την πιθανότητα διεθνούς μετανάστευσης και μειώνει τους κινδύνους και το κόστος που προκύπτει από την απόφαση μετανάστευσης. Οι πρώτοι που θα αποφασίσουν να μεταναστεύσουν, δεν διαθέτουν κοινωνικούς δεσμούς με άτομα στη χώρα υποδοχής, με αποτέλεσμα η διαδικασία μετανάστευσης να καθίσταται ιδιαίτερα ακριβή, ειδικά για την περίπτωση που δεν έχουν ακολουθηθεί οι νόμιμες διαδικασίες εισόδου.

Μετά την πρώτη εγκατάσταση, μειώνεται το κόστος μετανάστευσης για τους συγγενείς και τους φίλους που θα επιδιώξουν να μεταναστεύσουν, δεδομένου του ότι οι πρώτοι έχουν δημιουργήσει δίκτυα γνωριμιών και κοινωνικούς δεσμούς στη χώρα προορισμού. Στην περίπτωση που τα δίκτυα των μεταναστών είναι οργανωμένα, δημιουργούνται κανάλια εξεύρεσης εργασίας, στα οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση οι υποψήφιοι μετανάστες στις χώρες προέλευσης, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο την αβεβαιότητα για το αποτέλεσμα της απόφασής τους. Το μέγεθος των μεταναστευτικών ροών θα επηρεαστεί κυρίως από την ισχύ των εν λόγω δικτύων και όχι από τις μισθολογικές ή άλλες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ της χώρας αποστολής και της χώρας εισδοχής. Η ενδυνάμωση των δικτύων και οι ακολουθούμενες πολιτικές περί οικογενειακών επανενώσεων, δυσχεραίνουν τις κυβερνητικές δράσεις για τη μείωση της μετανάστευσης.

Η θεωρία των δικτύων, επιδιώκει να προσδιορίσει τους παράγοντες εκείνους που καλλιεργούν τη συνέχιση των μεταναστευτικών ροών. Η διεθνής μετανάστευση μπορεί να συνεχίζει να πραγματοποιείται, ακόμα κι όταν έχουν εκλείψει οι αρχικοί λόγοι που την προκάλεσαν. Οι παράγοντες που συντελούν στη συνέχιση της μεταναστευτικής ροής, μπορεί να είναι εντελώς διαφοροποιημένοι από αυτούς που προκάλεσαν τα πρώτα μεταναστευτικά ρεύματα.

1.6 Η θεσμική θεωρία

Σύμφωνα με τη θεσμική θεωρία, οι μεταναστευτικές ροές έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία στις χώρες υποδοχής οργανώσεων, η αποστολή των οποίων είναι η ικανοποίηση των αναγκών των μεταναστών. Η τάση για μετανάστευση, πάρα το γεγονός ότι στη χώρα υποδοχής ο αριθμός των θέσεων εργασίας που μπορεί να καλυφθεί μέσω της νόμιμης μετανάστευσης είναι περιορισμένος, δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για την εμφάνιση και τη δραστηριοποίηση οργανωμένων δικτύων ή εγκληματικών οργανώσεων παράνομης μετανάστευσης. Σε αυτή την περίπτωση οι μετανάστες καταβάλλουν μεγάλα ποσά σε κυκλώματα που θα εξασφαλίσουν την παράνομη είσοδό τους σε μια χώρα ή τη «νομιμοποίηση τους» με διαδικασίες όπως οι εικονικοί γάμοι, η έκδοση πλαστών ταξιδιωτικών εγγράφων και αδειών διαμονής. Παράλληλα με τη δραστηριοποίηση των προαναφερόμενων δικτύων εντός των χωρών εισδοχής, εμφανίζονται ανθρωπιστικές οργανώσεις οι οποίες αναπτύσσουν προγράμματα παροχής ιατρικής, ψυχολογικής, νομικής-συμβουλευτικής υποστήριξης και καθοδήγησης προς τους μετανάστες σε θέματα κοινωνικής ένταξης. Με την πάροδο του χρόνου η δραστηριότητα των προαναφερόμενων οργανώσεων γίνεται γνωστή στους μετανάστες, οι οποίοι καταφεύγουν σε αυτές, με αποτέλεσμα οι ροές να ανεξαρτητοποιούνται από τους παράγοντες που αρχικά τις δημιούργησαν.

1.7 Η θεωρία της Σωρευτικής Αιτιότητας

Σύμφωνα με τη θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας, υπάρχουν παράγοντες οι οποίοι διαχρονικά δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη διατήρηση των μεταναστευτικών ροών. Ως αιτιώδης σωρευτική αιτιότητα, ορίζεται η πράξη η οποία μεταβάλλει το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις για τη μελλοντική μετανάστευση κατά τέτοιο τρόπο που να καθιστά ιδιαίτερα πιθανή την πραγματοποίησή της (Massey, και συν., 1993). Υπάρχουν έξι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, ο οποίοι επηρεάζουν την απόφαση για μετανάστευση, στο πλαίσιο της σωρευτικής ικανότητας:

α) Η διανομή του εισοδήματος: Τα μέλη του νοικοκυριού μεταναστεύουν προκειμένου όχι μόνο να αυξήσουν το απόλυτο εισόδημά τους όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο, αλλά και σε σχέση με άλλα νοικοκυριά ή σε σύγκριση με την ομάδα

αναφοράς που ανήκουν. Πριν την απόφαση μετανάστευσης του μέλους ενός νοικοκυριού, δεν υφίστανται εισοδηματικές διαφορές μεταξύ των οικογενειών που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο διαβίωσης. Λόγω του κόστους της αρχικής μετανάστευσης, όσοι λάβουν την απόφαση για μετακίνηση συνήθως ανήκουν σε οικογένειες με ελαφρώς μεγαλύτερα εισοδήματα. Η εισροή εμβασμάτων και η βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης των νοικοκυριών, λόγω των μελών που έχουν μεταναστεύσει, δημιουργεί την ανάγκη και στις υπόλοιπες οικογένειες για μετανάστευση. Με τη διαδικασία αυτή, οι εισοδηματικές ανισότητες στην αρχή είναι μικρές και στη συνέχεια αυξάνονται μέχρι να ξαναμειωθούν ένεκα της γενικευμένης τάσης για μετανάστευση.

β) Η διανομή της γης: Οι μετανάστες έχουν την τάση, με τα έσοδα από την απασχόλησή τους στην αλλοδαπή, να αγοράζουν γη στη χώρα καταγωγής, όχι για επενδυτικούς σκοπούς, αλλά για λόγους γοήτρου. Λόγω του ότι η εργασία στο εξωτερικό, επιφέρει μεγαλύτερο εισόδημα, δεν ασχολούνται με τη καλλιέργεια των εδαφικών εκτάσεων που έχουν αγοράσει. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής είναι να υποαπασχολείται ο παραγωγικός συντελεστής έδαφος στη χώρα καταγωγής και να υπάρχει μειωμένη ζήτηση εργατικού δυναμικού για τη καλλιέργειά του. Η εν λόγω διαδικασία ωθεί τους άνεργους εργάτες στη μετανάστευση.

γ) Η οργάνωση της αγροτικής παραγωγής: Στην περίπτωση που οι οικογένειες των μεταναστών αποφασίσουν να καλλιεργήσουν την γη που έχουν αγοράσει, χρησιμοποιούν μεθόδους εντάσεως κεφαλαίου (βελτιωμένους-σύγχρονους τρόπους παραγωγικής διαδικασίας), με αποτέλεσμα να μειώνεται η ανάγκη για εργασία ανά μονάδα παραγωγής από τους γηγενείς. Αυτή η εξέλιξη θα οδηγήσει τους γηγενείς που δεν μπορούν να ασχοληθούν με την αγροτική παραγωγή, στην απόφαση για διεθνή μετανάστευση.

δ) Η κουλτούρα μετανάστευσης: Η αυξανόμενη τάση για μετανάστευση σε μια κοινότητα, επηρεάζει τις αξίες και τις αντιλήψεις των μελών της και διαμορφώνει μια κουλτούρα που ευνοεί μελλοντικές αποφάσεις για διεθνή μετακίνηση. Από τη στιγμή που κάποιος μετανάστευσε, είναι πολύ πιθανό να μεταναστεύσει ξανά, καθώς έχει αποκτήσει μια ισχυρότερη αντίληψη για τα οφέλη της κινητικότητας αφενός και αφετέρου έχει προσαρμοστεί σε έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, που δεν μπορούν να του τον προσφέρουν οι τοπικές κοινωνικές συνθήκες στη χώρα καταγωγής του.

ε) Η περιφερειακή κατανομή του ανθρώπινου κεφαλαίου: Η μετανάστευση έχει μια επίπτωση στη δυναμική και τη σύνθεση του εργατικού δυναμικού. Οι χώρες υποδοχής έχουν ανάγκη από εργαζόμενους μετανάστες υψηλής ειδίκευσης. Η παρατεταμένη μετανάστευση προκαλεί την εξάντληση του ανθρώπινου κεφαλαίου στη χώρα καταγωγής και τη συσσώρευσή του στις χώρες υποδοχής. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι η ενίσχυση των παραγωγικών δυνατοτήτων των χωρών υποδοχής και η μείωση της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών αποστολής.

στ) Οι κοινωνικές διακρίσεις - το κοινωνικό στίγμα: Η απασχόληση μεγάλου αριθμού μεταναστών σε συγκεκριμένους κλάδους ή επαγγέλματα στη χώρα υποδοχής, στιγματίζει τους εν λόγω τομείς, σε κοινωνικό επίπεδο, χαρακτηρίζοντάς τους κυρίως ως τομείς απασχόλησης μεταναστών. Το γεγονός αυτό, έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της προσφοράς εργασίας από τους γηγενείς και την αύξηση της δομικής ζήτησης για εργατικό δυναμικό που προέρχεται από μετανάστες. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται θέσεις απασχόλησης που από την κοινωνική σκοπιά δεν είναι κατάλληλες για τους γηγενείς (Massey, και συν., 1993).

1.8 Η προσέγγιση του Μαρξ και του Λένιν

Ο Μαρξ στον γενικό νόμο της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης, υποστηρίζει ότι κάθε ιδιαίτερος τρόπος παραγωγής έχει το δικό του νόμο κίνησης του πληθυσμού. Στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, ο εργατικός πληθυσμός δημιουργώντας ο ίδιος τη συσσώρευση του κεφαλαίου, παράγει ταυτόχρονα σε αυξανόμενη κλίμακα τα μέσα που τον κάνουν υπεράριθμο. Η μεταναστευτική κίνηση είναι αποτέλεσμα της λειτουργίας του νόμου της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης, που οδηγεί στην εμφάνιση του υπερπληθυσμού. Με την ανάπτυξη καπιταλισμού συσσωρεύεται το κεφάλαιο, αυξάνονται οι κοινωνικές ανισότητες και η ανεργία και μειώνεται το βιοτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού.

Οι απόψεις του Λένιν για τη μετανάστευση, διατυπώνονται στον νόμο για την ανισομερή οικονομική και πολιτική ανάπτυξη. Στον μονοπωλιακό καπιταλισμό η ανάπτυξη της οικονομίας πραγματοποιείται με απότομους ρυθμούς. Νέοι κλάδοι απασχόλησης εμφανίζονται ως αποτέλεσμα της εξέλιξης των επιστημών και της τεχνολογίας, η ανάπτυξη των οποίων ομοίως πραγματοποιείται με ταχύτατους ρυθμούς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι χώρες στις οποίες οι νέοι κλάδοι που δημιουργήθηκαν διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, επηρεάζουν την παγκόσμια

οικονομία και υποσκελίζουν τις χώρες που δεν κατάφεραν να αναδιαρθρώσουν την οικονομία τους. Στις τελευταίες, εξαιτίας της προαναφερόμενης κατάστασης, δημιουργείται από τη μια πλευρά μια εργατική αριστοκρατία, με υψηλούς μισθούς και από την άλλη, μια ομάδα μη προνομιούχων εργατών. Η ανισομερής ανάπτυξη, ευνοεί τη μετανάστευση.

1.9 Η γεωγραφική μετανάστευση ως επένδυση ανθρώπινου κεφαλαίου

Ο John Hicks (1932) υποστήριξε ότι *«οι διαφορές στα καθαρά οικονομικά πλεονεκτήματα, κυρίως οι διαφορές των μισθών, είναι η βασική αιτία της μετανάστευσης»*. Σύμφωνα με τον Borjas (2003), *«όλες οι αναλύσεις των αποφάσεων για μετανάστευση ξεκινούν από αυτή την υπόθεση και θεωρούν τη μετανάστευση των εργαζομένων ως μια μορφή επένδυσης του ανθρώπινου κεφαλαίου»*. Η απόφαση του ατόμου για τη μετανάστευση, θα εξαρτηθεί από την αξία των μελλοντικών απολαβών, η οποία επηρεάζεται από τον βαθμό βελτίωσης των οικονομικών συνθηκών στις χώρες καταγωγής και προορισμού αλλά και από το κόστος μετανάστευσης. Σύμφωνα με τον Borjas (2003), *«η μετανάστευση πραγματοποιείται όταν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να αποζημιωθεί ο εργαζόμενος για την επένδυσή του σε ανθρώπινο κεφάλαιο»*.

Για την επίδραση της μετανάστευσης στην απασχόληση και τον μισθό έχουν εξεταστεί τα ακόλουθα υποδείγματα:

α) Το βασικό υπόδειγμα ζήτησης και προσφοράς εργασίας: Σύμφωνα με αυτό, η μετανάστευση μετατοπίζει την καμπύλη προσφοράς εργασίας, με το τελικό αποτέλεσμα να εξαρτάται από τις ελαστικότητες προσφοράς και εργασίας (Λιανός, 2003). Σε αυτό το υπόδειγμα, που δεν υφίστανται διακρίσεις-προτιμήσεις των εργοδοτών για ορισμένη κατηγορία εργατικού δυναμικού, η μετανάστευση έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της συνολικής απασχόλησης, τη μείωση της απασχόλησης των γηγενών (οι οποίοι ανταγωνίζονται εργατικό δυναμικό των μεταναστών) και τη μείωση του επιπέδου των μισθών.

β) Το υπόδειγμα με πλήρως ανελαστική ή πλήρως ελαστική προσφορά εργασίας: Στην πρώτη περίπτωση επέρχεται μείωση του μισθού, αύξηση της απασχόλησης ανάλογα με το μέγεθος της μετανάστευσης και μείωση του μισθού του εγχώριου δυναμικού, χωρίς όμως να επηρεάζεται η απασχόληση. Η δεύτερη περίπτωση, εμφανίζεται όταν υφίστανται θεσμικοί περιορισμοί και ακαμψία μισθών. Η

απασχόληση και ο μισθός δεν μεταβάλλονται, αλλά αυξάνεται η ανεργία τόσο για τους ημεδαπούς όσο και για τους μετανάστες. Οι μετανάστες που θα απασχοληθούν, θα καταλάβουν τις θέσεις εργασίας των γηγενών. Ομοίως και σε αυτό το υπόδειγμα δεν υφίστανται διακρίσεις-προτιμήσεις των εργοδοτών για ορισμένη κατηγορία εργατικού δυναμικού.

γ) Το υπόδειγμα με τις διακρίσεις στη αγορά εργασίας: Για την εξέτασή του ισχύουν οι υποθέσεις: i) η απασχόληση αλλοδαπών πραγματοποιείται μόνο εφόσον οι γηγενείς δεν παρέχουν την ίδια εργασία, ii) ο αριθμός των μεταναστών είναι δεδομένος και iii) ο μισθός για την εργασία που θα παρέχουν οι μετανάστες δεν είναι μικρότερος από τον χαμηλότερο που επικρατεί στην αγορά. Σε αυτή τη περίπτωση, παρατηρείται διαφοροποίηση των μισθών μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών, δεν διαπιστώνεται μείωση της απασχόλησης των ημεδαπών και η συνολική απασχόληση είναι μεγαλύτερη. Εφόσον στην αγορά εμφανίζεται ανεργία λόγω της ακαμψίας των μισθών, οι ροές των μεταναστών δεν θα επηρεάσουν το επίπεδο του μισθού και την απασχόληση των γηγενών. Στην περίπτωση που υπάρχουν άνεργοι γηγενείς, δεν είναι εφικτή η απορρόφηση των μεταναστών από την αγορά εργασίας.

1.10 Μελέτες για την επίπτωση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας

1.10.1. Μελέτες για Ευρωπαϊκές χώρες, Η.Π.Α. και Αυστραλία

Η επίπτωση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, έχει αποτελέσει αντικείμενο ευρείας έρευνας. Σύμφωνα με τον Ο.Ο.Σ.Α. (2016), οι εμπειρικές μελέτες που έχουν διεξαχθεί δεν δείχνουν, σε εθνικό επίπεδο, να υπάρχει μεγάλο αντίκτυπο της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας (Longhi, 2006, 2010). Πάρα τις διαπιστώσεις των ερευνών, στις τοπικές κοινωνίες επικρατεί η εντύπωση ότι η μετανάστευση επηρεάζει την αγορά εργασίας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2015, όπως έδειξε το ευρωβαρόμετρο, η πλειοψηφία των πολιτών της Ε.Ε., είχε αρνητική εντύπωση για τους μετανάστες, ιδίως αυτούς που προέρχονταν από τρίτες χώρες. Η πεποίθηση αυτή μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες όπως: α) ο ανταγωνισμός μεταξύ αλλοδαπών και ημεδαπών, β) η άνιση κατανομή των αλλοδαπών στην επικράτεια μιας χώρας, γ) η συγκέντρωση των μεταναστών σε συγκεκριμένους κλάδους παραγωγής και δ) οι τοπικές κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές αντιλήψεις που επικρατούν.

Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, η ανεργία των μεταναστών είναι μεγαλύτερη στις αστικές περιοχές. Αντίστοιχη εικόνα παρατηρείται και στην απασχόληση. Η σύνθεση του μεταναστευτικού πληθυσμού δύναται να διαφέρει ανάμεσα στις περιφέρειες των χωρών, ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, το επίπεδο εκπαίδευσης και τους λόγους μετανάστευσης (εργασία, οικογενειακή επανένωση κλπ.). Λαμβάνοντας υπόψη την ποικιλία των προς εξέταση δεδομένων, τα αποτελέσματα των επιπτώσεων της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, ενδέχεται να διαφέρουν από χώρα σε χώρα ή να μη μπορούν να προβλεφθούν με την ίδια μεθοδολογία.

Οι μεταναστευτικές ροές μπορούν να επηρεάσουν πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής στις περιφέρειες μιας χώρας. Η επίδραση αυτή, μπορεί να αφορά την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας στη τοπική αγορά εργασίας, την γενικότερη οικονομική δραστηριότητα και το επίπεδο των μισθών. Επιπρόσθετα ο αντίκτυπος της μετανάστευσης, μπορεί να συσχετίζεται και με την κινητικότητα των ημεδαπών σε άλλες μορφές απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο. Οι Tsang και Rohm, (2011), υποστήριξαν ότι θα πρέπει να υπάρξει διάκριση ανάμεσα στις γενικές και τις ειδικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας. Η πρώτη κατηγορία επιπτώσεων, συνδέεται με το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού, ενώ η δεύτερη αφορά τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των μεταναστών, τις προτιμήσεις και τη συμπεριφορά τους σε σχέση με τα αντίστοιχα στοιχεία του τοπικού πληθυσμού. Αυτός είναι και ο λόγος που είναι αναγκαία η ανάπτυξη προγραμμάτων ενσωμάτωσης των αλλοδαπών και ένταξής τους στο κοινωνικό σύνολο.

Σύμφωνα με τον Ο.Ο.Σ.Α. (2016), έχουν εξαχθεί κάποια γενικευμένα συμπεράσματα, που αφορούν τη σχέση μετανάστευσης και αγοράς εργασίας:

- α) Οι μετανάστες συγκεντρώνονται σε αστικές περιοχές, λόγω των καλύτερων ευκαιριών απασχόλησης και διαμονής.
- β) Στις αστικές περιοχές παρατηρούνται μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας, τόσο για τους μετανάστες όσο και για τους ημεδαπούς.
- γ) Σε τοπικό επίπεδο, το αντίκτυπο της μετανάστευσης διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, ανάλογα με τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των μεταναστών.
- δ) Οι περισσότερες μελέτες έδειξαν ότι δεν υπάρχει επίδραση της μετανάστευσης στους μισθούς ή στην ανεργία σε τοπικό επίπεδο, γεγονός το οποίο οφείλεται: i) στις επαγγελματικές δεξιότητες των μεταναστών που συμπληρώνουν εκείνες των ημεδαπών, ii) στη τάση των γηγενών για αλλαγή επαγγελματικής απασχόλησης σε

τομείς όπου δεν υπάρχει σημαντική προσφορά εργασίας μεταναστών, iii) στη μετακίνηση των ημεδαπών σε άλλες περιοχές και iv) σε αλλαγές στη βιομηχανική σύνθεση, τις τεχνολογίες παραγωγής καθώς και τις ροές κεφαλαίων.

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, διαφέρουν ανάλογα με την προσέγγιση, τη χώρα και τη γεωγραφική περιοχή στην οποία πραγματοποιείται η έρευνα. Οι περισσότερες μελέτες, όπως προαναφέρθηκε, έδειξαν ότι δεν υπάρχουν, εμφανείς επιπτώσεις της μετανάστευσης στους μισθούς και την απασχόληση. Τα περισσότερα συμπεράσματα προέρχονται από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στις Η.Π.Α., σε μεγάλες περιφέρειες ή πολιτείες (Boijas, 1997 και 2003). Στην Ευρώπη, περιφερειακές έρευνες πραγματοποιήθηκαν στη Γερμανία (Pische και Velling, 1997), στο Ηνωμένο Βασίλειο (Dustmann, 2013), στην Ολλανδία και τη Νορβηγία (Zorlu και Hartog, 2005). Για τα συμπεράσματα των ερευνών που διεξήχθησαν στις Η.Π.Α., ο Longi (2010), υποστηρίζει ότι τείνουν να εκτιμούν τις μικρότερες επιπτώσεις της μετανάστευσης σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές, λόγω του μεγαλύτερου βαθμού ανοχής και της ευελιξίας των τοπικών οικονομιών των Η.Π.Α.. Η κινητικότητα των εργαζομένων, οι αλλαγές στη βιομηχανική σύνθεση και τις τεχνολογίες παραγωγής, καθώς και οι ροές κεφαλαίων, θα μπορούσαν να αμβλύνουν τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της μετανάστευσης στην τοπική αγορά εργασίας (Boijas, 1997, Card, 2001). Υπό το πρίσμα αυτό, όσο μικρότερη είναι η γεωγραφική περιοχή, τόσο μικρότερη θα είναι η αναμενόμενη επίπτωση της μετανάστευσης, κατά μέσο όρο, δεδομένου ότι οι τοπικές προσαρμογές που θα πραγματοποιηθούν θα είναι ισχυρότερες (Ο.Ο.Σ.Α., 2016).

Τα αποτελέσματα των ερευνών σχετικά με την επίπτωση της μετανάστευσης στην κινητικότητα των ημεδαπών εργατών ποικίλουν. Ο Card (2001), διαπιστώνει για τις Η.Π.Α., μια μικρή επίδραση της μετανάστευσης μόνο στους ημεδαπούς εργοδότες και όχι στους εργαζόμενους. Οι Pischke και Velling (1997) και οι Lemos και Portes (2008), σε έρευνες που διεξήγαγαν στη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο αντίστοιχα, δεν διαπίστωσαν επιπτώσεις. Αντιθέτως οι Hatton και Tanii (2005), συμπέραναν ότι η μετανάστευση συσχετίζεται με υψηλότερη κινητικότητα των ημεδαπών εργαζομένων για τις νότιες περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου ο αριθμός των αλλοδαπών είναι μεγάλος. Η έρευνα των Ortega και Verdugo (2015) για τη Γαλλία, έδειξε ότι η κινητικότητα είναι μεγαλύτερη για τους βιομηχανικούς εργάτες (blue collar workers), στις βιομηχανίες «εντάσεως μεταναστών». Στην Ιταλία η έρευνα των Mocetti και Porello (2010), έδειξε ότι η

μετανάστευση αυξάνει την εισροή των νέων και των ημεδαπών υψηλής ειδίκευσης στη περιοχή και μειώνει τις εισροές των λιγότερο ειδικευμένων.

Σε ό,τι αφορά τους μισθούς, ο Borjas (2006), σε ανάλυση που διεξήγαγε για τις Η.Π.Α., παρατήρησε ότι η εσωτερική μετανάστευση των ημεδαπών, μειώνει το αντίκτυπο της μετανάστευσης σε μια τοπική αγορά εργασίας κατά 40-60%. Αντίστοιχη μελέτη του Longhi (2010), έδειξε μικρή επίδραση της μετανάστευσης. Οι έρευνες των Ottaviano και Peri, (2012) και Manacorda (2012), έδειξαν ότι υπάρχει θετική επίδραση στους μισθούς των ατόμων με υψηλή ειδίκευση.

Οι μελέτες που πραγματοποιούνται σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, μπορεί να μην οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα, στην περίπτωση που επιδιωχθεί η γενίκευση του αποτελέσματός τους σε εθνικό επίπεδο. Οι περιφερειακές αναλύσεις, δεν μπορούν να αποτυπώσουν την επίδραση που θα είχε η απόφαση των ημεδαπών για μετακίνηση με σκοπό την εργασία, σε μια άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής τους (ΟΟΣΑ 2016). Για το λόγο αυτό ο Borjas (2003), πρότεινε οι αναλύσεις σε εθνικό επίπεδο να εξετάζουν την επίδραση της μετανάστευσης σε διαφορετικές ομάδες δεξιοτήτων, υποθέτοντας ότι οι εργοδότες θεωρούν τους εργαζόμενους, αλλοδαπούς και ημεδαπούς ως τέλεια υποκατάστατα.

Έρευνες για την επίδραση της μετανάστευσης στους μισθούς των ημεδαπών, έχουν πραγματοποιηθεί από τους Addison και Worswick (2002), Winter-Ebmer και Zweimuller (1996), Hunt (1992), Ortega και Verdugo (2015), Friedberg (2001), Gavosto (1999), Zorlu και Hartog (2005), Carrington και Delima (1996), Dolado (1996), Carrasco (2008) Beerli και Peri (2015) Dustman (2005),(2013), Card (1990) (2001), Borjas (2003), Ottaviano και Peri (2012), Peri και Yasenov (2015), Peri και Sparber (2009) και Glitz (2012). Από αυτές τις μελέτες, οι δεκατέσσερις αφορούσαν χώρες της Ευρώπης και οι υπόλοιπες τις Η.Π.Α. και την Αυστραλία, οι έντεκα έδειξαν ότι δεν υπάρχει σημαντική επίδραση της μετανάστευσης στους μισθούς, ενώ οι υπόλοιπες αποτυπώνουν πολύ μικρά θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα. Ο Longhi (2005), πραγματοποιώντας μετά-ανάλυση των εμπειρικών ευρημάτων δεκαοκτώ μελετών, διαπίστωσε ότι μια αύξηση κατά μια ποσοστιαία μονάδα, του ποσοστού των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό, έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των μισθών κατά 0,12%. Αντίστοιχη μετά-ανάλυση των Kerr και Kerr (2011) σε 22 μελέτες, επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα του Longhi. Έρευνες για την επίπτωση της μετανάστευσης στην απασχόληση και την ανεργία, πραγματοποιήθηκαν από τους Addison και Worswick (2002), Hunt (1992), Ortega και Verdugo (2015),

Carrington και Lima (1996), Dolado (1996), Carrasco (2008), Dustmann (2005), Card (1990), Peri και Yassenov (2015), Altonji και Card (1991), Card (2001), Pische και Velling (1997), Glitz (2012), Angrist και Kugler (2003). Από αυτές, οι εννέα αφορούσαν χώρες της Ευρώπης, ενώ οι υπόλοιπες τις Η.Π.Α. και την Αυστραλία. Έντεκα από τις μελέτες, έδειξαν ότι δεν υπάρχει επίπτωση ή σημαντική επίπτωση της μετανάστευσης στην ανεργία ή την απασχόληση, ενώ στις υπόλοιπες καταγράφονται μικρές επιπτώσεις στην απασχόληση (-0,13% έως -0,35% στην έρευνα των Angrist και Kugler, -0,13% έως -0,35% στην έρευνα του Glitz, -0,05% έως -0,1% στην έρευνα του Card) και στην ανεργία (+0,2% στην έρευνα του Hunt και +0,24 στην έρευνα του Dolado).

1.10.2. Μελέτες για την Ελλάδα.

Μετά το 1990, έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές εμπειρικές μελέτες για τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας. Οι Ντεμούσης, Γιαννακόπουλος και Ζωγραφάκης (2008), σε μια διερεύνηση των μισθολογικών διαφορών Ελλήνων και μεταναστών εργαζομένων, έδειξαν ότι οι πρώτοι απολαμβάνουν υψηλότερες αμοιβές από τους δεύτερους και ότι οι εν λόγω μισθολογικές διαφορές, δεν μπορούν να εξηγηθούν από τις διαφορές στα βασικά γνωρίσματα των δύο υπό εξέταση ομάδων εργαζομένων. Ο Λιανός (2003) συμπέρανε ότι το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών στην Ελλάδα προέρχεται από μια χώρα, είναι άτομα νεαρής ηλικίας σε σχέση με τη διάρθρωση του Ελληνικού πληθυσμού, με δευτεροβάθμια κυρίως εκπαίδευση, που παρουσιάζουν συγκέντρωση στους κλάδους των κατασκευών, των ιδιωτικών νοικοκυριών και της μεταποίησης. Η ίδια έρευνα έδειξε ότι η αναλογία των μεταναστών διαφέρει σημαντικά μεταξύ των νομών της χώρας και ότι το ποσοστό των μεταναστών δεν είχε επίπτωση στο ποσοστό ανεργίας των Ελλήνων. Η έρευνα των Λιανού και Καβουνίδη (2013), κατέδειξε επιπρόσθετα ότι οι άνδρες αποτελούν τη πλειοψηφία των μεταναστών, οι μετανάστες έχουν εγκατασταθεί σε όλες τις περιοχές της Ελλάδος με κατανομή αντίστοιχη αυτή των Ελλήνων και ότι η μαζική εισροή μεταναστών, πιθανόν να είχε σημαντικές πιέσεις στην αγορά εργασίας. Ως προς τον κλάδο δραστηριοποίησης, αντίστοιχα ήταν και τα συμπεράσματα των Κασίμη, Παπαδόπουλου (2005) και Νικολίτσα (2008).

Ο Μητράκος (2013), προέβη σε μια μετα-ανάλυση των εμπειρικών ευρημάτων των μελετών που διεξήχθησαν για την Ελλάδα. Από την ανάλυση του

προέκυψε ότι οι μετανάστες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τομέα της γεωργίας και ότι ως φθινό εργατικό δυναμικό δεν έχουν υποκαταστήσει τους γηγενείς. Επίσης συνέβαλαν στη βελτίωση των δημογραφικών δεικτών και στην επιτάχυνση της ανάπτυξης της Ελλάδος. Δεν αμείβονται καλύτερα σε σχέση με τους Έλληνες για τη παροχή ίδιων υπηρεσιών, αλλά καταγράφουν (σε αντίθεση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε.-15), ποσοστά απασχόλησης υψηλότερα και ποσοστά ανεργίας χαμηλότερα από εκείνα των ημεδαπών. Ως προς τα δημογραφικά, γεωγραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των μεταναστών, προέκυψε ότι: α) η Ελλάδα, είναι η μοναδική χώρα της Ε.Ε., της οποίας ο μισός μεταναστευτικός πληθυσμός προέρχεται από μια τρίτη χώρα, β) οι μετανάστες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ανήκουν στην πληθυσμιακή ομάδα 15-64 ετών, γ) η μέση ηλικία των μεταναστών είναι κατά μια δεκαετία μικρότερη από τη μέση ηλικία των Ελλήνων, δ) η πλειοψηφία ασχολείται με σχέση μισθωτής εργασίας, ε) το μεγαλύτερο μέρος του ενεργού πληθυσμού των μεταναστών εργάζονται ως «ανειδίκευτοι εργάτες» και στ) οι περισσότεροι μετανάστες ασχολούνται στον κλάδο των κατασκευών (άνδρες) και στα ιδιωτικά νοικοκυριά (γυναίκες).

2. Η Ελληνική νομοθεσία

2.1 Η Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική

Ως μεταναστευτική πολιτική⁴ ορίζεται «το σύνολο των μέτρων, των πολιτικών και των πρακτικών, που ρυθμίζουν τα θέματα εισόδου, διαμονής και απασχόλησης των μεταναστών/μεταναστριών, των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και των αιτούντων/αιτουσών που πρόκειται ή έχουν ήδη εγκατασταθεί στο έδαφος του Κ-Μ υποδοχής». Περιλαμβάνει τις ενέργειες με τις οποίες η πολιτεία παρεμβαίνει οργανωμένα και με πρόγραμμα, προκειμένου να διαχειριστεί αποτελεσματικά τις μεταναστευτικές ροές. Η μεταναστευτική πολιτική έχει ιδιαίτερη σημασία στη χάραξη μιας ισορροπημένης προσέγγισης για τη διαχείριση της νόμιμης και την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης. Η ορθολογική και σωστή διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, έχει ως άμεση συνέπεια την εξασφάλιση της δίκαιης διαχείρισης των υπηκόων τρίτων χωρών, που διαμένουν νόμιμα σε ένα Κ-Μ της Ε.Ε..

⁴ <http://www.opengov.gr/immigration/?p=797>

Η αποτελεσματική κοινωνική ένταξη των μεταναστών συσχετίζεται με παράγοντες και στοιχεία που αφορούν τόσο τη χώρα προέλευσης όσο και τη χώρα υποδοχής. Η κοινωνική ένταξη των μεταναστών πραγματώνεται με βάση τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους, τη μεταναστευτική διαδικασία, τον τρόπο εισόδου, το χρόνο παραμονής, τη μεταναστευτική στρατηγική που εκφράζεται με το θεσμικό πλαίσιο, αλλά κυρίως με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας (Μητρακόζ, 2004). Η ενσωμάτωση του μετανάστη στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής, είναι ο βασικότερος δείκτης ένταξης. Ο βαθμός συμμετοχής των μεταναστών στην αγορά εργασίας, εξαρτάται από τέσσερις παράγοντες: α) την μεταναστευτική πολιτική που εφαρμόζει η χώρα υποδοχής, β) την κουλτούρα του μετανάστη και τα ατομικά του χαρακτηριστικά του που θα επηρεάσουν την θέση του στην αγορά εργασίας (εκπαίδευση, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, επαρκής γνώση της γλώσσας της χώρας στην οποία μεταναστεύει), γ) τον τρόπο εισόδου στη χώρα υποδοχής (νόμιμος ή παράνομος) και δ) τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής.

Στην Ελλάδα η πρώτη Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, εκπονήθηκε τον Απρίλιο του 2013 από το Υπουργείο Εσωτερικών. Κύριος στόχος ήταν να τεθούν οι βασικές αρχές και να οριοθετηθούν οι εθνικές στρατηγικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ενσωμάτωσης των υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία. Οι διαστάσεις που ελάμβανε το μεταναστευτικό-προσφυγικό φαινόμενο, οι ανάγκες της ελληνικής αγοράς εργασίας και η υποχρέωση για εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, ήταν παράγοντες που συνέβαλαν στη θέσπιση της εν λόγω Εθνικής Στρατηγικής. Οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το 2015, ένεκα της μαζικής ροής μεικτών μεταναστευτικών ρευμάτων, έκριναν αναγκαία τη σύσταση και τη λειτουργία του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, με σκοπό *«τη δημιουργία ενός συστήματος υποδοχής και υποστήριξης των αλλοδαπών, τη διασφάλιση της νόμιμης διαμονής τους στη χώρα, καθώς και το σχεδιασμό δράσεων για την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, διατηρώντας και προστατεύοντας παράλληλα την κοινωνική συνοχή»* (Π.Δ. 123/2016).

Η ελληνική πολιτική ένταξης⁵, έχει ως στόχο την ομαλή ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία και τη δυνατότητα της ισότιμης

⁵ Άρθρο 128 του Ν. 4251/2014.

συμμετοχής τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Οι μετανάστες, στο πλαίσιο της διαδικασίας ενσωμάτωσής τους, απολαμβάνουν τα δικαιώματα και αποκτούν αντίστοιχες υποχρεώσεις με εκείνες των Ελλήνων πολιτών. Η πολιτική ένταξης εφαρμόζεται στους νόμιμα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών, καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους και μπορεί να συνδυαστεί με δράσεις εξωτερικών πολιτικών αναπτυξιακού χαρακτήρα, με απώτερο στόχο τη δημιουργία των κατάλληλων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών επιστροφής. Ο τρόπος ένταξης των μεταναστών στις δομές μιας χώρας, έχει βαρύνουσα σημασία για την οικονομική κοινωνική και πολιτική ισορροπία του κράτους. Σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου *«μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την ομαλή ένταξη στην αγορά εργασίας των ατόμων που εισέρχονται στη χώρα νόμιμα, είναι η απασχόληση τους σε θέσεις εργασίας που δεν καλύπτονται σε απόλυτο βαθμό από το εγχώριο εργατικό δυναμικό, καθώς και η – κατά το δυνατόν – αξιοποίηση μεταναστών/μεταναστριών, αιτούντων/αιτουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας σε τομείς με αποδεδειγμένα πιο ολοκληρωμένη εξειδίκευση σε σχέση με το εγχώριο εργατικό δυναμικό»*.

2.2 Είσοδος και παραμονή των αλλοδαπών στην Ελλάδα

Οι όροι και οι προϋποθέσεις είσοδου και παραμονής των αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια καθορίζονται από τις διατάξεις του Ν. 4251/2016 «Κώδικας μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης και λοιπές διατάξεις», στον οποίο ενσωματώνεται πλήθος ευρωπαϊκών νομοθετημάτων. Αμέσως μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα, με χρήση θεώρησης εισόδου, οι υπήκοοι τρίτων χωρών, υποχρεούνται να εφοδιαστούν με άδεια διαμονής⁷. Το εν λόγω έγγραφο αποτελεί το νομιμοποιητικό στοιχείο, βάσει του οποίου δίνεται η δυνατότητα αφενός νόμιμης διαμονής στην Ελληνική επικράτεια και αφετέρου ενεργοποίησης των δικαιωμάτων που παρέχονται από την εθνική μεταναστευτική νομοθεσία⁸.

Για την αρχική είσοδο στην Ελλάδα, η νομοθεσία προβλέπει δυο θεωρήσεις:

α) για προσωρινή διαμονή (εποχική εργασία, αλιεργάτες, μέλη καλλιτεχνικών συγκροτημάτων, πολίτες τρίτων χωρών που μετακινούνται από επιχείρηση

⁶ ΦΕΚ 80/τ.Α/1.04.2014,

⁷ Άρθρο 7, παράγραφος 1 του Ν.4251/2014.

⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1030/2002.

εγκατεστημένη σε κράτος-μέλος της Ε.Ε. κ.λ.π.) και β) για εξαρτημένη εργασία. Η δεύτερη κατηγορία αφορά:

- Τη μετάκληση για απασχόληση με σχέση εξαρτημένης εργασίας.
- Εργαζόμενους ειδικού σκοπού.
- Μέλη Διοικητικών Συμβουλίων, μέτοχους, διαχειριστές, νόμιμους εκπροσώπους, γενικούς διευθυντές και διευθυντές εταιρειών εγκατεστημένων στην Ελλάδα.
- Υπαλληλικό προσωπικό ημεδαπών εταιριών, που έχουν αναλάβει στο πλαίσιο εκτέλεσης σύμβασης παροχής υπηρεσιών ή έργου που έχει συνάψει η αλλοδαπή εταιρεία με σκοπό την προώθηση των προϊόντων και την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε αλλοδαπές επιχειρήσεις και καταναλωτές.
- Εργαζόμενους που απασχολούνται ως νόμιμοι εκπρόσωποι, διευθυντές, στελέχη και υπάλληλοι σε επιχειρήσεις, βάσει ειδικών διακρατικών συμφωνιών.
- Διευθυντές, επιχειρησιακά και τεχνικά στελέχη εταιρειών που απασχολούνται στη θαλάσσια έρευνα, γεώτρηση και εξόρυξη υδρογονανθράκων.
- Υπαλληλικό προσωπικό και νόμιμους εκπροσώπους που απασχολούνται σε ναυτιλιακές, εμποροβιομηχανικές, κατασκευαστικές ή άλλες εταιρίες.
- Τεχνικούς που απασχολούνται σε βιομηχανίες ή μεταλλεία.
- Επενδυτές για επένδυση ύψους τουλάχιστον 250.000 ευρώ, όπου το ύψος της επένδυσης καθορίζει τον αριθμό των στελεχών στους οποίους θα χορηγηθεί θεώρηση εισόδου (πίνακας 2.1.).

Πίνακας 2.1. Αριθμός αδειών διαμονής ανά ύψος επένδυσης	
Ύψος επένδυσης	Αριθμός Αδειών Διαμονής
έως 300.000	0
300.001 – 1.000.000	1
1.000.001 – 3.000.000	2
3.000.001 – 5.000.000	3
5.000.001 – 10.000.000	4
10.000.001- 15.000.000	5
15.000.001 – 20.000.000	6
20.000.001 – 25.000.000	7
25.000.001 – 30.000.000	8
30.000.001 – 40.000.000	9
Άνω των 40.000.000	10

-Υψηλόβαθμα στελέχη, οικονομικοί και νομικοί σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες και μεσαία στελέχη, εξειδικευμένο υπαλληλικό ή τεχνικό προσωπικό που απασχολούνται κατά το στάδιο υλοποίησης μιας επένδυσης.

-Στρατηγικοί επενδυτές.⁹

-Προσωπικό που πρόκειται να απασχοληθεί σε στρατηγική επένδυση.

-Απασχόληση υψηλής ειδίκευσης (Μπλε Κάρτα)¹⁰.

-Είσοδο και διαμονή με σκοπό την ενδοεταιρική μετάθεση (ICT' s).

Στους πίνακες 2.2. και 2.3., παρουσιάζονται στοιχεία για τον αριθμό, το είδος και το τύπο των άδειών διαμονής που χορηγήθηκαν σε υπηκόους τρίτων χωρών την περίοδο 2010-2018.

Λόγος χορήγησης	Αριθμός αδειών	Ποσοστό
Άδεια διαμονής για εργασία	655.066	64,6
Εργασία	336.460	33,2
Εργαζόμενοι ειδικού σκοπού	10.721	1,1
Επενδυτής-μόνιμη διαμονή	9.848	1,0
Άδεια διαμονής για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα	2.642	0,3
Επενδυτής	47	0,0
Στέλεχος στρατηγικής επένδυσης	6	0,0

Πηγή: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

	Αριθμός	Ποσοστό
Ανανέωση	914.174	90,1
Επανεκδοση	70.256	6,9
Χορήγηση	30.360	3,0
Σύνολο	1.014.790	100,0

Πηγή: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

3. Η μετανάστευση στην Ε.Ε.

⁹ Η θεώρηση χορηγείται σε υπηκόους τρίτων χωρών, που έχουν σκοπό να πραγματοποιήσουν επένδυση, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως «Στρατηγική» από απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Στρατηγικών Επενδύσεων.

¹⁰ «Μπλε Κάρτα της ΕΕ: Η άδεια που φέρει τη μνεία ‘Μπλε Κάρτα της ΕΕ’ και επιτρέπει στον κάτοχό της να διαμένει και να εργάζεται νόμιμα στην ελληνική επικράτεια, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 111 του ν. 4251/2014».

3.1 Ιστορική αναδρομή

Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, η νόμιμη μετανάστευση ευνοήθηκε από τις Ευρωπαϊκές χώρες, προκειμένου να καλυφθούν ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό. Τη δεκαετία του '70 και λόγω των αυξημένων παράνομων μεταναστευτικών ροών τις δυο επόμενες δεκαετίες, για την προστασία της εγχώριας αγοράς εργασίας, παρατηρήθηκε μια αλλαγή της ακολουθούμενης πολιτικής, η οποία προέβλεπε πάγωμα των προσλήψεων ξένων υπηκόων και αυστηρότερους ελέγχους εισδοχής. Έως το 2003, ο στόχος της πολιτικής της Ε.Ε. ήταν διττός: αφενός η ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς για εργατικό δυναμικό και αφετέρου η προστασία των συμφερόντων των εγχώριων εργατικών δυναμικών. Οι υπήκοοι των τρίτων χωρών προκειμένου να εργαστούν σε ένα Κ-Μ της Ε.Ε., έπρεπε να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ενώ από την άλλη πλευρά οι εργοδότες τους όφειλαν να αποδείξουν ότι ο εργαζόμενος είχε δεξιότητες που δεν υπήρχαν στην εγχώρια αγορά εργασίας. Στους οικονομικούς μετανάστες που γινόντουσαν δεκτοί, χορηγείτο προσωρινή άδεια παραμονής, διάρκειας ενός έως πέντε ετών, που ανανεωνόταν μόνο εφόσον αποδεικνυόταν η συνέχιση της εργασίας τους και η αδυναμία υποκατάστασης των δεξιοτήτων τους, από το εγχώριο εργατικό δυναμικό.

Στα μέσα της δεκαετίας του '90, τα Κ-Μ της Ε.Ε. ακολουθήσαν νέες πολιτικές εισδοχής και θέσπισαν ταχείες διαδικασίες, για την αντιμετώπιση των ελλείψεων σε δυναμικό στις εγχώριες αγορές εργασίας. Για να διατηρηθεί η οικονομική ανάπτυξη, έπρεπε να βρεθούν τρόποι προσέλκυσης εργατικού δυναμικού υψηλής ειδίκευσης, διαδικασία που δεν ήταν εύκολη, λόγω του ανταγωνισμού μεταξύ των Κ-Μ. Ζήτηση υπήρχε και για εργαζόμενους χαμηλής ειδίκευσης, κυρίως από Κ-Μ της Νότιας Ευρώπης, τα οποία ρύθμισαν την εισδοχή αυτής της κατηγορίας εργαζομένων, με τη δημιουργία συγκεκριμένων διόδων εισδοχής ή με τη σύναψη διμερών συμφωνιών εργασίας. Έτσι, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, αυξήθηκε ο αριθμός των υπηκόων τρίτων χωρών που γίνονταν δεκτοί σε Κ-Μ της Ε.Ε., τα ποσοστά των οποίων σε ορισμένες χώρες, όπως η Δανία, το Η,Β και η Σουηδία, προσέγγισαν το 20%. Η προαναφερόμενη μεταβολή επιβεβαίωνε τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης στην Ε.Ε., αναδείκνυε όμως ταυτόχρονα την έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας. Για την εισδοχή εργατικού δυναμικού, τα Κ-Μ διέθεταν ένα σύστημα ποσοστώσεων σε ετήσια βάση, κατόπιν αφενός επανεξέτασης των αναγκών της αγοράς εργασίας (π.χ. εποχικοί

εργαζόμενοι) και αφετέρου διαβούλευσης με τους εργοδότες και τους συνδικαλιστές, ή καθόριζαν σε ετήσια βάση τον αριθμό των εργαζόμενων που χρειάζονταν.

Οι μελέτες της Ε.Επιτροπής για την απασχόληση έδειχναν ελλείψεις μετά το 2010 στο εργατικό δυναμικό της Ε.Ε., λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Στην ανακοίνωση της Ε.Επιτροπής για την μετανάστευση, την ένταξη και απασχόληση¹¹, αναφερόταν ότι *«η μετανάστευση θα καθίστατο όλο και πιο αναγκαία τα επόμενα χρόνια προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της αγοράς εργασίας της Ε.Ε.»*. Στο ίδιο κείμενο αναγνωριζόταν ότι η μετανάστευση δεν θα έδινε τη λύση για δημογραφικό πρόβλημα της Ε.Ε. και ότι η *«ψηλότερη καθαρή μετανάστευση δεν θα αποτρέψει την εφαρμογή διαρθρωτικών και άλλων αλλαγών για να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού»*. Μελέτες που εκπονήθηκαν έδειξαν ότι δεν ήταν εφικτό να συγχρονιστούν οι ανάγκες της αγοράς εργασίας με τις μεταναστευτικές ροές. Οι τάσεις της αγοράς για εργατικό δυναμικό υψηλής ειδίκευσης, δεν μπορούσαν να προσδιοριστούν με ακρίβεια, ενώ πολλοί μετανάστες που εργάζονταν σε κλάδους χαμηλής ειδίκευσης, διέθεταν υψηλότερα προσόντα από αυτά που απαιτούσε η εργασία τους¹². Η κινητικότητα των εργατών-μεταναστών ήταν δύσκολο να χαρτογραφηθεί.

Η προσέγγιση που ακολούθησαν οι ευρωπαϊκές χώρες στη σύναψη των διμερών συμφωνιών ήταν διαφορετική. Οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης, ακολούθησαν αυτή την πολιτική μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, προκειμένου να αντιμετωπίσουν άμεσα τις ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό, συνάπτοντας μάλιστα συμφωνίες με χώρες της Νότιας Ευρώπης, πριν την ένταξή τους στην Ε.Ε.. Μετά τα μέσα τις δεκαετίας του 1970, οι συμφωνίες αυτές συνάπτονταν κυρίως για την εισδοχή εποχικών εργαζομένων, που απασχολούνταν στον αγροτικό, στον κατασκευαστικό τομέα και στον τουρισμό. Οι χώρες του νότου ήταν ιδιαίτερα δραστήριες μέχρι και το 2003, στην υπογραφή διμερών συμφωνιών, κυρίως για εποχική εργασία, αφενός για να καλυφθεί το έλλειμμα σε ανθρώπινο δυναμικό και αφετέρου για να θεσμοθετηθεί ένας νόμιμος διάυλος οικονομικής μετανάστευσης, με σκοπό την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης. Τα δικαιώματα που παρέχονταν στους εργαζόμενους διέφεραν ανάλογα με τους στόχους, τους όρους και τις προϋποθέσεις σύναψης της συμφωνίας ανάμεσα στη χώρα υποδοχής και στη χώρα αποστολής. Οι περισσότερες συμφωνίες εξασφάλιζαν τις ίδιες συνθήκες εργασίας και

¹¹ COM(2003) 336.

¹² COM(2003) 336.

τους ίδιους μισθούς με τους υπηκόους της χώρας υποδοχής, ενώ άλλες εμπειρείχαν διατάξεις για την επιστροφή των αλλοδαπών, μετά τη λήξη της εργασίας τους. Σε κάποιες περιπτώσεις οι εργοδότες υποχρεούνταν να καταβάλλουν εγγύηση για κάθε εργαζόμενο που γινόταν δεκτός, η οποία θα επιστρεφόταν μόνον όταν επαναπατριζόταν ο εργαζόμενος στη χώρα καταγωγής του. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ο επαναπατρισμός, δεν προβλέπονταν δικαιώματα οικογενειακής επανένωσης.

Πολλοί υπήκοοι τρίτων χωρών διέμεναν και εργάζονταν παράνομα στην Ευρώπη. Για το λόγο αυτό, αν και δεν αποτελούσε σταθερό στόχο συγκεκριμένης μεταναστευτικής πολιτικής, ορισμένες χώρες, εφάρμοσαν προγράμματα νομιμοποίησης. Από τη δεκαετία του 1970 έως το 2003, είχαν καταγραφεί 26 διαδικασίες νομιμοποίησης, με τη συχνότητα τους να παρουσιάζει αυξανόμενη τάση από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά.

3.2 Πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για τη μεταναστευτική πολιτική

Σύμφωνα με τα άρθρα 79 και 80 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ε.Ε., η *«Ένωση αναπτύσσει κοινή μεταναστευτική πολιτική, η οποία βασίζεται στην αλληλεγγύη και έχει ως στόχο να εξασφαλίζει, σε όλα τα στάδια, την αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και τη δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη μέλη...»*. Στον τομέα της νόμιμης μετανάστευσης, η Ε.Ε., έχει τη δυνατότητα να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις εισόδου και νόμιμης διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών σε ένα Κ-Μ της Ε.Ε, ενώ τα ίδια τα κράτη διατηρούν το δικαίωμα του καθορισμού του αριθμού των εν λόγω υπηκόων που θα γίνονται δεκτοί, προκειμένου να καλύψουν τα κενά στην εγχώρια αγορά εργασίας. Η αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, θα εξασφαλίσει τη δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών, που διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια της Ε.Ε., ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, με όρους αντίστοιχους αυτών που απολαμβάνουν οι Ευρωπαίοι πολίτες.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999 στο Τάμπερε, και στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001 στο Λάακεν, αναγνώρισε την ανάγκη για εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών για τους όρους υποδοχής και διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών και για εξασφάλιση ισότιμης μεταχείρισης των υπηκόων των τρίτων χωρών

που διαμένουν νόμιμα στην Ε.Ε.. Τον Ιούνιο του 2004, η Ε.Επιτροπή, παρουσίασε τα αποτελέσματα μελέτης¹³ για τη σχέση μεταξύ νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης¹⁴. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, η Ιταλική προεδρία πρότεινε την εκπόνηση μελέτης για τον ορισμό συστήματος ποσοτώσεων νόμιμης μετανάστευσης.

Στο πρόγραμμα της Χάγης το οποίο εγκρίθηκε την 4^η Νοεμβρίου 2004, αναγνωριζόταν ο ρόλος της νόμιμης μετανάστευσης στην οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτού, η Ε.Επιτροπή, κλήθηκε να υποβάλλει ένα πολιτικό σχέδιο για τη νόμιμη μετανάστευση, στο οποίο θα προβλέπονταν διαδικασίες εισδοχής ικανές να ανταποκριθούν γρήγορα στις ανάγκες της αγοράς *«για μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό»*. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 14ης και 15ης Δεκεμβρίου 2006 συμφώνησε σε μια σειρά ενεργειών, η υλοποίηση των οποίων θα ξεκινούσε το 2007, που περιλάμβαναν: α) τη διερεύνηση τρόπων για τη διευκόλυνση της προσωρινής μετανάστευσης και β) την ανάπτυξη πολιτικών για την ορθολογική διαχείριση της νόμιμης μετανάστευσης, με πλήρη σεβασμό των εθνικών αρμοδιοτήτων, προκειμένου τα Κ-Μ να μπορέσουν να καλύψουν τις μελλοντικές ανάγκες για εργατικό δυναμικό. Ένα χρόνο αργότερα, το ευρωπαϊκό σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο¹⁵, αποτέλεσε τη βάση της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης¹⁶, η Ε.Ε. αναγνώρισε ότι *«η μετανάστευση εργατικού δυναμικού μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και στην οικονομική ζωτικότητα και ότι, στο πλαίσιο των σημαντικών δημογραφικών προκλήσεων που θα αντιμετωπίσει η Ένωση στο μέλλον σε συνδυασμό με την αυξημένη ζήτηση εργασίας, η εφαρμογή ευέλικτων πολιτικών μετανάστευσης θα συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και στις μακροπρόθεσμες επιδόσεις της Ένωσης»*. Στο εν λόγω πρόγραμμα γινόταν επίσης λόγος για μια πολιτική βελτιστοποίησης της σχέσης μεταξύ μετανάστευσης και ανάπτυξης.

Η Ε.Ε. έπρεπε να αναδειχθεί ως ελκυστικός τόπος για την έρευνα, την καινοτομία και την προσέλκυση ταλέντων. Η ανταγωνιστικότητά της, οι ρυθμοί ανάπτυξης και οι θέσεις εργασίας έπρεπε να αυξηθούν. Η δημιουργία μιας ανοιχτής αγοράς εργασίας για ερευνητές από Κ-Μ της Ε.Ε. αλλά και από τρίτες χώρες,

¹³ COM(2004) 412

¹⁴ Η Ε.Ε έπρεπε να ερευνήσει «τα νόμιμα μέσα μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ένωση, ανάλογα με τις ικανότητες υποδοχής των κρατών, μέσα στα πλαίσια μιας ενισχυμένης συνεργασίας με τις χώρες καταγωγής».

¹⁵ Εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 16 Οκτωβρίου 2008.

¹⁶ Εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 11 Δεκεμβρίου 2009.

αποτελέσει βασικό στόχο του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Ένωση καινοτομίας». Η παγκοσμιοποίηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η αύξηση του μεγέθους των συναλλαγών και η μεγέθυνση της δραστηριότητας των πολυεθνικών εταιρειών στην επικράτεια της Ε.Ε., είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των μετακινήσεων διευθυντικών στελεχών και ειδικευμένων εργαζομένων, οι οποίοι καλούνταν να μετεγκατασταθούν προσωρινά σε ένα Κ-Μ της Ε.Ε., για να ασκήσουν βραχυπρόθεσμα τη δραστηριότητά τους.

3.3 Νομοθετικό πλαίσιο για τη μετανάστευση

Τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., την περίοδο 2003-2018, προέβησαν στην έκδοση νομοθετημάτων για τη διευκόλυνση της νόμιμης μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών. Με αυτά ρυθμίστηκαν ζητήματα που αφορούσαν την οικογενειακή επανένωση, τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής για περισσότερους από τρεις μήνες με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης, την ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση άδειας με σκοπό την εργασία, το κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους νόμιμα διαμένοντες, τα δικαιώματα των εποχικών εργαζόμενων υπηκόων τρίτων χωρών και την ενδοεταιρική μετάθεση.

Τον Μάιο του 2015, η Ε.Επιτροπή, παρουσίασε την «Ευρωπαϊκή ατζέντα για τη μετανάστευση». Στο πλαίσιο αυτής και σε ό,τι αφορούσε δράσεις που θα έπρεπε να ακολουθηθούν για την αποτελεσματική διαχείριση όλων των πτυχών της μετανάστευσης, γινόταν αναφορά στη δημιουργία μιας νέας πολιτικής για τη νόμιμη μετανάστευση. Με την τελευταία επιδιωκόταν η διατήρηση της εικόνας της Ε.Ε., ως ελκυστικού προορισμού για τους υπηκόους τρίτων χωρών, μέσα από μια διαδικασία αναμόρφωσης των πολιτικών ένταξης και του καθεστώτος της «μπλε κάρτας».

Τον Μάιο του 2019 η Ε.Επιτροπή δημοσίευσε την αξιολόγηση επτά οδηγιών¹⁷ για την νόμιμη μετανάστευση, που εκδόθηκαν την περίοδο 2003-2018. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έκθεσης, η Ε.Επιτροπή θα συνεχίσει να αξιολογεί κατά πόσο το υφιστάμενο κεκτημένο που αφορά τη νόμιμη μετανάστευση, ανταποκρίνεται στους στόχους που είχαν τεθεί κατά το παρελθόν.

¹⁷ α) Οδηγία 2003/86/ΕΚ, β) Οδηγία 2003/109/ΕΚ, γ) Οδηγία 2009/50/ΕΚ, δ) Οδηγία 2011/98/ΕΕ, ε) Οδηγία 2014/36/ΕΕ, στ) Οδηγία 2014/66/ΕΕ και ζ) Οδηγία (ΕΕ) 2016/801.

3.4 Η ελεύθερη κυκλοφορία

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έναν από τους βασικούς πυλώνες της εσωτερικής αγοράς της, που προβλέπεται στο άρθρο 45 της Σ.Λ.Ε.Ε.. Η εφαρμογή της υλοποιείται από το δίκαιο της Ε.Ε., προς το σκοπό της διασφάλισης της πλήρους άσκησης των δικαιωμάτων που προβλέπονται τόσο για τους πολίτες των Κ-Μ της Ε.Ε., όσο και για τα μέλη των οικογενειών τους. Η ελεύθερη κυκλοφορία του εργατικού δυναμικού, αποτελεί ένα βασικό συστατικό στοιχείο για τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης αγοράς εργασίας της Ε.Ε.. Η εξασφάλιση της συμβάλλει στην κοινωνική ένταξη των εργαζομένων σε ολόκληρη την επικράτεια της Ε.Ε., βελτιώνει τους διαβίωσης και εργασίας, διευκολύνει τη κοινωνική προαγωγή και τέλος προωθεί την ικανοποίηση των αναγκών της οικονομίας των Κ-Μ της Ε.Ε.. Σύμφωνα με το προαναφερόμενο άρθρο της Σ.Λ.Ε.Ε., *«η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας»*. Με την επιφύλαξη ορισμένων περιορισμών (λόγοι δημοσίας τάξεως, ασφαλείας και υγείας), η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων περιλαμβάνει το δικαίωμα της αποδοχής κάθε πραγματικής προσφοράς εργασίας, της ελεύθερης διακίνησης εντός της επικράτειας των Κ-Μ της Ε.Ε., της διαμονής και της παραμονής σε ένα Κ-Μ της Ε.Ε. για το σκοπό της άσκησης ορισμένης εργασίας, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του εν λόγω κράτους.

Η ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή των προσώπων στην Ε.Ε., θεσμοθετήθηκε το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Μετά την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων στο πλαίσιο της συμφωνίας Σένγκεν, υιοθετήθηκε η οδηγία 2004/38/ΕΚ που προέβλεπε το δικαίωμα των πολιτών της Ε.Ε. και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών. Τα δικαιώματα, σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία, των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης, προβλέπονται στον Κανονισμό Ε.Ε. 492/2011. Βάσει αυτού *«κάθε υπήκοος κράτους μέλους, ανεξαρτήτως του τόπου διαμονής του, έχει το δικαίωμα να αναλαμβάνει μισθωτή δραστηριότητα και να την ασκεί στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους, συμφώνως προς τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που ρυθμίζουν την απασχόληση των ημεδαπών*

εργαζομένων του κράτους αυτού¹⁸» και «κάθε υπήκοος κράτους μέλους και κάθε εργοδότης που ασκεί δραστηριότητα στην επικράτεια κράτους μέλους, δύνανται να ανταλλάσσουν μεταξύ τους αιτήσεις και προσφορές εργασίας, να συνάπτουν συμβάσεις εργασίας και να τις εκτελούν, συμφώνως προς τις ισχύουσες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, χωρίς να δύναται να προκύψει εξ αυτού διάκριση¹⁹».

Το 2016, υιοθετήθηκαν δυο Κανονισμοί που αφορούσαν την κινητικότητα των εργαζομένων στην επικράτεια των Κ-Μ της Ε.Ε.. Με τον Κανονισμό Ε.Ε. 2016/589²⁰ καθιερώθηκε το πλαίσιο συνεργασίας προς διευκόλυνση της άσκησης του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Ένωσης και ρυθμίστηκαν θέματα που αφορούσαν τη λειτουργία του δικτύου EURES²¹, τη συνεργασία μεταξύ της Ε.Επιτροπής και των Κ-Μ της Ε.Ε., τις δράσεις των Κ-Μ με στόχο την εξισορρόπηση της προσφοράς και της ζήτησης στην αγορά εργασίας, την ενίσχυση της κινητικότητας και την επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης των εργαζομένων. Με τον Κανονισμό Ε.Ε. 2016/1191²², θεσμοθετήθηκε η απλούστευση διοικητικών διαδικασιών για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

3.5 Νομοθετικό πλαίσιο για την ενσωμάτωση και την ένταξη

Οι πρώτες συζητήσεις για τα θέματα της ενσωμάτωσης είχαν ξεκινήσει από το πρόγραμμα του Τάμπερε το 1999. Το 2000, πραγματοποιήθηκε ένα σημαντικό βήμα με την υιοθέτηση δυο οδηγιών που είχαν ως στόχο την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων²³ και τη διαμόρφωση ενός πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία²⁴. Το 2004, εγκρίθηκαν, από το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, οι βασικές αρχές για τη πολιτική ένταξης των μεταναστών, στις οποίες γινόταν αναφορά στα θέματα απασχόλησης και εκπαίδευσης. Ακολούθως το 2005, η Ε.Επιτροπή υιοθέτησε ανακοίνωση²⁵ για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την ένταξη. Τον

¹⁸ Άρθρο 1 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 492/2011.

¹⁹ Άρθρο 2 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 492/2011.

²⁰ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/589.

²¹ Ευρωπαϊκό γραφείο συντονισμού.

²² Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1191.

²³ Οδηγία 2000/43/ΕΚ.

²⁴ Οδηγία 2000/78/ΕΚ.

²⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής COM/2005/0389 τελικό.

Μάρτιο του 2010²⁶ ξανατέθηκε προς συζήτηση η ανάγκη θέσπισης μιας νέας ατζέντας για την ένταξη των μεταναστών, προκειμένου η Ε.Ε. να επωφεληθεί πλήρως από το δυναμικό αυτών. Το 2011²⁷, η Ε.Επιτροπή πρότεινε μια ευρωπαϊκή ατζέντα για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, εστιάζοντας στην αύξηση της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και πολιτικής συμμετοχής των μεταναστών. Το 2016 η Ε.Επιτροπή ενέκρινε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την υποστήριξη των προσπαθειών των κρατών μελών για την ανάπτυξη και την ενίσχυση των πολιτικών ένταξης των μεταναστών, στο οποίο περιγράφονταν συγκεκριμένα μέτρα που θα εφαρμόζονταν. Στις δράσεις είχαν συμπεριληφθεί, πέραν των άλλων, η εκπαίδευση, η γλωσσική κατάρτιση και η προώθηση της έγκαιρης ένταξης στην αγορά εργασίας.

Πέραν της υιοθέτησης νομικών εργαλείων για την ενίσχυση της μετανάστευσης και της ενσωμάτωσης των υπηκόων τρίτων χωρών και των προσφύγων, ήταν επιτακτική η ανάγκη δημιουργίας ενός συστήματος παρακολούθησης της εξέλιξης των δράσεων. Έτσι στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης για τη περίοδο 2010-2014, η απασχόληση συμπεριλήφθηκε στους βασικούς δείκτες παρακολούθησης των πολιτικών ενσωμάτωσης. Το 2010 με τη «*διακήρυξη της Σαραγόσα*», οι αρμόδιοι Υπουργοί συμφώνησαν στην «*ανάπτυξη μια νέας ατζέντας για την ενσωμάτωση στην οποία θα συμπεριλαμβανόταν ένα συντονιστικός μηχανισμός που θα διευκόλυνε τις διαδικασίες ενσωμάτωσης σε όλους τους τομείς*». Το 2011 η Ε.Επιτροπή σε μια πιλοτική της μελέτη, στο πλαίσιο της προαναφερόμενης διακήρυξης, καθόρισε ως δείκτες παρακολούθησης της ενσωμάτωσης των μεταναστών, το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό απασχόλησης και το ποσοστό συμμετοχής. Η στήριξη της ένταξης των νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, αποτελεί βασικό σημείο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της Ε.Ε. για την περίοδο 2021-2027²⁸.

3.6 Στατιστικά στοιχεία για τη μετανάστευση στην Ε.Ε.

²⁶ COM/2010/2020 τελικό.

²⁷ COMMISSION STAFF WORKING PAPER EU initiatives supporting the integration of third-country nationals /* SEC/2011/0957 final .

²⁸ Με την πρόταση της Επιτροπής θεσπίζονται κοινές διατάξεις για επτά ταμεία, οι οποίες αναμένεται να διασφαλίσουν καλύτερες συνέργειες και, ως εκ τούτου, περισσότερη αποδοτικότητα κατά την αντιμετώπιση του ζητήματος της ένταξης των νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το 2018, στην επικράτεια των Κ-Μ της Ε.Ε., ζούσαν 512 εκατ. άτομα. Τα 39,8 εκατ., δηλαδή το 7,77 %, είχαν ιθαγένεια διαφορετική από αυτή της χώρας διαμονής τους. Πιο συγκεκριμένα το 3,42 % είχε ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της Ε.Ε. και το 4,34 % ιθαγένεια τρίτης χώρας. Και για τις δυο κατηγορίες, τα ποσοστά σε σχέση με το 2014²⁹, είναι μεγαλύτερα κατά μισή ποσοστιαία μονάδα (2,84% και 3,84%). Τόσο το 2014 όσο και το 2018, το Λουξεμβούργο, η Κύπρος και η Ιρλανδία, είχαν στην επικράτειά τους, τα μεγαλύτερα ποσοστά πολιτών άλλου Κ-Μ της Ε.Ε.. Τα μεγαλύτερα ποσοστά υπηκόων τρίτων χωρών παρουσιάστηκαν στη Λετονία, την Εσθονία και την Αυστρία. Η Πολωνία είχε από τα μικρότερα ποσοστά και για τις δυο κατηγορίες, τόσο το 2014 όσο και το 2018.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 3.1, σε σχέση με το 2014, το 2018, τα ποσοστά των γυναικών και των ανδρών, τόσο για τους υπηκόους του κράτους υποδοχής, όσο και για αλλοδαπούς που διέμεναν σε αυτό, κινήθηκαν περίπου στα ίδια επίπεδα.

Έτος	Άνδρες				Γυναίκες			
	Σύνολο	Χώρα υποδοχής	Κ-Μ της Ε.Ε.	Τρίτη χώρα	Σύνολο	Χώρα υποδοχής	Κ-Μ της Ε.Ε.	Τρίτη χώρα
2014	48,80	48,72	49,94	49,71	51,20	51,28	50,06	50,29
2018	48,89	48,76	50,21	50,62	51,11	51,24	49,79	49,38

Πηγή: Eurostat (migr_pop1ctz).Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Το 2014 τα μεγαλύτερα ποσοστά ανδρών υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., κατεγράφησαν στη Ρουμανία (76,10%), στην Πολωνία (68,61%) και στη Σλοβακία (63,92%), το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., στην Ελλάδα (62,30%) και το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών υπηκόων τρίτων χωρών στην Κύπρο (62,62%). Για το 2018, στους άνδρες, τα μεγαλύτερα ποσοστά υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., είχαν η Ρουμανία (74,82%), η Πολωνία (71,33%) και η Λιθουανία (64,86%) και στις γυναίκες η Ελλάδα (65,03% %), η Ιταλία (59,35%) και η Κύπρος (52,20%). Σε υπηκόους τρίτων χωρών, τα υψηλότερα ποσοστά ανδρών παρατηρήθηκαν στη Λιθουανία (64,99%) και τη Σλοβενία (65%) και γυναικών στη Ρουμανία (60%) και την Κύπρο (59,9%).

²⁹ Από την Eurostat, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία με την κατηγοριοποίηση «υπήκοοι Κ-Μ της Ε.Ε.» και «υπήκοοι τρίτων χωρών», πριν το 2014.

Ως προς την ηλικία, το 2014, το 14,8% των ημεδαπών ήταν ηλικίας κάτω των 15 ετών, το 65,54% ήταν 15 έως 64 ετών και το υπόλοιπο 19,6 %, ήταν 65 ετών και άνω. Και για τις τρεις αυτές κατηγορίες, όπως φαίνεται και στον πίνακα 3.2, το 2018, παρατηρείται μια μικρή μείωση. Μικρή μείωση διαπιστώνεται και στις αντίστοιχες ηλικιακές κατηγορίες για τους μετανάστες.

	2014	2014	2014	2018	2018	2018
Ηλικία	<15	15-64	>65	<15	15-64	>65
Χώρα Υποδοχής	14,83	65,54	19,63	14,73	64,24	21,03
Κ-Μ ΕΕ	11,12	79,94	8,95	12,01	78,61	9,38
Τρίτη χώρα	15,10	78,86	6,04	16,04	77,53	6,43

Πηγή: Eurostat (migr_pop1ctz) επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Σημείωση: Στους υπολογισμούς δεν έχουν συμπεριληφθεί το Η.Β και η Γαλλία, καθόσον δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για το 2014.

Το 2018, τα μεγαλύτερα ποσοστά υπηκόων άλλου Κ-Μ της Ε.Ε. ηλικίας 15 έως 64 ετών, κατεγράφησαν στην Τσεχία και την Εσθονία, ενώ τα μικρότερα στην Κροατία και τη Γαλλία. Για τους υπηκόους τρίτων χωρών, τα μεγαλύτερα ποσοστά είχαν η Πολωνία και η Ρουμανία και τα μικρότερα η Λετονία και η Εσθονία (πίνακας 3.3).

ΧΩΡΑ	% Κ-Μ Ε.Ε.	% Τρίτη χώρα
Βέλγιο	72,49	78,16
Βουλγαρία	69,70	75,20
Τσεχία	85,55	82,91
Δανία	83,47	77,48
Γερμανία	79,68	77,65
Εσθονία	84,59	66,84
Ιρλανδία	82,00	87,29
Ελλάδα	79,36	71,26
Ισπανία	75,16	77,82
Γαλλία	65,13	69,74
Κροατία	59,66	75,52
Ιταλία	80,76	77,26
Κύπρος	80,72	83,66
Λετονία	77,34	60,08
Λιθουανία	81,82	75,50
Λουξεμβούργο	74,06	78,13

Ουγγαρία	80,64	85,08
Μάλτα	79,66	82,52
Ολλανδία	82,50	79,97
Αυστρία	78,78	76,13
Πολωνία	83,47	88,08
Πορτογαλία	74,18	85,11
Ρουμανία	84,87	87,66
Σλοβενία	82,02	81,99
Σλοβακία	81,48	82,97
Φινλανδία	79,81	80,84
Σουηδία	74,35	77,17
Ηνωμένο Βασίλειο	77,78	82,11

Πηγή: Eurostat

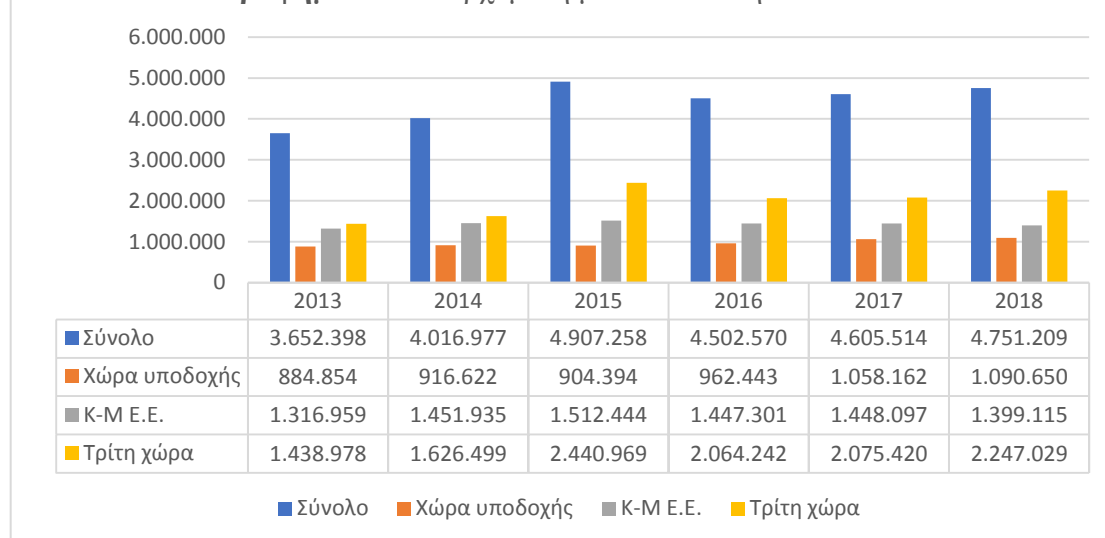
3.6.1.Εισερχόμενη μετανάστευση.

Ως «εισερχόμενη μετανάστευση» θεωρείται η ενέργεια διά της οποίας ένα πρόσωπο επιλέγει ως συνήθη τόπο διαμονής και εγκαθίσταται στην επικράτεια ενός κράτους μέλους για μια περίοδο η οποία είναι, ή αναμένεται να είναι, δώδεκα μήνες τουλάχιστον, ενώ προηγουμένως ο συνήθης τόπος διαμονής του ήταν σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτη χώρα³⁰. Λαμβάνοντας υπόψη τον εν λόγω ορισμό, παρουσιάστηκαν σημαντικές διακυμάνσεις του αριθμού των ατόμων που μετανάστευσαν στην επικράτεια των Κ-Μ της Ε.Ε. τα τελευταία έτη. Όπως προαναφέρθηκε, στην υπό εξέταση κατηγορία ατόμων, ανήκουν εκείνα τα οποία έχουν μεταναστεύσει είτε σε μόνιμη βάση είτε για περίοδο ενός έτους ή και περισσότερο.

Στο γράφημα 3.1. παρουσιάζεται η εξέλιξη της εισερχόμενης μετανάστευσης την περίοδο 2014-2018. Η συνολική εισερχόμενη μετανάστευση ανήλθε σε 4,01 εκατομμύρια άτομα το 2014. Στον εν λόγω αριθμό έχουν συμπεριληφθεί τα άτομα που προέρχονταν από άλλα Κ-Μ της Ε.Ε. και τρίτες χώρες. Σε σχέση με το 2014, το 2015 η συνολική εισερχόμενη μετανάστευση αυξήθηκε κατά 22,16% (4,9 εκατ.), μειώθηκε κατά 8,98% το 2016 και αυξήθηκε τα έτη 2017 και 2018 κατά 2,28% και 3,16% αντίστοιχα.

³⁰ Άρθρο 2 του Κανονισμού ΕΚ 862/2007 .

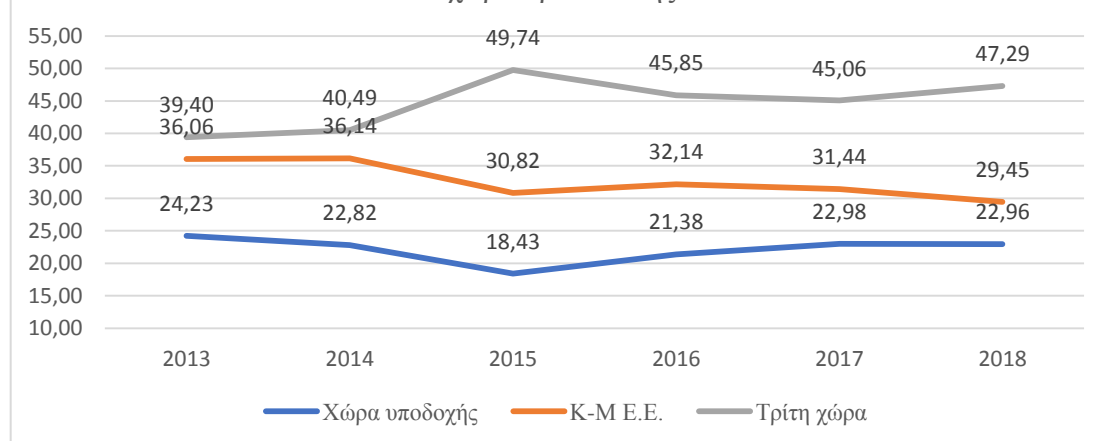
Γράφημα 3.1 Εισερχόμενη μετανάστευση 2014-2018

Πηγή: Eurostat (migr_imm1ctz) επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Οι μετανάστες-υπήκοοι τρίτων χωρών, το 2018, αντιπροσώπευαν το 47,29 % της εισερχόμενης μετανάστευσης, ενώ το 29 % των μεταναστών είχαν ιθαγένεια άλλης χώρας της Ε.Ε. και το 22,96 % ήταν υπήκοοι που επέστρεψαν στη χώρα καταγωγής τους. Σε σχέση με το 2014, παρατηρείται μια αύξηση του ποσοστού της πρώτης προαναφερόμενης κατηγορίας κατά 6,8 μονάδες (γράφημα 3.2.).

Γράφημα 3.2. Ποσοστώση εισερχόμενης μετανάστευσης ανά χώρα προέλευσης

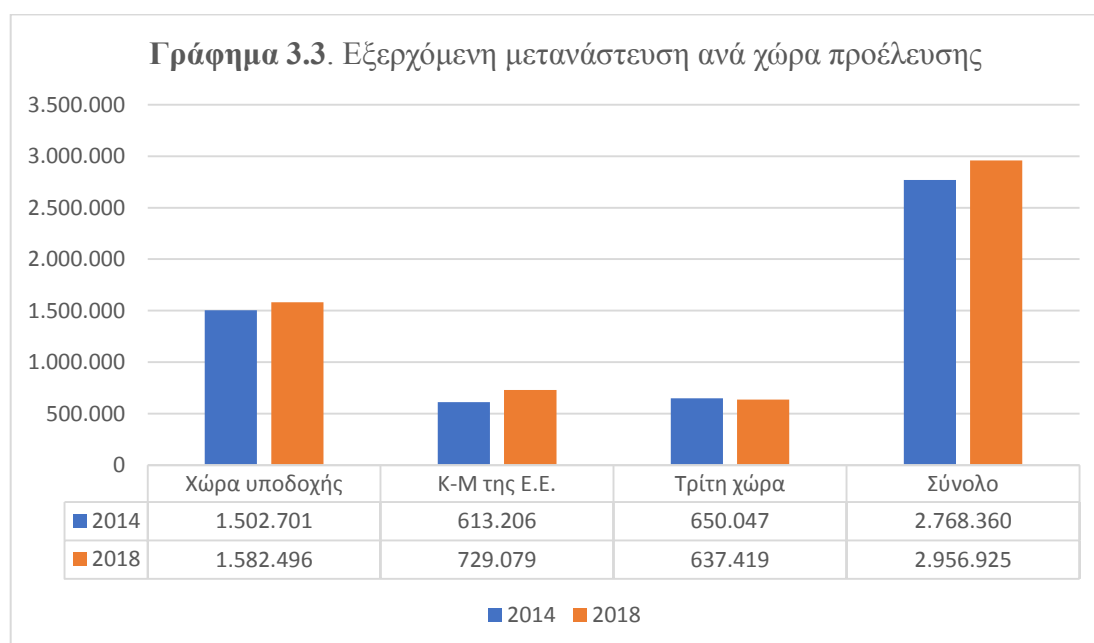
Πηγή: Eurostat (migr_imm1ctz) επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Το 2018, τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταναστών υπηκόων τρίτων χωρών, είχαν η Σλοβενία (72,81%), η Ιταλία (68,64), και η Τσεχία (66,06%) και τα μικρότερα η Ρουμανία (12,67%) και η Σλοβακία (8,86%). Ως προς του υπηκόους άλλου Κ-Μ της Ε.Ε., τα υψηλότερα ποσοστά είχαν το Λουξεμβούργο (66,69 %), η Αυστρία (61,84%) και το Βέλγιο (46,37 %) και τα μικρότερα η Λιθουανία (2,67%), η

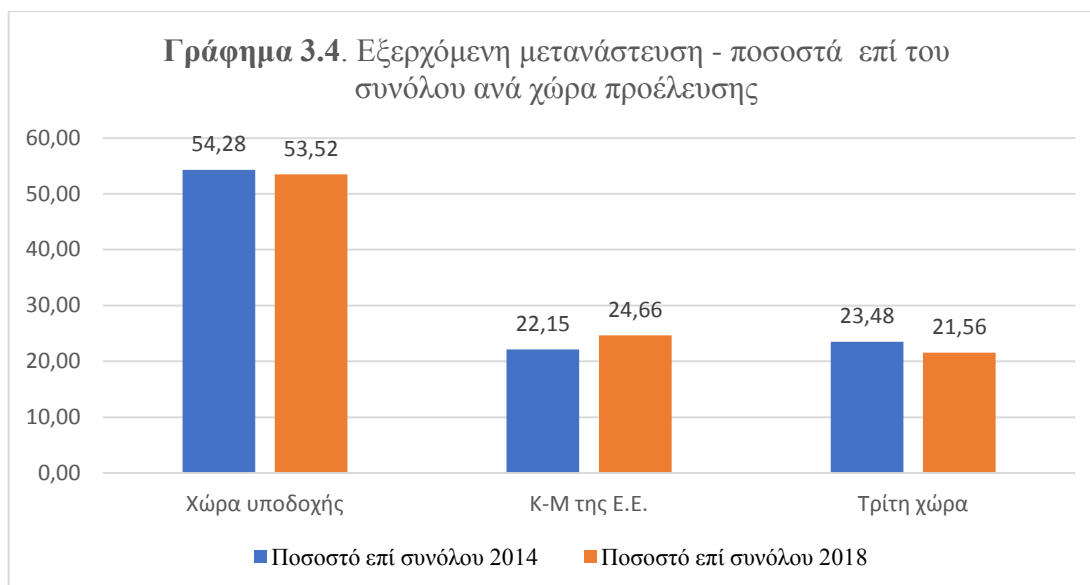
Βουλγαρία (3,51%) και η Ρουμανία (5,33%). Ως προς τους επιστρέφοντες υπηκόους, τα μεγαλύτερα ποσοστά είχαν η Ρουμανία (81,87 %), η Σλοβακία (60,44 %) και η Λιθουανία (57,38%).

3.6.2.Εξερχόμενη μετανάστευση.

Στην υπό εξέταση κατηγορία μετανάστευσης, περιλαμβάνονται τα άτομα που είχαν προηγουμένως το συνήθη τόπο διαμονής του στην επικράτεια ενός κράτους μέλους και έπαυσαν να τον έχουν σε αυτό για μια περίοδο η οποία είναι, ή αναμένεται να είναι, δώδεκα μήνες τουλάχιστον³¹. Το 2018, 2,9 εκατομμύρια άτομα μετανάστευσαν από τα Κ-Μ της Ε.Ε.. Ο αριθμός αυτός, στον οποίο συμπεριλαμβάνονται όσοι μετανάστευσαν εκτός ή προς την Ε.Ε, είναι αυξημένος κατά 6,81% σε σχέση με το 2014. Το 53,5% των ατόμων που μετανάστευσαν ήταν υπήκοοι της χώρας από την οποία έφυγαν, το 24,65 % ήταν πολίτες άλλου Κ-Μ της Ε.Ε. και το 21,55 % ήταν υπήκοοι τρίτων χωρών (γραφήματα 3.3. και 3.4.).

³¹ Άρθρο 2 παρ. 1 στοιχείο γ του Κανονισμού ΕΚ 862/2007.

Πηγή: Eurostat (migr_emmlctz) επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Όπως φαίνεται και στο γράφημα 3.4., σε σχέση με το 2014, παρατηρείται μια μείωση των ποσοστών στους υπηκόους τρίτων χωρών και στους ημεδαπούς.

Τα υψηλότερα ποσοστά μετανάστευσης ημεδαπών είχαν η Σλοβακία, η Βουλγαρία και η Πορτογαλία και τα μικρότερα η Κύπρος η Μάλτα και το Λουξεμβούργο. Τα μεγαλύτερα ποσοστά πολιτών άλλου Κ-Μ της Ε.Ε. οι οποίοι μετανάστευσαν, παρατηρήθηκαν στο Λουξεμβούργο, στην Αυστρία και στη Μάλτα και τα μικρότερα στη Λιθουανία και στη Βουλγαρία. Η μεγαλύτερη μεταναστευτική ροή υπηκόων τρίτων χωρών παρατηρήθηκε στην Τσεχία, την Κύπρο και τη Μάλτα. Η Σλοβακία, η Πορτογαλία και η Βουλγαρία είχαν τα μικρότερα ποσοστά στην ως άνω κατηγορία (πίνακας 3.4.).

Πίνακας 3.4. Ποσοστά εξωτερικής μετανάστευσης, ανά χώρα προέλευσης το 2018			
	Χώρα υποδοχής	Κ-Μ Ε.Ε.	Τρίτη χώρα
Βέλγιο	36,14	42,37	21,06
Βουλγαρία	94,09	0,47	5,40
Τσεχία	18,99	11,63	69,39
Δανία	24,75	38,98	36,11
Γερμανία	38,37	36,76	24,52
Εσθονία	62,71	20,77	16,46
Ιρλανδία	50,57	31,02	18,13
Ελλάδα	48,50	11,98	39,52
Ισπανία	25,61	36,12	38,25
Γαλλία	84,00	7,00	9,00
Κροατία	92,15	2,01	5,81
Ιταλία	74,37	13,18	12,45
Κύπρος	10,88	35,36	53,76
Λετονία	77,41	2,47	20,01

Λιθουανία	90,04	0,29	9,64
Λουξεμβούργο	16,73	66,94	16,30
Ουγγαρία	49,42	35,42	15,16
Μάλτα	11,76	42,73	45,50
Ολλανδία	43,08	34,31	18,50
Αυστρία	21,38	47,65	30,73
Πολωνία	77,32	9,26	13,40
Πορτογαλία	92,85	3,95	3,20
Ρουμανία	91,29	2,45	6,17
Σλοβενία	48,75	15,96	35,28
Σλοβακία	99,03	0,67	0,30
Φινλανδία	60,28	23,94	14,79
Σουηδία	48,71	28,24	22,67
Ηνωμένο Βασίλειο	36,28	36,87	26,85

Πηγή: Eurostat (migr_emmlctz)

3.6.3. Άδειες διαμονής

Ο αριθμός των εν ισχύ αδειών διαμονής, που είχαν χορηγηθεί σε υπηκόους τρίτων χωρών, έως το τέλος του 2018, ήταν 21.233.291. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat, το 74,5% των αδειών, είχαν χορηγηθεί από πέντε χώρες, την Γερμανία (22.7 %), την Ιταλία (17.5 %), τη Γαλλία (13.9 %), την Ισπανία (13.0 %) και το Ηνωμένο Βασίλειο (7.4 %). Συγκριτικά με το 2017, ο αριθμός των αδειών, αυξήθηκε κατά 3,9%, με την πλειοψηφία των Κ-Μ, να δηλώνουν αυξήσεις στο απόθεμά τους. Τα μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης καταγράφηκαν στην Κύπρο (49%), την Κροατία (41,4%) και τη Μάλτα (33,1%), ενώ από τις προαναφερόμενες χώρες που συγκέντρωσαν το 74,5% των αδειών διαμονής, τη μεγαλύτερη αύξηση σημείωσε η Γαλλία με 4,9%. Μείωση των ποσοστών, διαπιστώθηκε στην Εσθονία (-0.2%) και τη Λετονία (-2,0%). Σε ό,τι αφορά τους λόγους χορήγησης άδειας διαμονής, το 38,2% αφορούσαν οικογενειακούς, το 15% εργασιακούς και το 32% άλλους λόγους³².

Εξετάζοντας τα στατιστικά στοιχεία ανά Κ-Μ, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

α) Το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Ιταλία χορήγησαν τον μεγαλύτερο αριθμό αδειών σε υπηκόους τρίτων χωρών, 58,6%, 54,4% και 50,1% αντίστοιχα, για οικογενειακούς λόγους.

β) Η Μάλτα και η Κροατία, είχαν τα μεγαλύτερα ποσοστά χορήγησης άδειας διαμονής για εργασιακούς λόγους 57,7% και 49,4% αντίστοιχα. Σε απόλυτους

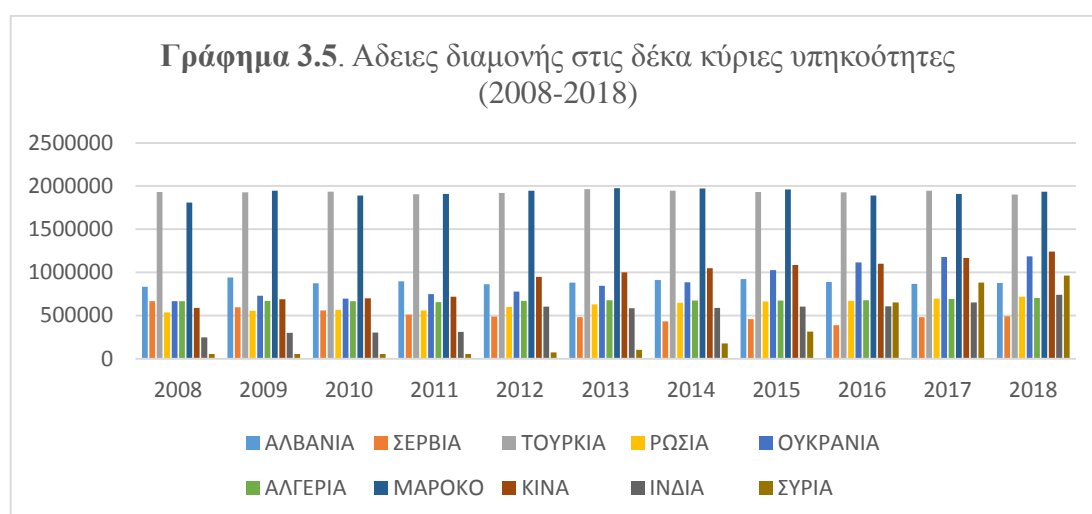
³² Στο ποσοστό αυτό συμπεριλαμβάνονται οι άδειες που χορηγήθηκαν μόνο για διαμονή, για ανθρωπιστικούς λόγους, για ασυνόδευτα ανήλικα κτλ..

αριθμούς, στη πρώτη θέση βρίσκεται η Ιταλία με 1.483.123 άδειες και ακολουθούν το Ηνωμένο Βασίλειο με 346.000 και η Πολωνία με 301.000.

Έως τα τέλη του 2018, το 93,8% των αδειών διαμονής που χορηγήθηκαν, είχε διάρκεια ισχύος, άνω των 12 μηνών (19.915.927), το 5% από 6 έως 11 μήνες (1.068.291) και το 1,2% από 3 έως 5 μήνες (249.703). Πλην της Πολωνίας όπου εμφανίζει το χαμηλότερο ποσοστό (39,8%), από τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat, φαίνεται πως τα περισσότερα Κ-Μ της Ε.Ε., ακολουθούν διαδικασίες χορήγησης αδειών διαμονής διάρκειας άνω των 12 μηνών (19 χώρες είχαν ποσοστό άνω του 90%, με την Ελλάδα να χορηγεί αποκλειστικά άδειες διαμονής της προαναφερόμενης κατηγορίας).

Στον κατάλογο των έξι πρώτων «τρίτων χωρών», στις οποίες έχει χορηγηθεί ο μεγαλύτερος αριθμός αδειών διαμονής βρίσκονται το Μαρόκο (1.936.868), η Τουρκία (1.901.596), η Κίνα (1.240.483), η Ουκρανία (1.184.106), η Συρία (962.719) και η Αλβανία (877.453). Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat³³, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι επί του συνόλου :α) η Γερμανία χορήγησε τον μεγαλύτερο αριθμό αδειών διαμονής σε υπηκόους Τουρκίας, Συρίας και Σερβίας (70,7%, 65%, 47,3% αντίστοιχα), β) το 92,1% των αδειών παραμονής σε υπηκόους Αλβανίας, χορηγήθηκε από την Ιταλία και την Ελλάδα, γ) το 41,3 % των αδειών διαμονής σε υπηκόους Μαρόκου, χορηγήθηκε από την Ισπανία.

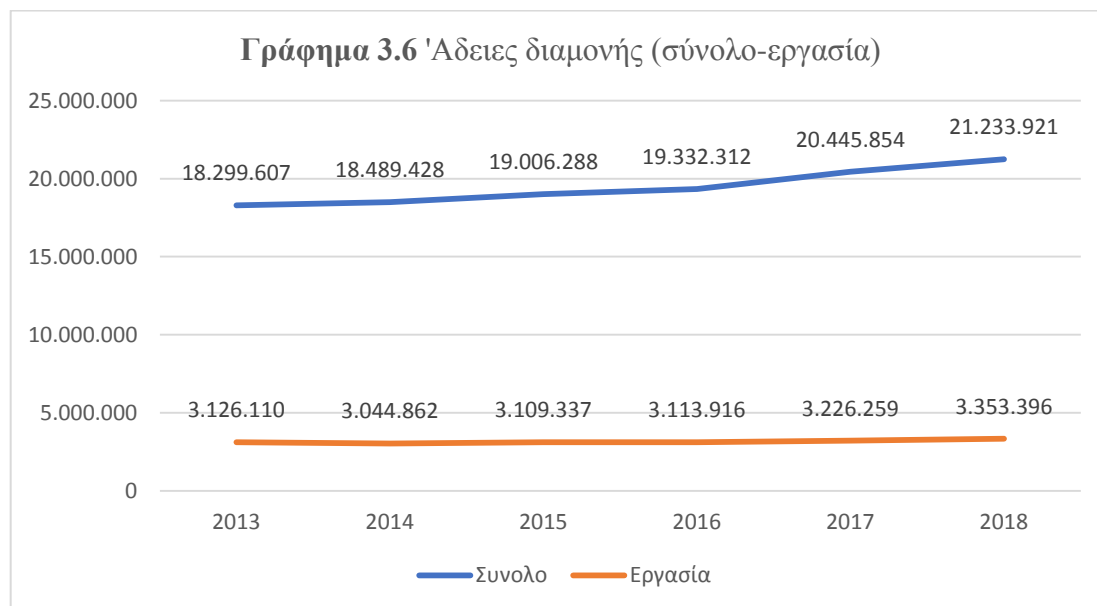
Επισημαίνεται ότι από το 2008 έως το 2018, ο μεγαλύτερος αριθμός αδειών διαμονής σε υπηκόους Ρωσίας, Ουκρανίας, Αλγερίας, Κίνας, Ινδίας και Συρίας, καταγράφηκε το 2018 (γράφημα 3.5).

Πηγή: Eurostat (migr_resvali)

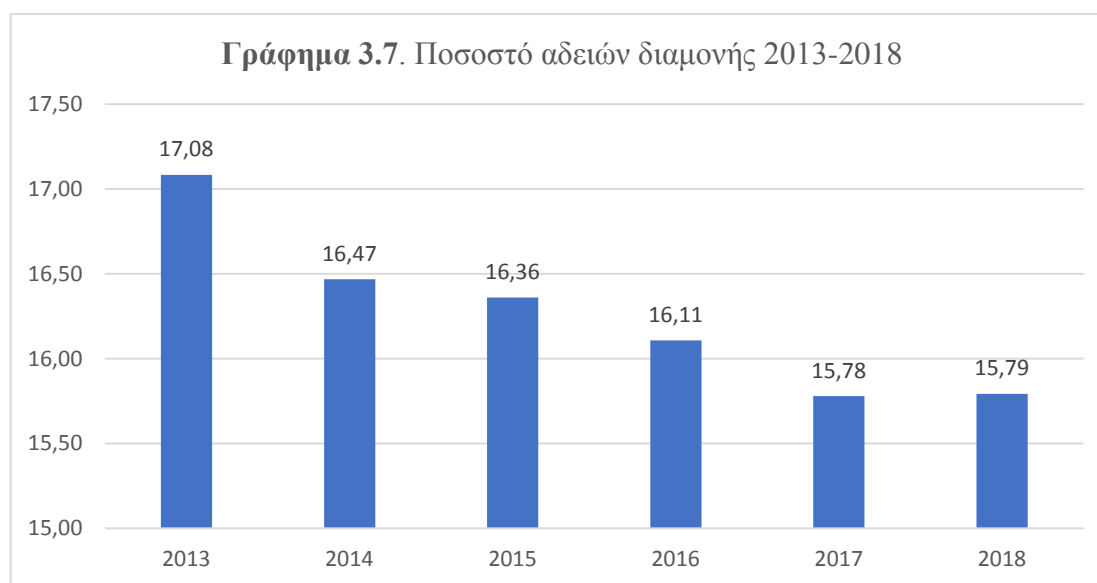
³³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Residence_permits_-_statistics_on_stock_of_valid_permits_at_the_end_of_the_year#Citizenship_of_the_permit_holders

Τα στατιστικά στοιχεία του αποθέματος των αδειών που έχουν χορηγηθεί για λόγους εργασίας από το 2013 έως το 2018, παρουσιάζονται στο γράφημα 3.6.

Πηγή: Eurostat (migr_resvali)

Αν και ο συνολικός αριθμός των αδειών το 2018 σε σχέση με το 2013 είναι αυξημένος κατά 7,2%, (2,11%, 0,14%, 3,6% και 3,94% οι ετήσιες μεταβολές), εμφανίζεται μία μείωση ως προς το ποσοστό επί του συνόλου των αδειών που χορηγήθηκαν για λόγους εργασίας (γράφημα 3.7.).

Πηγή: Eurostat (migr_resvali)

4.Η αγορά εργασίας στην Ε.Ε.

4.1 Η προσφορά εργασίας

Τα Κ-Μ της Ε.Ε. αντιμετωπίζουν σημαντικές δημογραφικές αλλαγές. Η γήρανση του πληθυσμού, λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες που επιφέρει, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις για αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Πέραν των δημοσιονομικών επιπτώσεων, η γήρανση έχει σημαντικό αντίκτυπο στη σύνθεση του εργατικού δυναμικού και κατά συνέπεια στην ίδια τη λειτουργία της αγοράς εργασίας. Η συμβολή της διεθνούς μετανάστευσης έχει αποτελέσει αντικείμενο ενδελεχούς εξέτασης και συζήτησης στους διεθνείς οργανισμούς. Η άποψη που έχει επικρατήσει είναι ότι τυχόν πολιτικές μετεγκατάστασης μεταναστών, δεν μπορούν να αντισταθμίσουν τις αρνητικές συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού μακροπρόθεσμα (Ο.Ο.Σ.Α, 2018). Προκειμένου πάντως να μελετηθεί ενδελεχώς η επίδραση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη παράμετροι που αφορούν το επίπεδο δεξιοτήτων των μεταναστών και των γηγενών, το επίπεδο εκπαίδευσης και το ποσοστό συμμετοχής των ημεδαπών, συγκρινόμενο με τα αντίστοιχα των διαφορετικών κατηγοριών μεταναστών που υφίστανται (υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. και υπηκόων τρίτων χωρών). Η εν λόγω διάκριση είναι σημαντική, όχι εξαιτίας των κοινωνικών και πολιτισμικών ομοιοτήτων που μπορεί να εμφανίζουν οι υπήκοοι των Κ-Μ της Ε.Ε., μεταξύ τους, αλλά κυρίως λόγω των προνομίων που απολαμβάνουν από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, ως προς την ελεύθερη κυκλοφορία εντός της επικράτειας της Ε.Ε.. Σύμφωνα πάντως με τις προβλέψεις της Eurostat, η κατανομή κατά ηλικία του ευρωπαϊκού πληθυσμού θα υποστεί σημαντική αλλαγή τις επόμενες δεκαετίες (Commission, Annual report on intra EU Labour Mobility, 2016).

Το 2018, ο πληθυσμός στα 28 Κ-Μ της Ε.Ε., ηλικίας 15 έως 64 ετών ανερχόταν σε 327,1 εκατομμύρια. Το εργατικό δυναμικό ηλικίας 15-64 ετών (οικονομικά ενεργός πληθυσμός), ήταν 241,07 εκατομμύρια, ενώ 86,1 εκατομμύρια άτομα ήταν οικονομικά ανενεργά. Πιο συγκεκριμένα, το εργατικό δυναμικό των 28 Κ-Μ της Ε.Ε., αποτελείτο από 224,9 εκατομμύρια εργαζόμενους και 16,7 εκατομμύρια άνεργους πολίτες (πίνακας 4.1.).

Πίνακας 4.1. Πληθυσμός-οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός ηλικίας

15-64 ετών (2010-2018) στα 28 Κ-Μ της Ε.Ε.									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Πληθυσμός	330.828,1	330.488,4	329.890,5	329.116,2	329.513,9	329.037,6	328.902,0	328.098,6	327.189,8
Ενεργός	234.750,3	234.940,5	236.385,8	236.844,3	238.161,7	238.591,7	239.754,9	240.585,1	241.070,4
Απασχολούμενοι	211.993,5	212.014,4	211.338,0	210.781,1	213.424,7	215.783,2	218.923,5	221.910,9	224.296,7
Άνεργοι	22.756,9	22.926,1	25.047,8	26.063,2	24.737,1	22.808,5	20.831,5	18.674,2	16.773,7
Μη ενεργός	96.077,8	95.548,0	93.504,7	92.271,9	91.352,2	90.445,9	89.147,0	87.513,6	86.119,5

Πηγή Eurostat [lfsa_pgacws]

Εξετάζοντας τα εν λόγω στοιχεία στα Κ-Μ υποδοχής, ξεχωριστά για μετανάστες (υπηκόους Κ-Μ και υπηκόους τρίτων χωρών) και ημεδαπούς για την ίδια χρονική περίοδο, ως προς τον ενεργό πληθυσμό, τους απασχολούμενους και τον μη ενεργό πληθυσμό, το 2018 σε σύγκριση με το 2010, οι μικρότερες μεταβολές παρατηρούνται στους γηγενείς. Ειδικότερα (πίνακας 4.2.):

α) Ο ενεργός πληθυσμός των μεταναστών υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. αυξήθηκε κατά 73,5%, των υπηκόων τρίτων χωρών κατά 22,7% και των γηγενών κατά 0,09%.

β) Ο αριθμός των απασχολούμενων μεταναστών (υπήκοοι Κ-Μ και τρίτων χωρών), αυξήθηκε κατά 82,9% και 28,6% αντίστοιχα, ενώ των γηγενών 3,5%.

Πίνακας 4.2. Οικονομικά ενεργός, μη ενεργός πληθυσμός και αριθμός απασχολούμενων ηλικίας 15-64 ετών (2010-2018) ανά υπηκοότητα									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ενεργός πλ.									
Κ-Μ	6.674,7	6.859,2	6.992,3	7.194,7	7.552,7	7.759,7	8.052,5	11.180,9	11.580,9
Υπήκοοι Τρίτων Χωρών	26.621,3	27.303,5	27.885,7	28.280,8	28.894,2	29.774,1	30.878,9	31.421,5	32.665,6
Ημεδαποί	208.041,8	207.519,6	208.383,6	208.418,3	209.109,6	208.625,2	208.721,4	208.608,3	208.243,5
Απασχολούμενοι									
Κ-Μ	5.886,2	6.023,6	6.064,7	6.219,9	6.589,4	6.876,3	7.239,6	10.319,1	10.768,7
Υπήκοοι Τρίτων Χωρών	22.735,8	23.297,8	23.557,0	23.761,6	24.600,2	25.625,1	26.996,4	27.810,2	29.243,8
Ημεδαποί	189.181,0	188.614,1	187.680,1	186.895,4	188.687,3	189.988,3	191.789,1	193.589,4	194.904,9
Μη ενεργός πλ.									
Κ-Μ	2.161,5	2.192,1	2.188,8	2.158,7	2.210,9	2.243,5	2.314,0	3.000,6	3.005,4
Υπήκοοι Τρίτων Χωρών	10.111,7	10.309,8	10.402,7	10.491,8	10.714,7	11.058,6	11.603,4	11.651,6	11.612,3
Ημεδαποί	85.927,2	85.195,5	83.052,9	81.718,0	80.551,2	79.277,8	77.452,8	75.624,6	74.411,2

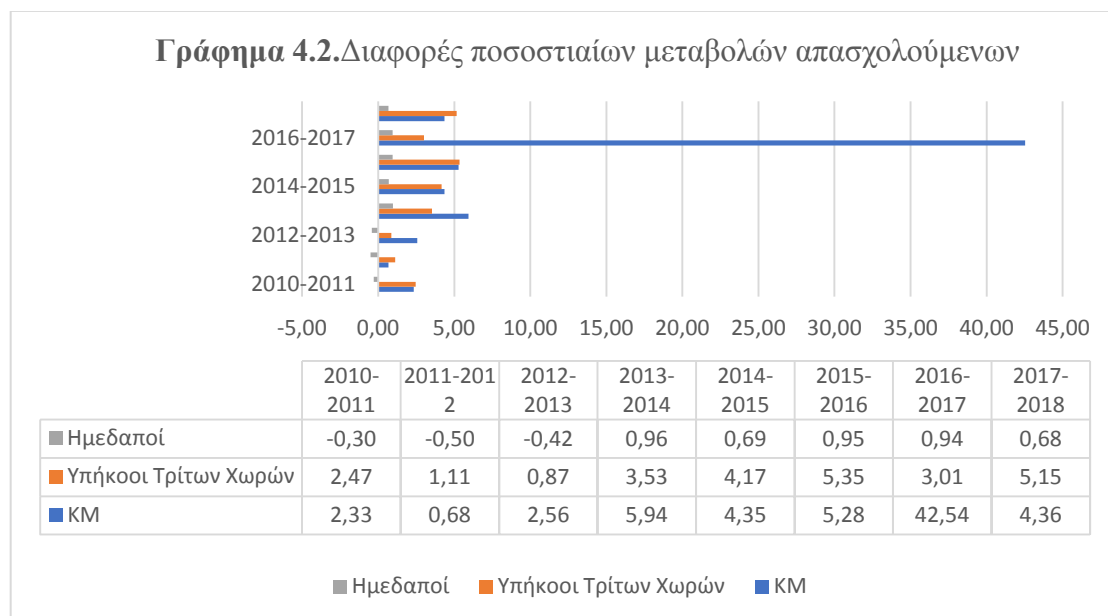
Πηγή Eurostat [lfsa_pgacws]

Στο γραφήματα 4.1. και 4.2. που ακολουθούν, παρουσιάζεται η εξέλιξη των ποσοστιαίων μεταβολών ανά έτος, του ενεργού πληθυσμού και των απασχολούμενων. Μεγάλες αυξήσεις παρατηρούνται για τους υπηκόους Κ-Μ της

Ε.Ε. την περίοδο 2016-2017. Σε σύγκριση με τις δυο κατηγορίες μεταναστών, οι μικρότερες ποσοστιαίες μεταβολές παρατηρούνται στους γηγενείς.

Πηγή Eurostat [lfsa_pragacs] Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Πηγή Eurostat [lfsa_pragacs] Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

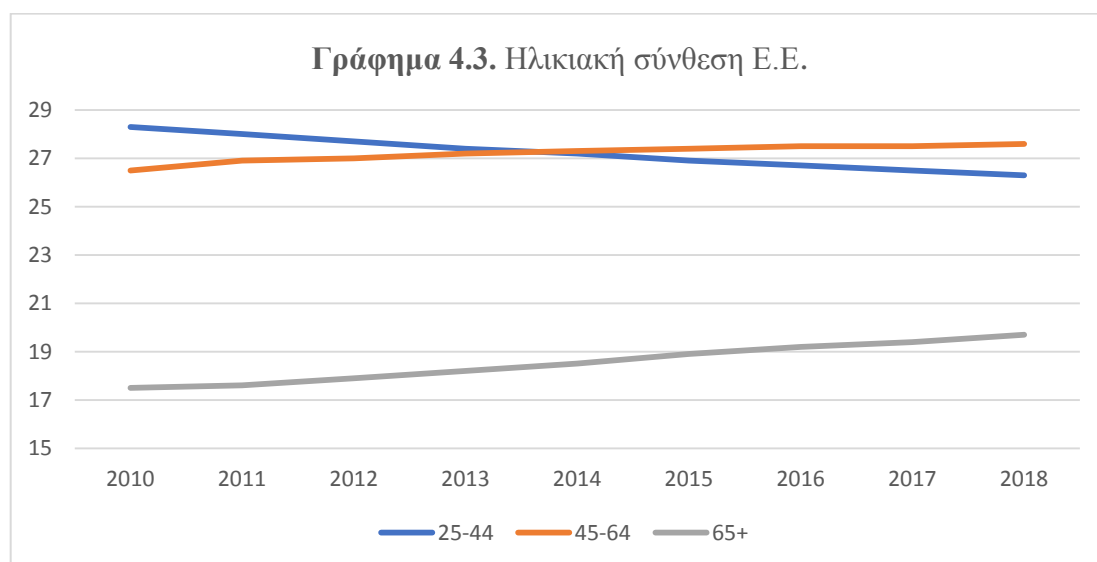
4.2 Δημογραφικά στοιχεία

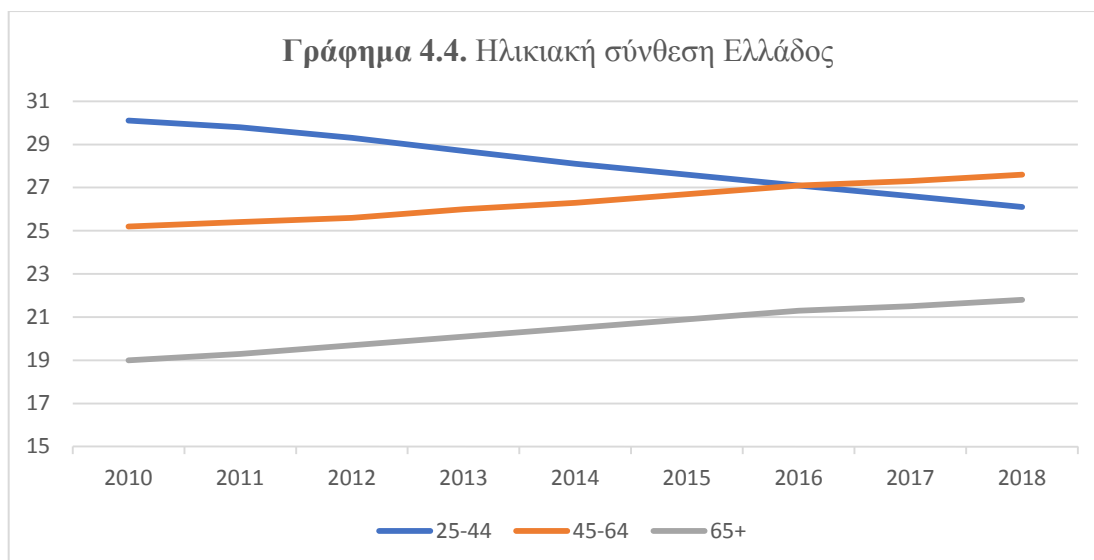
Σύμφωνα με την Eurostat, ο πληθυσμός των Κ-Μ της Ε.Ε. την 1η Ιανουαρίου 2018 εκτιμήθηκε σε 512.379.225. Οι νέοι ηλικίας 0-14 ετών, αντιστοιχούσαν, όπως και το 2017 στο 15,6% του πληθυσμού, ένα ποσοστό που παραμένει το ίδιο την τελευταία δεκαετία με μια απόκλιση της τάξης του +0,1%. Στη πληθυσμιακή κατηγορία 15-64, αντιστοιχεί το 64,6 % του πληθυσμού.

Πίνακας 4.3. Ηλικιακή σύνθεση Ελλάδος και Ε.Ε. για τα έτη 2010-2018

Ηλικία	0-19		20-24		25-44		45-64		65+	
	Ε.Ε.	Ελλάδα	Ε.Ε.	Ελλάδα	Ε.Ε.	Ελλάδα	Ε.Ε.	Ελλάδα	Ε.Ε.	Ελλάδα
2010	21,5	19,9	6,2	5,9	28,3	30,1	26,5	25,2	17,5	19,0
2011	21,3	19,8	6,2	5,8	28,0	29,8	26,9	25,4	17,6	19,3
2012	21,2	19,7	6,2	5,7	27,7	29,3	27,0	25,6	17,9	19,7
2013	21,1	19,6	6,1	5,6	27,4	28,7	27,2	26,0	18,2	20,1
2014	21,0	19,6	6,0	5,4	27,2	28,1	27,3	26,3	18,5	20,5
2015	20,9	19,5	5,9	5,3	26,9	27,6	27,4	26,7	18,9	20,9
2016	20,9	19,4	5,7	5,2	26,7	27,1	27,5	27,1	19,2	21,3
2017	20,9	19,4	5,6	5,1	26,5	26,6	27,5	27,3	19,4	21,5
2018	20,8	19,4	5,6	5,1	26,3	26,1	27,6	27,6	19,7	21,8

Πηγή Eurostat

Από τα στοιχεία του πίνακα 4.3. και από τα γραφήματα 4.3 και 4.4., παρατηρείται ότι τόσο στην Ε.Ε., όσο και στην Ελλάδα, υπάρχει μια σταθερή μείωση του πληθυσμού στις κατηγορίες 0-19, 20-24 και 25-44 και μια αύξηση στις κατηγορίες 45-64 και 65+. Η διάμεση ηλικία μεταξύ 2010 και 2018 αυξήθηκε κατά 2,1 έτη για την Ε.Ε. και 3,5 έτη για την Ελλάδα (Πίνακας 4.4.).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ε.Ε.	41,0	41,3	41,6	41,9	42,2	42,4	42,6	42,9	43,1
Ελλάδα	41,1	41,5	42,0	42,5	42,9	43,4	43,9	44,2	44,6

Πηγή Eurostat (demo_rjanind)

Σε ό,τι αφορά τον δείκτη εξάρτησης, ο οποίος δίνει τον αριθμό των ατόμων που δεν είναι ικανά, λόγω ηλικίας να αποκτήσουν εισοδήματα από την εργασία και συνεπώς εξαρτώνται από άτομα που ανήκουν στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας, σε σχέση με το 2010, ο δείκτης αυξήθηκε κατά 5 μονάδες για την Ε.Ε. και κατά 6,1 για την Ελλάδα.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ε.Ε.	49,6	49,9	50,5	51,2	51,9	52,6	53,2	53,9	54,6
Ελλάδα	50,6	51,4	52,3	53,2	54,2	54,9	55,5	56,2	56,7

Πηγή: Eurostat (demo_rjanind)

Ο δείκτης αναπλήρωσης, ο οποίος δείχνει τη δυνατότητα αναπλήρωσης των ατόμων που θα απομακρυνθούν από τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας, με τα άτομα που βρίσκονται κοντά στο όριο να ενταχθούν στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας, μειώθηκε κατά 0,069 για την Ε.Ε. και κατά 0,039 για την Ελλάδα.

Έτος	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ε.Ε.	0,905	0,871	0,859	0,850	0,848	0,845	0,840	0,836	0,836
Ελλάδα	0,849	0,841	0,840	0,841	0,842	0,832	0,818	0,815	0,810

Πηγή: Eurostat (demo_pjangroup)

Εξετάζοντας τις δημογραφικές δυνατότητες αναπλήρωσης του επιπέδου του φυσικού πληθυσμού, παρατηρείται αύξηση του δείκτης γήρανσης, κατά 0,17 και 0,21 σε Ε.Ε. και Ελλάδα αντίστοιχα.

Έτος	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ε.Ε.	1,11	1,12	1,14	1,16	1,19	1,21	1,23	1,25	1,27
Ελλάδα	1,30	1,32	1,34	1,37	1,40	1,44	1,47	1,49	1,51

Πηγή: Eurostat

4.3 Αγορά εργασίας και μετανάστες

4.3.1. Τα ποσοστά απασχόλησης.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat, το 2018, το ποσοστό απασχόλησης, για άτομα 15-64 ετών, με ιθαγένεια άλλου Κ-Μ της Ε.Ε. από εκείνο στο οποίο διέμεναν, ήταν 73.9 %, των ημεδαπών 69 % και των υπηκόων τρίτων χωρών 56,6 %.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ημεδαποί	64,4	64,5	64,5	64,5	65,2	66,0	67,0	68,1	69,0
Κ.Μ. Ε.Ε.	67,5	68,0	67,8	68,2	69,2	70,5	71,8	72,9	73,9

Τρίτη χώρα	55,0	54,7	53,4	52,6	53,2	53,6	53,6	54,6	56,6
------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Πηγή: Eurostat (lfsa_ergaco)

Σε δώδεκα Κ-Μ της Ε.Ε., το ποσοστό απασχόλησης ήταν υψηλότερο στους ημεδαπούς και σε δεκαπέντε στους υπηκόους άλλου Κ-Μ της Ε.Ε.. Τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης υπηκόων τρίτων χωρών, είχαν η Τσεχία (78,6%) και η Μάλτα (77,6%) και υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., η Λιθουανία (95,3%) και η Πολωνία (86,4%). Πλην της Ελλάδος και της Σλοβακίας³⁴, στα υπόλοιπα Κ-Μ της Ε.Ε., το ποσοστό απασχόλησης των μεταναστών υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., ήταν μεγαλύτερο από αυτό των υπηκόων τρίτων χωρών. Για την ίδια ηλικιακή ομάδα, για τις προαναφερόμενες τρεις κατηγορίες, στους άνδρες τα ποσοστά απασχόλησης ήταν 81,3%, 73,9% και 67,3%, ενώ στις γυναίκες 66,7%, 64,1% και 46,2%. Στους άνδρες μετανάστες με υπηκοότητα Κ-Μ της Ε.Ε., τα ποσοστά ήταν μεγαλύτερα σε όλες τις χώρες, πλην της Εσθονίας και της Ελλάδος. Στις γυναίκες σε δώδεκα κράτη μέλη, το ποσοστό απασχόλησης ήταν υψηλότερο στις ημεδαπές και σε δέκα, στους πολίτες άλλου Κ-Μ της Ε.Ε.³⁵.

Για το 2018, τα ποσοστά απασχόλησης των ατόμων κυμαίνονταν:

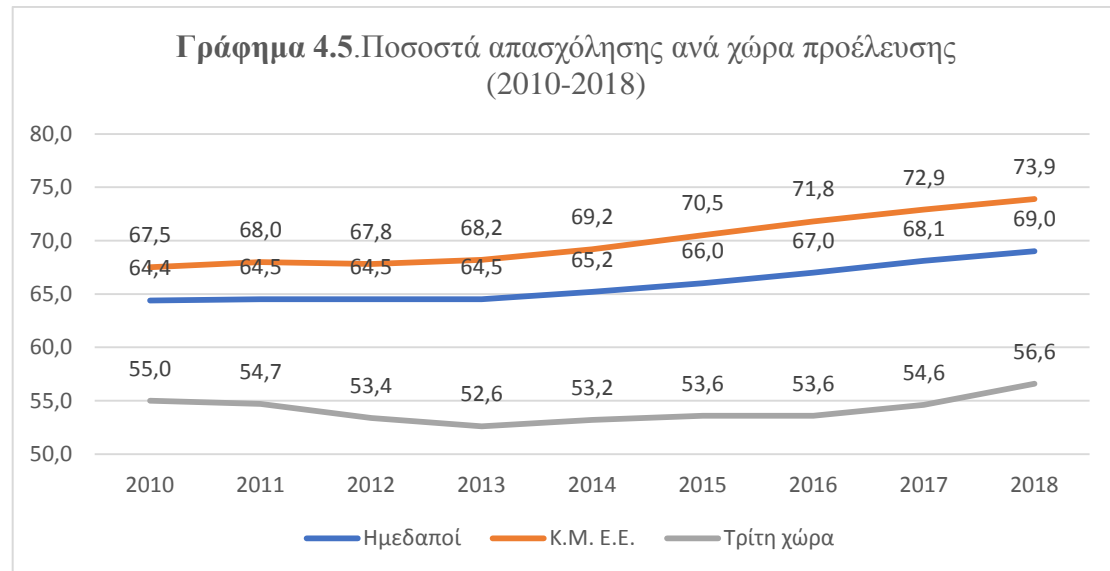
- α) Στο σύνολο: για τους ημεδαπούς από 55,1 % στην Ελλάδα έως 79,4 % στη Σουηδία, για άτομα με ιθαγένεια άλλου Κ-Μ της Ε.Ε., από 50,8 % στην Ελλάδα έως 95,3 % στη Λιθουανία, ενώ για άτομα με ιθαγένεια τρίτης χώρας, το χαμηλότερο ποσοστό παρατηρήθηκε στο Βέλγιο, με 41,4% και το υψηλότερο στη Τσεχία με 78,6%.
- β) Στους άνδρες: για την πρώτη κατηγορία, από 64,6% στην Ελλάδα, έως 82,2% στην Ολλανδία, για τη δεύτερη κατηγορία από 66,0% στην Ελλάδα έως 100% στη Λιθουανία και για τη τρίτη κατηγορία, από 53,8% στο Βέλγιο έως 88,7 στη Τσεχία.
- γ) Στις γυναίκες: για τις ημεδαπές, από 45,7 % στην Ελλάδα έως 78,3 % στη Σουηδία, για άτομα με ιθαγένεια άλλου Κ-Μ της Ε.Ε., από 42,5 %, στην Ελλάδα έως 80,1 % στη Σλοβενία, ενώ για άτομα με ιθαγένεια τρίτης χώρας, το χαμηλότερο ποσοστό παρατηρήθηκε στο Βέλγιο με 29,1% και το υψηλότερο στη Μάλτα με 74,7%.

Εξετάζοντας τα στατιστικά στοιχεία (γράφημα 4.5.) για τη περίοδο 2010-2018, παρατηρείται ότι, τα ποσοστά απασχόλησης των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. στη

³⁴ Για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, δεν υπάρχουν τα στοιχεία για τους υπηκόους Κ-Μ της Ε.Ε..

³⁵ Για τη Βουλγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία, δεν υπάρχουν στοιχεία και για τις τρεις κατηγορίες.

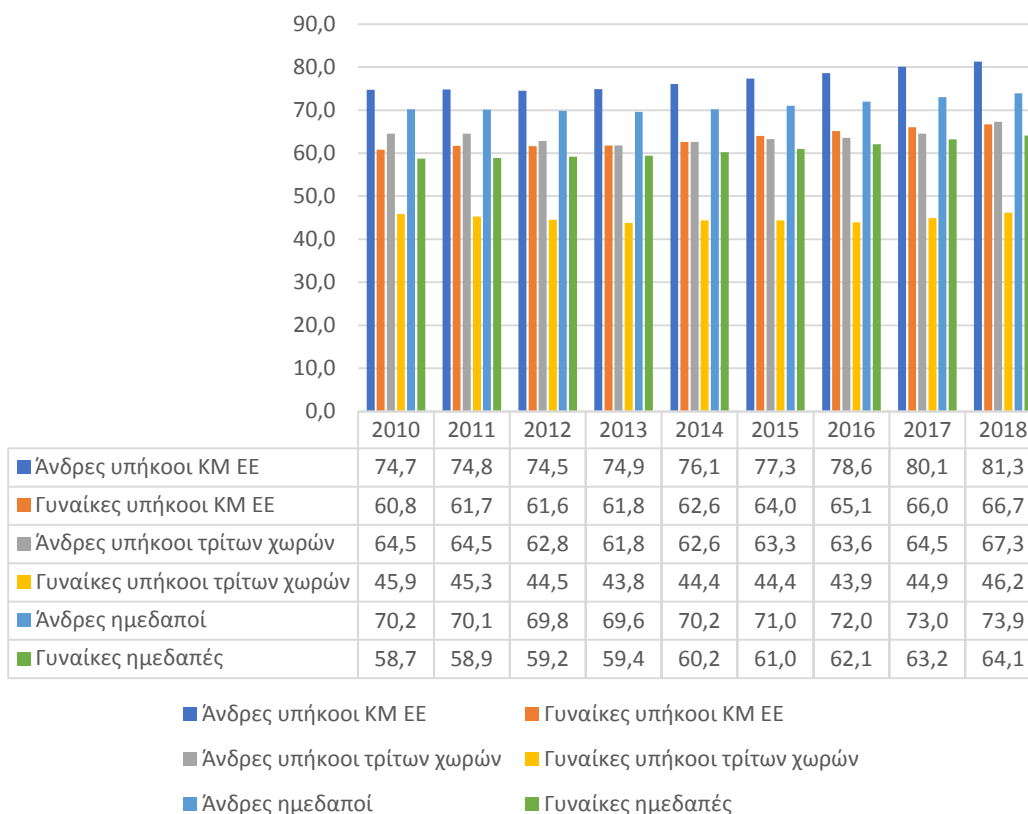
χώρα υποδοχής είναι μεγαλύτερα. Και για τις τρεις κατηγορίες για την περίοδο μετά το 2013, παρατηρείται μια αύξηση των ποσοστών απασχόλησης περίπου μιας ποσοστιαίας μονάδας κατ' έτος.

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergan] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

Τα ποσοστά απασχόλησης και για τις τρεις κατηγορίες (ημεδαποί, Κ-Μ της Ε.Ε., τρίτη χώρα) διαφέρουν σημαντικά μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι μέσοι όροι των αποκλίσεων για τις προαναφερόμενες κατηγορίες είναι 13,56, 19,7 και 10,33 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα.

Γράφημα 4.6. Ποσοστά απασχόλησης κατα φύλο και χώρα προέλευσης

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergan] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

Όπως φαίνεται και από το γράφημα 4.7, η απόκλιση μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης ανδρών και γυναικών υπηκόων της χώρας υποδοχής, εμφανίζει μια μικρή αλλά διαρκή μείωση μετά το 2010.

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergan] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

4.3.2. Το επίπεδο εκπαίδευσης και η απασχόληση.

Η δυναμική της απασχόλησης, παρουσιάζει διακυμάνσεις ανά ηλικιακή ομάδα και επίπεδο εκπαίδευσης. Στην περίπτωση που οι υπήκοοι τρίτων χωρών είναι ανειδίκευτοι, ενδέχεται τα ποσοστά απασχόλησης τους να είναι μεγαλύτερα, από αυτά των γηγενών με τα ίδια επαγγελματικά προσόντα (ΟΟΣΑ, 2015). Η συνάφεια της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας είναι ζωτικής σημασίας για την προαγωγή της ικανότητας των μεταναστών να βρίσκουν εργασία και να συμβάλουν αποτελεσματικά στην οικονομική ανάπτυξη. Η κατοχή εκπαίδευσης που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, τείνει να έχει μεγαλύτερη σημασία αφενός για την προσαρμογή σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη οικονομία και αφετέρου για την κάλυψη των αναγκών της αγοράς, σε εργαζόμενους με υψηλή ειδίκευση.

Στον πίνακα 4.9. παρουσιάζονται τα ποσοστά απασχόλησης, των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., των υπηκόων τρίτων χωρών και των γηγενών, ανά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης, ηλικίας 20-64 ετών. Η ομαδοποίηση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ταξινόμησης ISCED 2011³⁶.

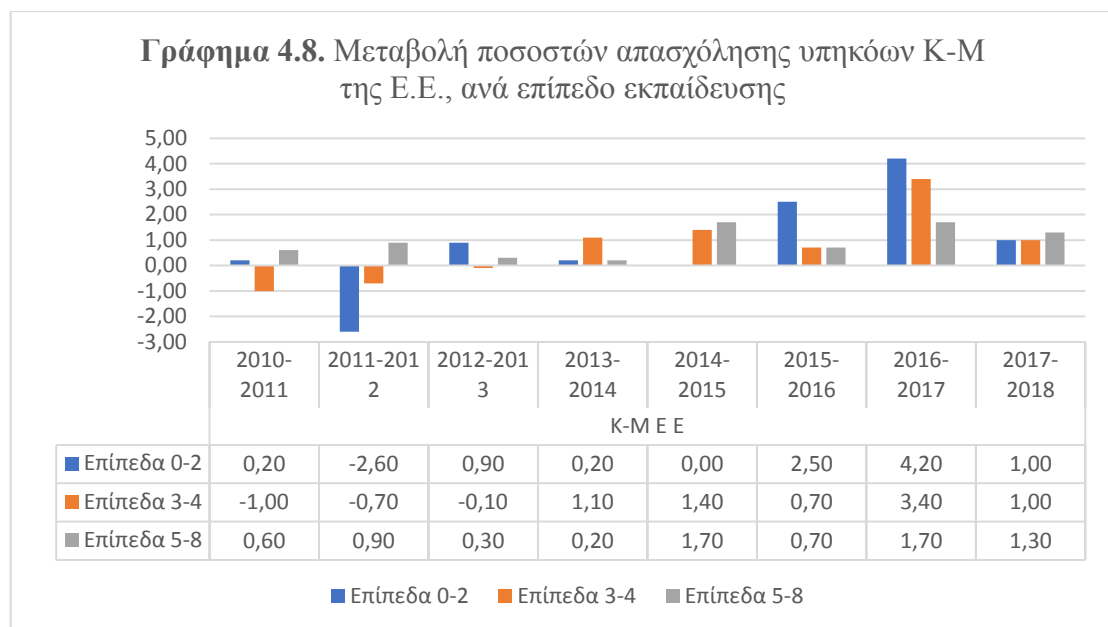
		Σύνολο			Άνδρες			Γυναίκες		
		Επίπεδα 0-2	Επίπεδα 3-4	Επίπεδα 5-8	Επίπεδα 0-2	Επίπεδα 3-4	Επίπεδα 5-8	Επίπεδα 0-2	Επίπεδα 3-4	Επίπεδα 5-8
2010	Κ-Μ Ε Ε	59,3	70,1	77,2	69,2	78,1	82,4	50,1	63,0	73,2
	Τρίτη Χώρα	54,2	67,5	74,2	66,1	74,8	80,5	43,6	60,3	68,8
	Ημεδαποί	53,2	70,1	83,4	63,8	75,7	86,6	43,1	64,1	80,5
2011	Κ-Μ Ε Ε	59,5	69,1	77,8	68,8	77,3	83,1	51,3	61,9	73,8
	Τρίτη Χώρα	54,0	67,3	74,0	65,8	74,8	80,6	43,6	60,1	68,4
	Ημεδαποί	52,6	70,1	83,2	62,7	75,8	86,5	42,9	64,0	80,3
2012	Κ-Μ Ε Ε	56,9	68,4	78,7	66,1	76,0	84,6	48,7	61,8	74,2
	Τρίτη Χώρα	53,1	66,5	74,1	64,5	73,8	81,5	42,9	59,5	67,9
	Ημεδαποί	51,9	69,9	83,0	61,3	75,5	86,3	42,6	63,9	80,0
2013	Κ-Μ Ε Ε	57,8	68,3	79,0	65,7	76,3	85,0	50,5	61,3	74,5
	Τρίτη Χώρα	52,4	66,1	74,2	63,5	73,4	81,4	42,4	59,2	68,1
	Ημεδαποί	51,1	69,7	82,8	60,2	75,2	86,0	42,1	63,9	79,9
2014	Κ-Μ Ε Ε	58,0	69,4	79,2	65,6	76,9	85,0	51,2	62,7	74,9
	Τρίτη Χώρα	52,8	67,0	74,6	63,6	74,1	82,0	43,2	60,2	68,3

³⁶ Επίπεδο 0-προσχολική εκπαίδευση, επίπεδο 1-πρωτοβάθμια εκπαίδευση, επίπεδο 2-κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, επίπεδο 3-ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, επίπεδο 4-μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, επίπεδο 5-βραχυχρόνια τριτοβάθμια εκπαίδευση, επίπεδο 6-τριτοβάθμια εκπαίδευση, επίπεδο 7 μεταπτυχιακός τίτλος και επίπεδο 8-διδασκαλικός τίτλος).

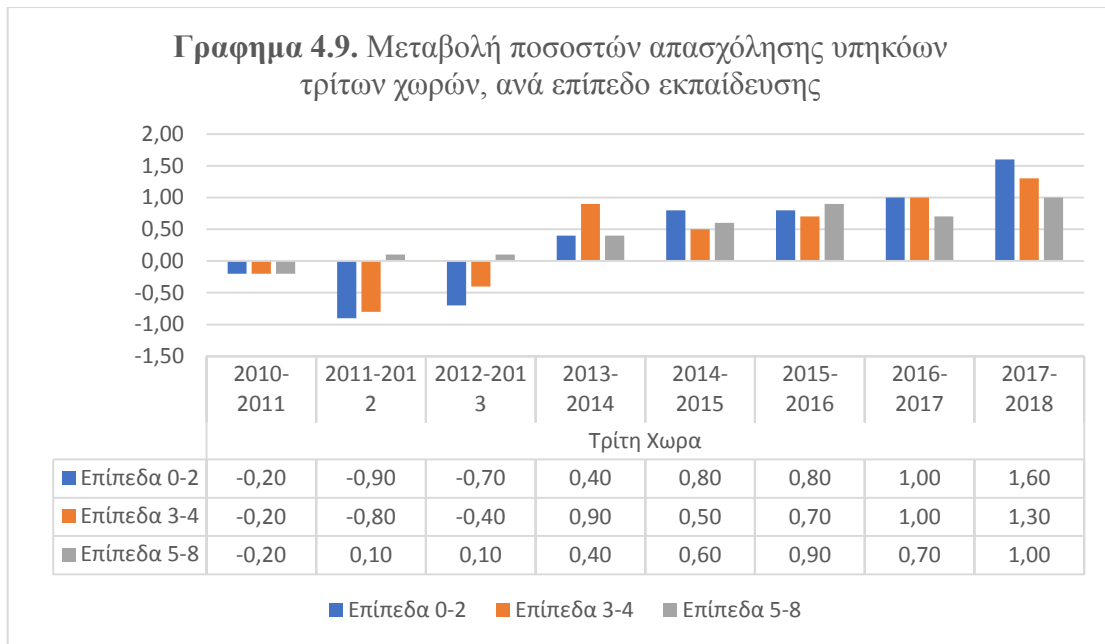
	Ημεδαποί	51,6	70,4	83,1	60,8	75,8	86,3	42,4	64,6	80,3
2015	Κ-Μ Ε Ε	58,0	70,8	80,9	66,0	78,6	86,9	50,9	63,7	76,3
	Τρίτη Χώρα	53,6	67,5	75,2	65,2	74,9	82,5	43,2	60,2	69,1
	Ημεδαποί	52,3	71,1	83,8	61,8	76,4	87,0	42,7	65,3	81,0
2016	Κ-Μ Ε Ε	60,5	71,5	81,6	68,1	80,1	87,7	53,4	63,6	77,1
	Τρίτη Χώρα	54,4	68,2	76,1	66,2	76,0	83,7	43,5	60,6	69,7
	Ημεδαποί	53,4	72,0	84,5	63,0	77,4	87,6	43,4	66,3	81,9
2017	Κ-Μ Ε Ε	64,7	74,9	83,3	74,6	82,4	89,4	55,4	67,6	78,5
	Τρίτη Χώρα	55,4	69,2	76,8	67,6	76,7	84,4	43,9	61,8	70,6
	Ημεδαποί	54,8	73,0	85,2	64,5	78,4	88,3	44,7	67,2	82,4
2018	Κ-Μ Ε Ε	65,7	75,9	84,6	76,2	83,5	90,4	55,5	68,6	79,9
	Τρίτη Χώρα	57,0	70,5	77,8	69,9	78,3	84,9	44,8	62,9	71,8
	Ημεδαποί	55,9	73,7	85,6	65,6	79,2	88,7	45,4	67,8	83,0

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergaedcob]

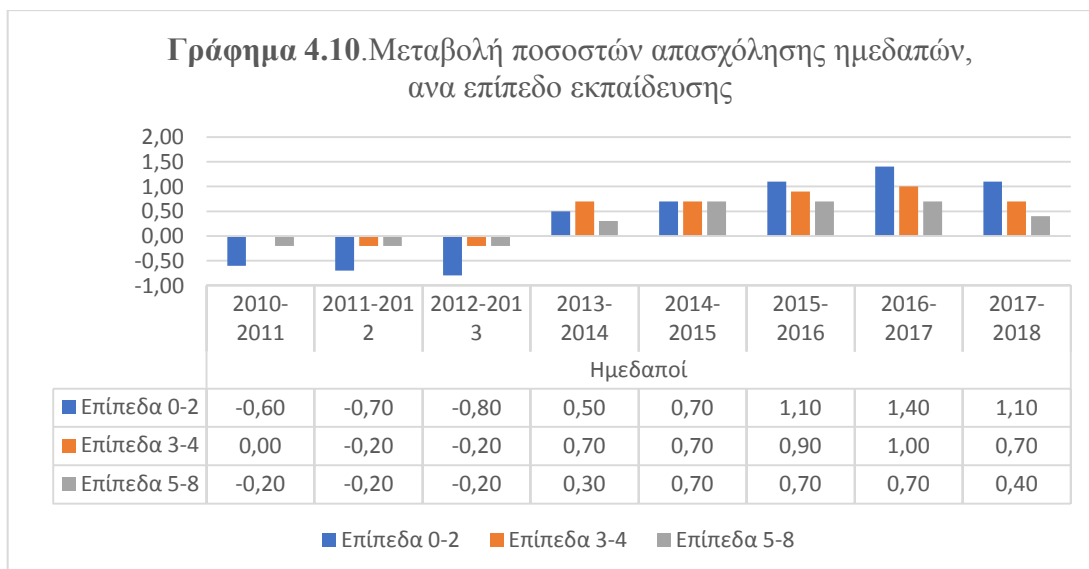
Στο γενικό σύνολο, για την πρώτη κατηγορία 0-2, οι υπήκοοι Κ-Μ της Ε.Ε., παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης στην χώρα υποδοχής για όλη τη περίοδο 2010-2018. Τα μικρότερα ποσοστά σε αυτή τη κατηγορία καταγράφονται για τους γηγενείς. Στα επίπεδα εκπαίδευσης 3-4 και 5-8, οι υπήκοοι τρίτων χωρών παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά απασχόλησης. Όπως φαίνεται στα γραφήματα 4.8., 4.9. και 4.10., οι μεταβολές των ποσοστών απασχόλησης διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό ανάλογα με τα επίπεδα των δεξιοτήτων των εργαζομένων.

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergaedcob] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

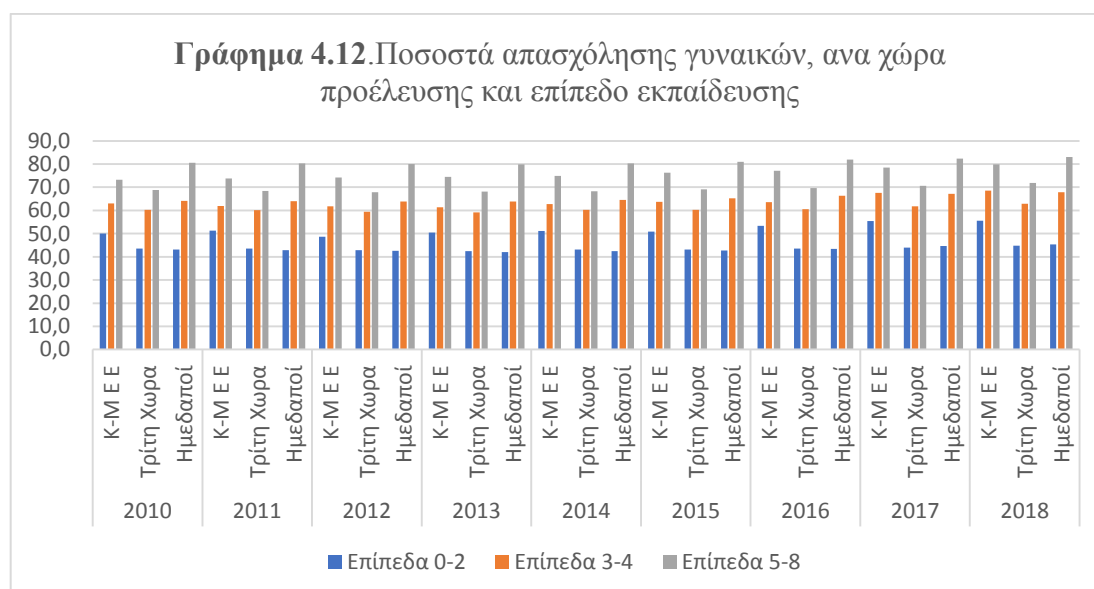
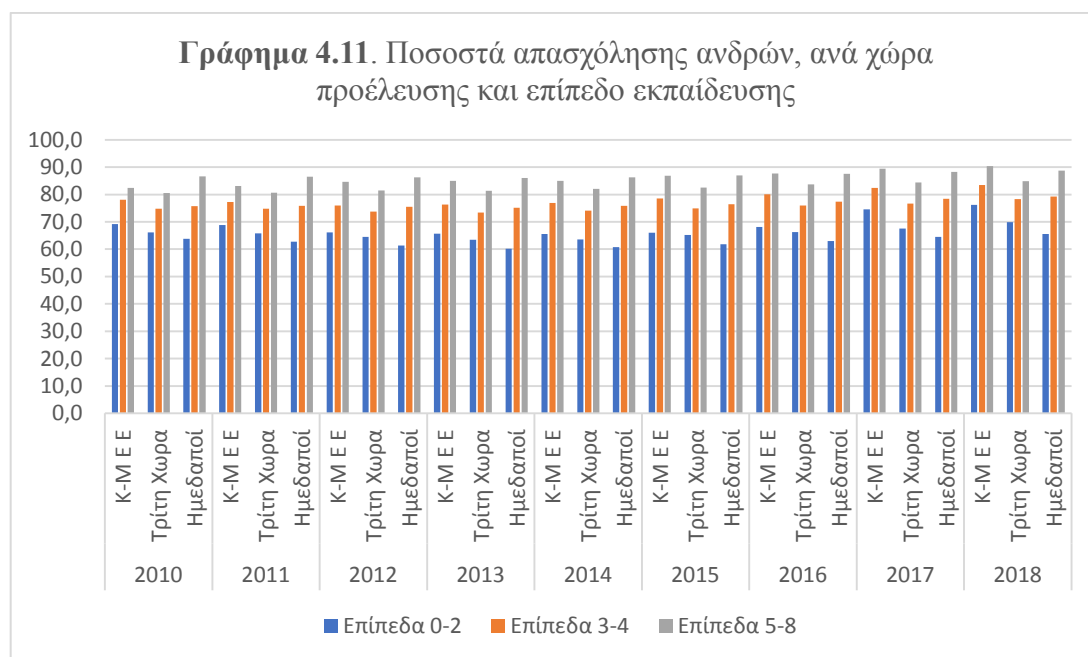
Πηγή: Eurostat [lfsa_ergaedcob] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergaedcob] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

Προχωρώντας στην κατά φύλο εξέταση των στοιχείων (γραφήματα 4.11 και 4.12), στους άνδρες, στο επίπεδο εκπαίδευσης 0-2, οι μετανάστες υπερτερούν, ενώ στις κατηγορίες 3-4 και 5-8, τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφουν οι υπήκοοι τρίτων χωρών για όλα τα έτη. Σε σχέση με τους άνδρες οι γυναίκες εμφανίζουν σε όλες τις κατηγορίες, χαμηλότερα ποσοστά. Στην κατηγορία 0-2, τα επίπεδα απασχόλησης των ημεδαπών γυναικών είναι μικρότερα από των αλλοδαπών, με εξαίρεση τα έτη 2017 και 2018. Στο επίπεδο εκπαίδευσης 3-4, οι γυναίκες υπήκοοι τρίτων χωρών, καταγράφουν τα μικρότερα ποσοστά. Μόνο κατά τα έτη 2017 και 2018, τα ποσοστά

των ημεδαπών είναι μικρότερα από αυτά των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. Στην ανώτερη εκπαίδευση οι υπήκοοι τρίτων χωρών καταγράφουν τα μικρότερα ποσοστά απασχόλησης, τα οποία κατά μέσο όρο είναι 11,8 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερα από τα αντίστοιχα των ημεδαπών. Η διαφορά κατέγραψε τη μέγιστη τιμή της το 2016 και την ελάχιστη το 2018.

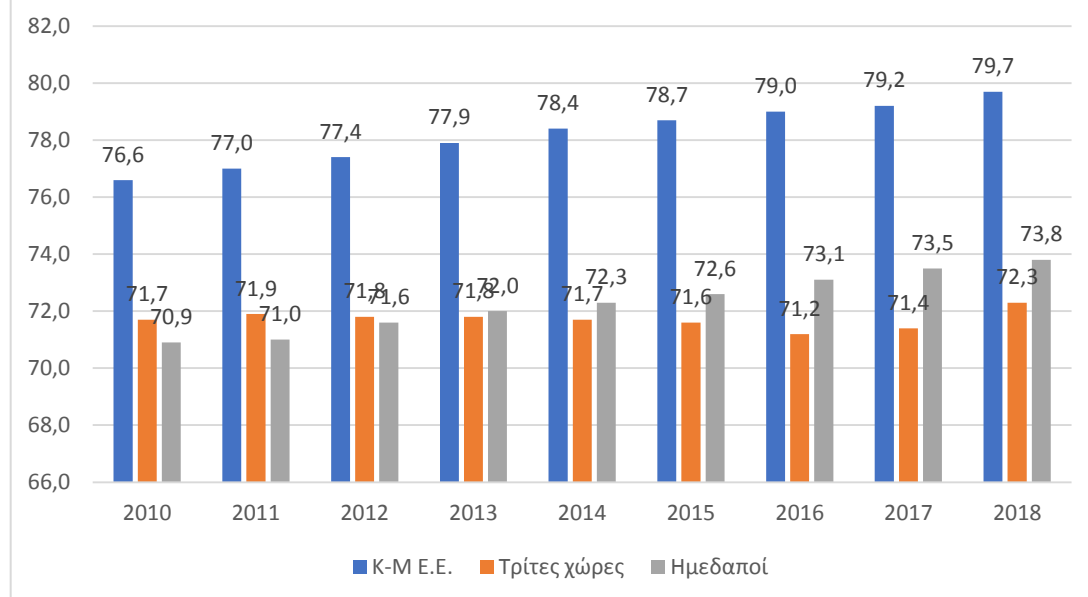

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergaedcob] Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

4.3.3. Ποσοστό δραστηριότητας (activity rate).

Εξετάζοντας τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, ομοίως για τις ηλικίες 15-64, (γράφημα 4.14), παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ανάλογα με την υπηκοότητα. Για την περίοδο 2010-2018, τα ποσοστά των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., που δραστηριοποιούνταν σε ένα Κ-Μ της Ε.Ε., είναι μεγαλύτερα από αυτά των ημεδαπών και των υπηκόων τρίτων χωρών. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών εμφανίζουν τα μικρότερα ποσοστά, η δε διαφορά σε σχέση με τα ποσοστά των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., από 4,9 ποσοστιαίες μονάδες που ήταν το 2010, ανήλθε στις 7,4 το 2018. Σε ό,τι αφορά τη σύγκριση μεταξύ των ποσοστών των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. και των ημεδαπών του Κ-Μ υποδοχής, δεν παρουσιάζονται ιδιαίτερες αυξομειώσεις (μέσος όρος διαφοράς 5,9 ποσοστιαίες μονάδες).

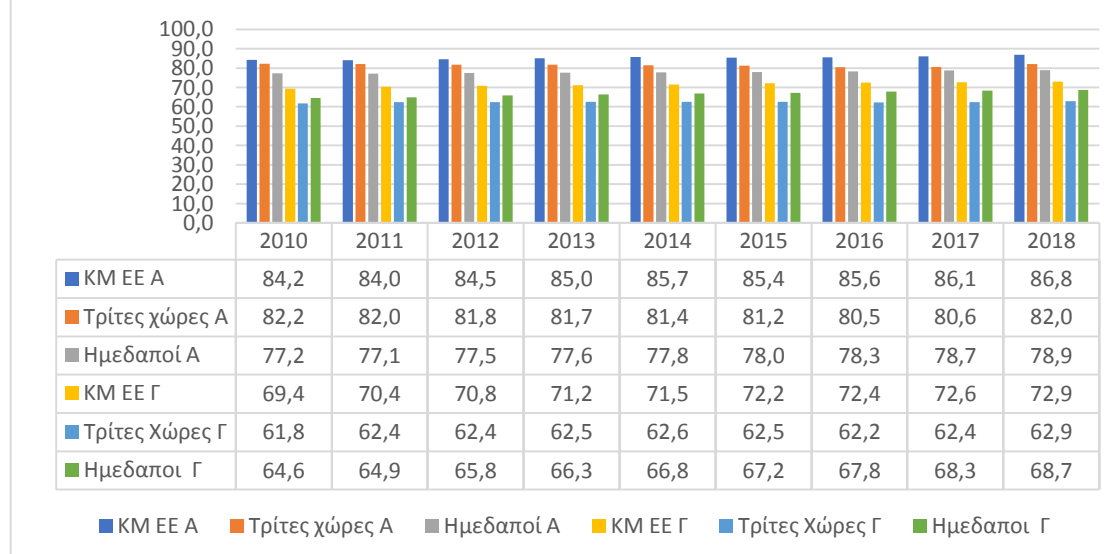
Γράφημα 4.14. Ποσοστό δραστηριότητας ανά χώρα προέλευσης 2010-2018

Πηγή: Eurostat [*lfsa_argan*]

Σε σχέση με τους άνδρες, τα ποσοστά των γυναικών είναι χαμηλότερα και στις τρεις υπό εξέταση κατηγορίες (γράφημα 4.15.). Στις γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, διαπιστώνονται αφενός τα μικρότερα ποσοστά και αφετέρου η μεγαλύτερη διαφορά με τα αντίστοιχα ποσοστά των ανδρών (ελάχιστη τιμή 18,2 ποσοστιαίες μονάδες, μέγιστη 20,4 ποσοστιαίες μονάδες, μέσος όρος 19,1 π.μ.).

Γράφημα 4.15. Ποσοστό δραστηριότητας ανα χώρα προέλευσης και φύλο (2010-2018)

Πηγή: Eurostat [*lfsa_argan*]

Σε επίπεδο κράτους μέλους, τα χαμηλότερα ποσοστά γυναικών υπηκόων τρίτων χωρών διαπιστώθηκαν κυρίως στην Κροατία (2010, 2012, 2013, 2015, 2016 και 2017) και τα υψηλότερα στην Κύπρο (2010, 2011, 2014, 2015) στην Πορτογαλία (2012, 2016, 2017) και στη Μάλτα (2018) (πίνακας 4.10)³⁷.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Βέλγιο	55,5	53,0	54,1	54,3	55,4	55,4	56,3	56,5	56,3
Τσεχία	65,4	63,2	62,4	68,2	66,0	65,4	71,3	71,6	71,6
Δανία	62,5	63,0	64,1	64,5	62,9	61,5	67,2	64,9	64,2
Γερμανία	55,7	57,1	58,1	57,9	58,0	58,1	58,1	58,0	59,3
Εσθονία	75,2	71,8	69,0	69,8	65,0	66,7	66,4	69,0	73,5
Ιρλανδία	65,6	66,6	66,7	67,8	66,0	64,2	66,7	67,7	70,1
Ελλάδα	60,1	59,8	59,3	61,4	62,6	62,5	61,4	59,9	58,9
Ισπανία	73,4	73,4	72,9	72,5	71,3	71,5	70,3	69,7	68,7
Γαλλία	52,2	53,9	52,7	53,1	55,1	53,4	53,2	53,6	54,6
Κροατία	45,9	:	33,7	27,4	50,5	37,9	36,3	34,4	61,9
Ιταλία	59,1	59,6	60,8	60,9	61,1	60,4	60,1	60,2	60,2
Κύπρος	78,3	78,5	76,7	74,4	76,5	74,7	70,6	69,7	68,9
Λετονία	66,7	65,3	69,3	65,0	67,0	68,0	67,4	65,0	65,9
Λιθουανία	63,5	:	:	82,4	76,2	63,9	60,3	69,3	70,5
Λουξεμβούργο	64,7	64,7	67,6	67,4	68,9	68,6	67,9	69,6	71,8
Ουγγαρία	64,1	54,2	56,5	56,3	61,3	58,7	59,1	58,2	54,0
Μάλτα	52,0	50,1	66,3	74,7	71,8	63,2	64,5	69,6	76,6
Ολλανδία	58,3	59,4	62,2	60,9	60,8	60,1	61,3	61,2	61,2
Αυστρία	61,2	61,5	61,9	62,2	64,8	63,7	64,1	64,9	66,0
Πολωνία	58,8	58,6	59,4	58,9	65,2	54,5	60,0	71,3	70,9
Πορτογαλία	75,7	77,3	76,9	74,0	72,6	71,8	73,8	75,2	72,5
Σλοβενία	51,7	54,4	53,1	56,0	47,2	59,2	60,6	64,3	61,4
Σλοβακία	:	:	:	72,2	64,1	72,6	64,3	65,6	60,0
Φινλανδία	59,6	57,0	60,7	62,5	58,3	58,7	58,4	57,4	60,0
Σουηδία	62,2	60,9	61,1	65,1	65,5	65,5	64,9	67,3	67,0
Η.Β.	64,7	65,8	64,7	66,2	66,6	68,7	67,7	68,7	69,5

Πηγή: Eurostat [lfsa_argan]

Η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των ανδρών και γυναικών, υπηκόων τρίτων χωρών το 2018, διαπιστώθηκε στη Σλοβακία (36,7%), στην Ελλάδα (26,1%) και στην Γαλλία (24,5%) και η μικρότερη στο Λουξεμβούργο (7,7%), στην Εσθονία (9,9%) και στην Πορτογαλία (10,3%). Τα ανωτέρω στατιστικά στοιχεία καταδεικνύουν ότι

³⁷ Δεν είναι διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.

δεν έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων στην ενσωμάτωση της απασχόλησης (πίνακας 4.11.).

Πίνακας 4.11. Διαφορά ποσοστών συμμετοχής ανδρών-γυναικών, υπηκόων τρίτων χωρών για τα έτη 2010-2018

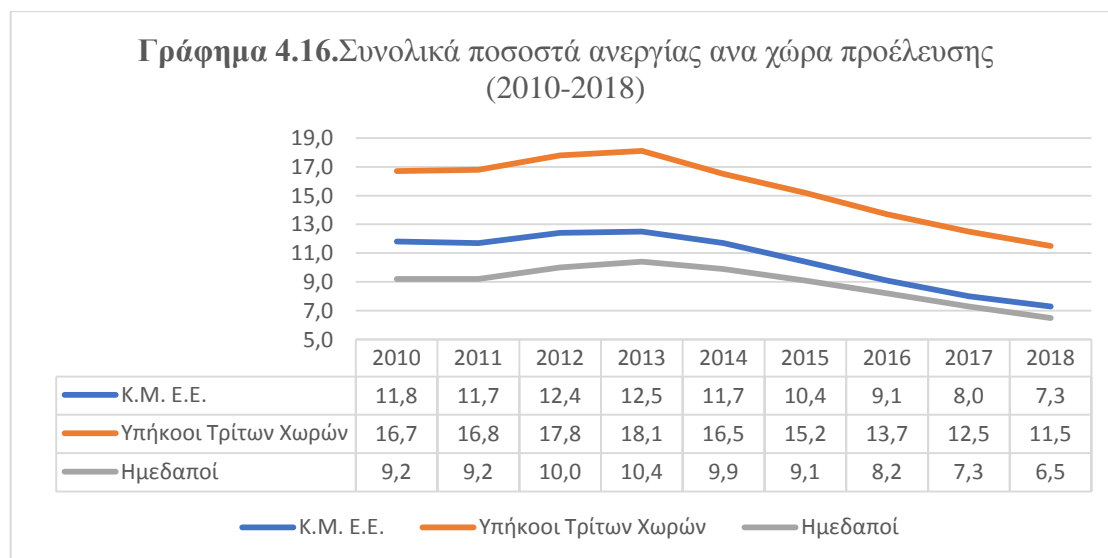
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Βέλγιο	19,0	19,9	18,2	18,3	19,0	19,0	17,1	18,4	19,2
Τσεχία	24,3	26,2	29,4	23,8	24,9	24,5	21,0	19,7	21,0
Δανία	17,1	12,0	9,4	8,6	13,8	15,5	10,3	11,7	14,3
Γερμανία	23,9	23,1	22,4	22,7	22,5	21,8	18,8	19,1	20,0
Εσθονία	9,2	14,9	15,6	12,4	18,3	15,0	18,9	17,6	9,9
Ιρλανδία	17,4	15,7	15,5	15,7	16,8	19,1	17,9	16,8	15,7
Ελλάδα	29,9	28,6	28,5	27,3	25,1	23,5	25,2	25,0	26,1
Ισπανία	13,8	13,0	13,0	12,3	13,3	13,5	14,5	15,1	15,6
Γαλλία	25,0	23,2	24,9	26,8	22,3	22,7	23,1	22,1	24,5
Κροατία	-19,0		50,1	64,2	6,0	16,3	2,8	16,6	13,9
Ιταλία	26,0	24,5	21,1	20,7	20,2	21,3	22,2	22,7	23,7
Κύπρος	1,2	2,7	7,9	10,4	7,2	9,0	10,3	11,4	10,8
Λετονία	13,3	16,9	10,8	13,6	11,0	10,4	10,9	16,2	16,6
Λιθουανία	15,0			-2,1	11,5	19,6	20,6	8,5	13,3
Λουξεμβούργο	16,2	16,0	13,8	14,8	13,1	12,6	11,4	9,3	7,7
Ουγγαρία	8,7	22,1	25,7	31,7	26,6	21,3	15,8	6,9	17,7
Μάλτα	25,5	27,5	25,6	17,9	19,1	24,7	25,0	20,5	13,3
Ολλανδία	18,6	17,0	16,3	17,0	17,9	19,3	16,2	15,6	16,0
Αυστρία	16,7	17,4	17,7	17,1	14,3	16,1	14,8	15,0	16,5
Πολωνία	18,9	23,0	21,3	21,2	15,4	25,1	15,9	12,2	13,2
Πορτογαλία	10,5	10,0	7,0	7,5	8,4	11,8	11,5	9,5	10,3
Σλοβενία	30,1	31,6	38,6	35,7	37,1	31,6	28,2	21,6	24,2
Σλοβακία				25,6	34,2	17,4	21,6	29,7	36,7
Φινλανδία	19,9	21,2	18,4	15,1	19,9	18,5	18,0	22,1	17,5
Σουηδία	17,7	19,4	18,3	14,7	16,2	15,2	17,0	16,5	14,0
H.B.	17,9	17,2	19,0	17,2	17,3	15,0	16,9	16,2	16,8

Πηγή: Eurostat [lfsa_argan]Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

4.3.4. Η ανεργία.

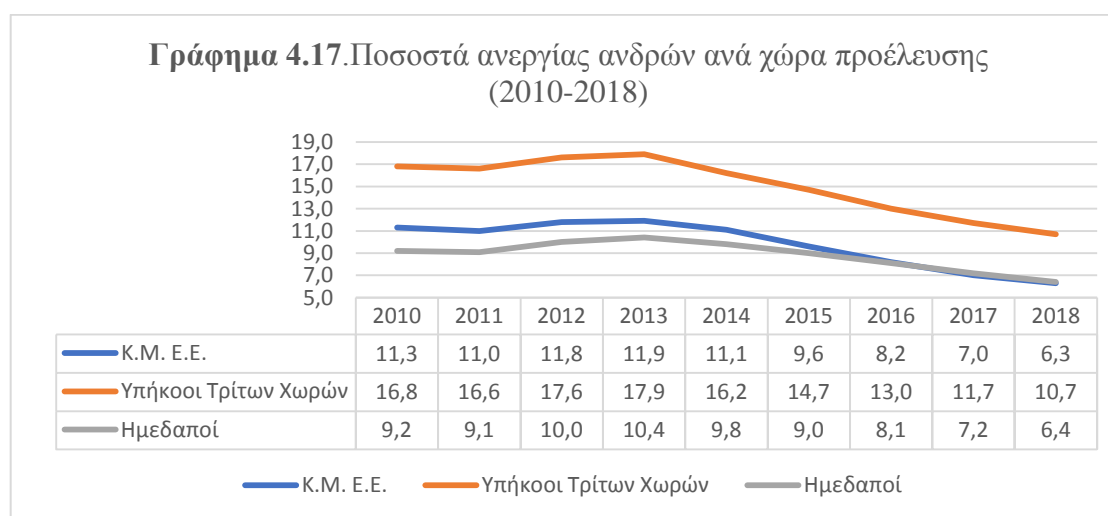
Εξετάζοντας την ανεργία, το 2018 το συνολικό ποσοστό για τους υπηκόους Κ-Μ της Ε.Ε., που διέμεναν σε άλλο Κ-Μ, ήταν 7,3%, καταγράφοντας σε σχέση με το 2010 μια μείωση 4,5 ποσοστιαίων μονάδων. Μείωση παρατηρήθηκε και στα ποσοστά των υπηκόων τρίτων χωρών και των ημεδαπών κατά 5,2 και 2,7 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Η μείωση αρχίζει να παρατηρείται από το 2013. Τα ποσοστά ανεργίας

των υπηκόων τρίτων χωρών ήταν τα μεγαλύτερα. Από το 2010 έως το 2013 η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά ανεργίας των ημεδαπών και των υπηκόων τρίτων χωρών, ήταν κατά μέσο όρο 7,5 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ από το 2013 άρχισε να μειώνεται καταγράφοντας το 2018 τη μικρότερη διαφορά (γράφημα 4.16).

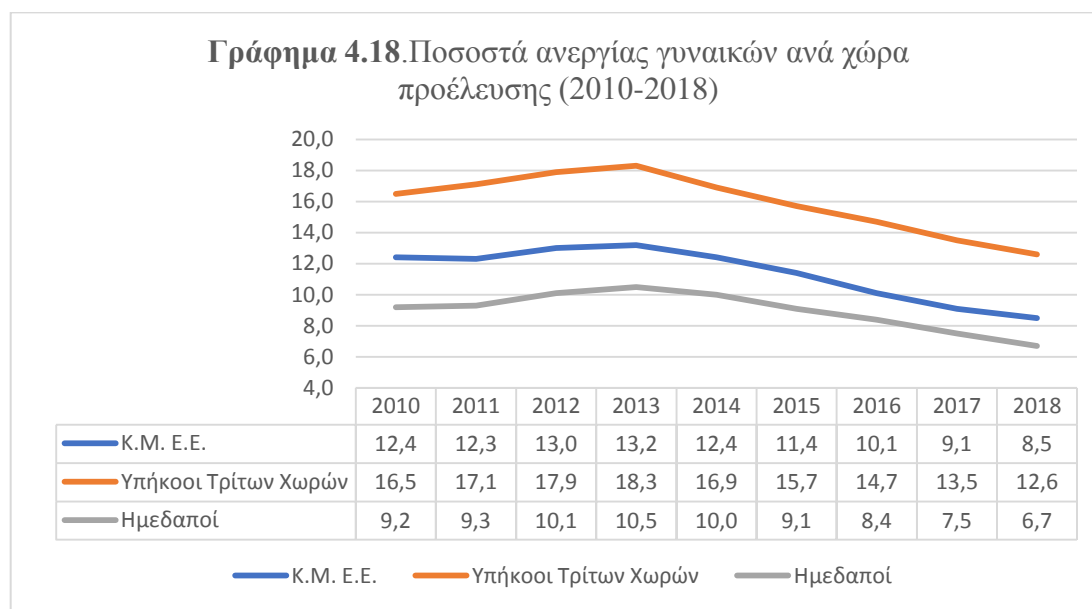
Πηγή: Eurostat [lfsa_urgan]

Σε ό,τι αφορά την ανεργία των ανδρών: α) παρατηρείται μια μείωση των ποσοστών και για τις τρεις κατηγορίες μετά το 2013, β) τα ποσοστά ανεργίας των υπηκόων τρίτων χωρών είναι μεγαλύτερα, γ) η διαφορά μεταξύ των ποσοστών ανεργίας υπηκόων τρίτων χωρών και ημεδαπών, από 7,6 ποσοστιαίες μονάδες που ήταν το 2010, μειώθηκε στις 4,3, και δ) από το 2015 και μετά τα ποσοστά ανεργίας μεταξύ ημεδαπών και υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. συγκλίνουν (γράφημα 4.17).

Πηγή: Eurostat [lfsa_urgan]

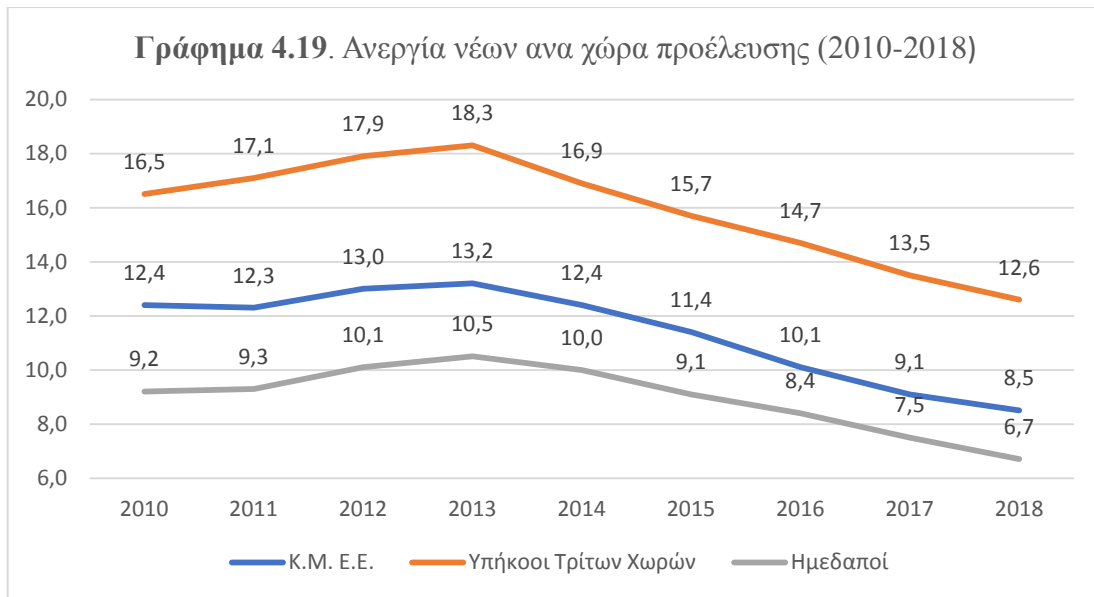
Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στις γυναίκες: α) τα ποσοστά ανεργίας είναι μεγαλύτερα στις υπηκόους τρίτων χωρών, β) καταγράφεται μια μείωση των ποσοστών, σε όλες τις ομάδες μετά το 2013, γ) η διαφορά των ποσοστών ανεργίας μεταξύ υπηκόων τρίτων χωρών και ημεδαπών, από 7,3 ποσοστιαίες μονάδες που ήταν το 2010, μειώθηκε στις 5,9 το 2018 (γράφημα 4.18.).

Πηγή: Eurostat [lfsa_argan]

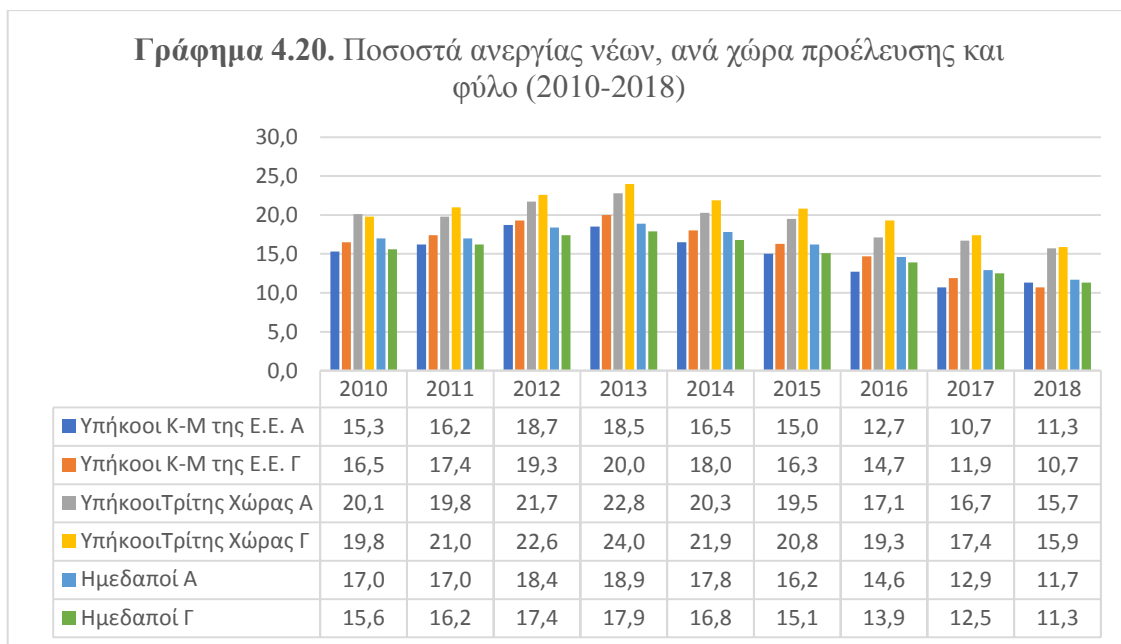
4.3.5. Η ανεργία των νέων.

Για την ανεργία των νέων ηλικίας 15-29 ετών, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για όλα τα Κ-Μ της Ε.Ε. από την Eurostat. Από τα υφιστάμενα το 2018, στο σύνολο και σε σχέση με το 2010, η ανεργία των νέων έχει μειωθεί και στις τρεις κατηγορίες κατά τέσσερις περίπου ποσοστιαίες μονάδες, με την ανεργία των ημεδαπών να είναι μεγαλύτερη από την ανεργία των υπηκόων τρίτων χωρών, από το 2015 έως το 2018. Επισημαίνεται ότι η μείωση της ανεργίας αρχίζει να αποτυπώνεται στα στατιστικά στοιχεία, μετά το 2013 (γράφημα 4.19.).

Πηγή: Eurostat [yth_empl_100]

Οι γυναίκες υπήκοοι τρίτων χωρών έχουν μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας από τους άνδρες, από το 2012 έως το 2018. Η διαφορά αυτή μειώνεται από το 2016, καταγράφοντας το 2018, τη μικρότερη τιμή, ήτοι 0,2 ποσοστιαίες μονάδες. Σε αντίθεση με τις προαναφερόμενες κατηγορίες, τα ποσοστά ανεργίας των ανδρών ημεδαπών, ήταν μεγαλύτερα από αυτά των γυναικών για όλη τη περίοδο 2010-2018. Σε όλα τα έτη, οι υπήκοοι τρίτων χωρών καταγράφουν τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας (γράφημα 4.20).

Πηγή: Eurostat [yth_empl_100]

Από τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat, από το 2012 έως το 2018, η Ελλάδα και η Ισπανία καταγράφουν τη μεγαλύτερη ανεργία και στις τρεις υπό εξέταση κατηγορίες. Στους υπηκόους Κ-Μ της Ε.Ε., τα χαμηλότερα ποσοστά είχε, από το 2010 έως το 2013 η Τσεχία (5,3%, 7,8%, 9,3% και 6%) και από το 2014 έως το 2017 το Ηνωμένο Βασίλειο (6,9%, 7,6%, 6,2% και 6,1%), στους υπηκόους τρίτων χωρών η Τσεχία και η Γερμανία, ενώ στους ημεδαπούς η Αυστρία (2010-2011), η Γερμανία (2012-2017) και η Τσεχία (2018) (πίνακες 4.12 και 4.13).

Πίνακας 4.12. Κ-Μ με τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας ηλικιών 15-29 ανά υπηκοότητα

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Κ-Μ Ε.Ε.									
Ελλάδα	23,9	27,1	39,4	42,2	42,2	42,6	39,0	31,9	37,3
Ισπανία	31,1	36,2	40,5	41,9	40,4	31,3	32,1	27,8	25,2
Τρίτη χώρα									
Ελλάδα	22,0	30,8	43,7	49,6	44,5	39,2	39,2	33,5	33,1
Ισπανία	34,6	38,2	43,8	46,9	42,9	39,1	35,8	32,3	28,3
Ημεδαποί									
Ελλάδα	22,0	30,8	43,7	49,6	44,5	39,2	39,2	33,5	33,1
Ισπανία	34,6	38,2	43,8	46,9	42,9	39,1	35,8	32,3	28,3

Πηγή: Eurostat [yth_empl_100]

Πίνακας 4.13. Κ-Μ με τα μικρότερα ποσοστά ανεργίας ηλικιών 15-29 ανά υπηκοότητα

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Κ-Μ Ε.Ε.									
Τσεχία	5,3	7,8	9,3	6,0	12,6	10,1	9,2		
Η.Β.	7,7	9,3	11,7	10,4	6,9	7,6	6,2	6,1	7,8
Τρίτη χώρα									
Τσεχία	6,6	7,7	9,5	6,6	10,1	11,3	10,0	2,7	3,5
Γερμανία	12,1	9,6	9,4	9,3	9,4	9,8	9,6	10,0	9,4
Ημεδαποί									
Τσεχία	13,2	11,9	13,2	12,5	10,7	8,9	7,3	5,2	4,4
Γερμανία	8,7	7,5	7,0	7,0	6,6	6,0	5,6	5,1	4,6
Αυστρία	7,2	6,6	7,3	7,7	8,1	7,7	8,1	6,8	6,4

Πηγή: Eurostat [yth_empl_100]

4.3.6. Η αυτοαπασχόληση.

Οι ευέλικτες μορφές εργασίας αποτελούν αντικείμενο μελέτης για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην ανάλυση των

διαφορών που υπάρχουν στην αγορά εργασίας μεταξύ των εργαζομένων και των αυτοαπασχολούμενων, της πλήρους ή μερικής απασχόλησης και της απασχόλησης με μόνιμη ή προσωρινή σύμβαση εργασίας. Η αυτοαπασχόληση σηματοδοτεί την ύπαρξη επιχειρηματικού πνεύματος σε δυναμικές και καινοτόμες οικονομίες ή μπορεί να προτιμάται λόγω του επισφαλούς χαρακτήρα των συμβάσεων εργασίας. Ως προς το καθεστώς απασχόλησης, σε σχέση με το 2010, παρατηρείται μια αύξηση και στις τρεις κατηγορίες (πίνακας 4.14) για όλους τους μετανάστες.

Πίνακας 4.14. Αυτοαπασχολούμενοι αλλοδαποί ανά κατηγορία και έτος						
	Αυτοαπασχολούμενος		Αυτοαπασχολούμενος με υπαλλήλους (εργοδότης)		Αυτοαπασχολούμενος χωρίς υπαλλήλους (ελεύθερος επαγγελματίας)	
	Κ.Μ Ε.Ε.	Τρίτες χώρες	Κ.Μ Ε.Ε.	Τρίτες χώρες	Κ.Μ Ε.Ε.	Τρίτες χώρες
2010	831,00	1.619,80	221,8	438,5	609,1	1.181,2
2011	869,30	1.684,50	215,5	426,9	653,8	1.257,6
2012	971,10	1.812,30	241,9	464,3	729,3	1.348,0
2013	1.020,50	1.878,50	236,3	450,9	784,2	1.427,6
2014	1.012,10	1.926,00	228,0	462,3	784,1	1.463,7
2015	1.065,40	2.029,50	245,4	519,4	820,0	1.510,1
2016	1.102,80	2.123,50	248,9	533,7	853,9	1.589,8
2017	1.118,40	2.127,40	254,6	526,6	863,8	1.600,9
2018	1.124,30	2.157,90	265,6	562,0	858,7	1.595,8

Πηγή: Eurostat [lfsa_esgan]

4.3.7. Το εισόδημα.

Το εισόδημα αποτελεί ένα βασικό παράγοντα της κοινωνικής ευημερίας μιας χώρας. Υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος μπορεί να συνεπάγονται καλύτερους όρους διαβίωσης, εκπαίδευσης και υγειονομικής περίθαλψης. Το ύψος του εισοδήματος εξαρτάται από το είδος της απασχόλησης, αλλά και από το επίπεδο λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Για την εξέταση των διαφορών των εισοδημάτων ανάμεσα σε μετανάστες ηλικίας 18-65 ετών (υπηκόους Κ-Μ της Ε.Ε.-υπηκόους τρίτων χωρών) και γηγενείς (ημεδαπούς) στις χώρες υποδοχής (Κ-Μ της Ε.Ε.), θα χρησιμοποιηθούν στατιστικά στοιχεία της Eurostat που αφορούν το διάμεσο ισοδύναμο καθαρό εισόδημα.

Πίνακας 4.15. Διάμεσο ισοδύναμο καθαρό εισόδημα ανά υπηκοότητα για τα έτη 2010-2018 (18-65 έτη)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Σύνολο									
ΚΜ ΕΕ	15.995	16.183	17.245	17.684	18.124	18.493	18.968	18.861	19.442
Τρίτες Χώρες	13.071	13.370	14.460	14.333	14.532	15.320	15.676	14.933	16.003
Ημεδαποί	15.899	15.934	16.383	16.294	16.677	17.065	17.486	17.477	18.239

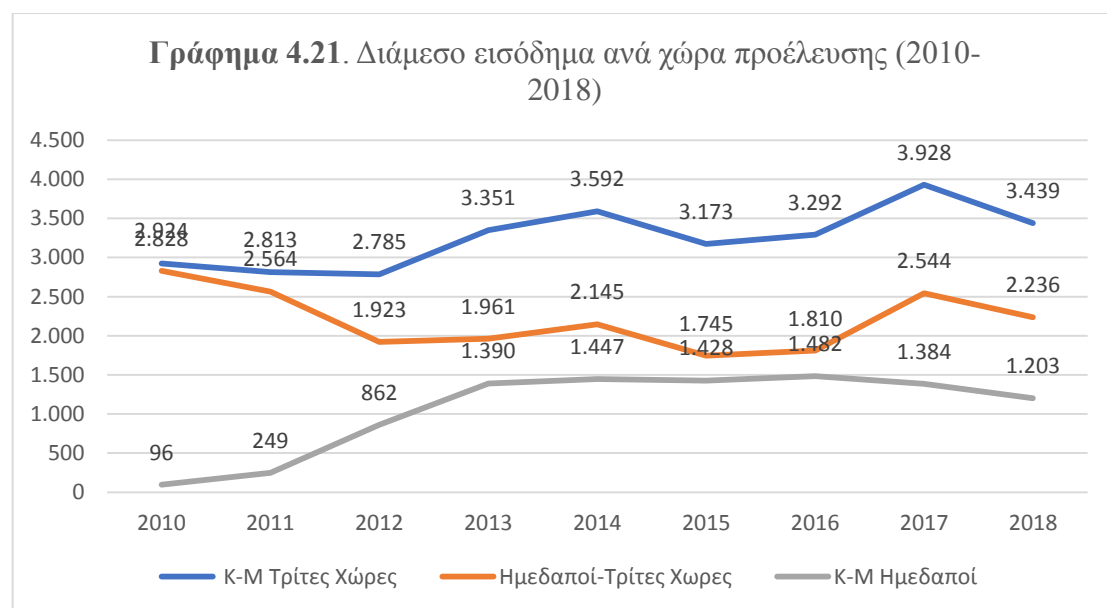
Πηγή: Eurostat [ilc_di15]

Πίνακας 4.16. Διάμεσο ισοδύναμο καθαρό εισόδημα ανά υπηκοότητα και φύλο για τα έτη 2010-2018 (18-65 έτη)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ΚΜ ΕΕ Α	16.285	17.470	17.730	17.892	19.159	19.079	19.677	19.739	20.642
ΚΜ ΕΕ Γ	15.881	15.506	16.972	17.406	17.050	18.048	18.450	18.323	18.666
Τρίτες Χώρες Α	12.976	13.805	14.564	14.482	15.078	15.585	16.130	15.332	16.628
Τρίτες Χώρες Γ	13.189	12.994	14.272	14.209	14.123	15.239	15.336	14.668	15.683
Ημεδαποί Α	16.192	16.244	16.714	16.594	16.987	17.347	17.780	17.776	18.585
Ημεδαποί Γ	15.611	15.621	16.066	15.974	16.357	16.789	17.193	17.201	17.950

Πηγή: Eurostat [ilc_di15]

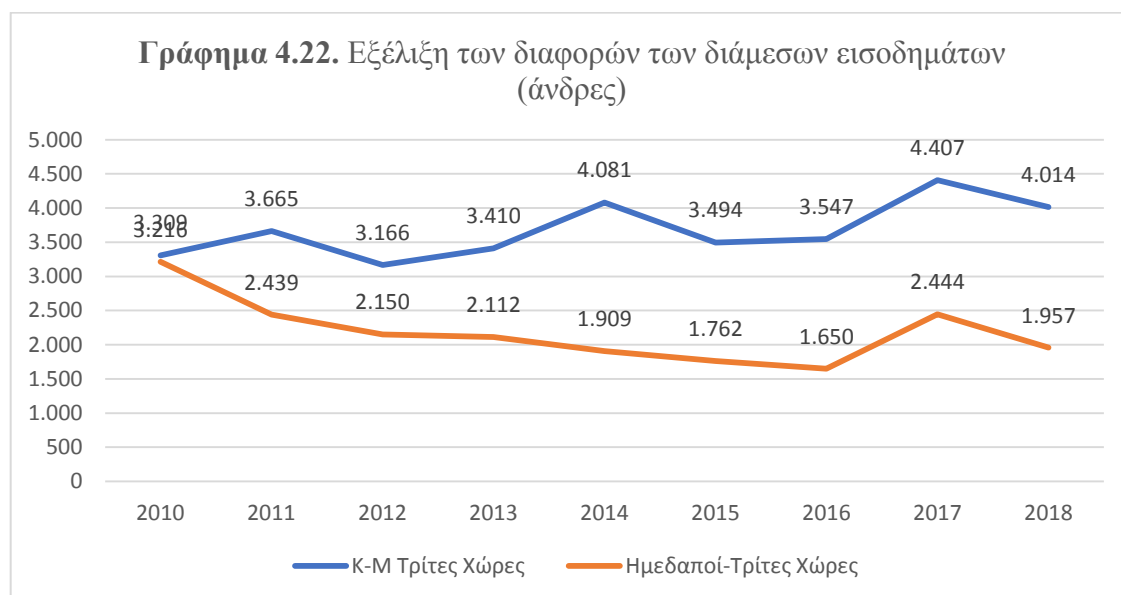
Στο γενικό σύνολο, οι υπήκοοι τρίτων χωρών εμφανίζουν τα χαμηλότερα εισοδήματα, σε σχέση με τους γηγενείς και τους υπηκόους Κ-Μ της Ε.Ε., με τις διαφορές να είναι κατά μέσο όρο 3.255 και 2.195 ευρώ αντίστοιχα. Μεταξύ υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. και τρίτων χωρών, η μεγαλύτερη διαφορά καταγράφηκε το 2017, ενώ μεταξύ ημεδαπών και υπηκόων τρίτων χωρών καταγράφηκε το 2010. Εντύπωση προκαλεί η γνησίως αύξουσα διαφορά των εισοδημάτων μεταξύ υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. και γηγενών την περίοδο 2010-2013, η οποία όμως σταθεροποιήθηκε, με ένα μέσο όρο διαφοράς 1.389 ευρώ, από το 2014 έως το 2018 (γράφημα 4.21.).

Πηγή: Eurostat [ilc_di15] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

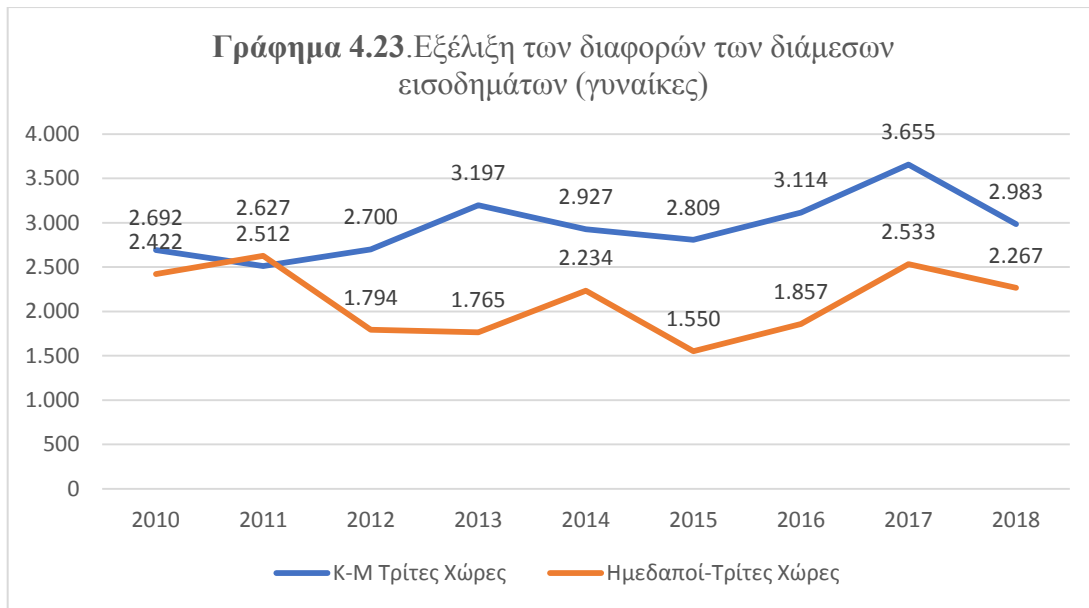
Σε σχέση με το 2010, το 2018 τα εισοδήματα των υπηκόων τρίτων χωρών είναι αυξημένα κατά 22.43% και των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. κατά 21,55%.

Προχωρώντας στην κατά φύλο εξέταση, παρατηρείται ότι τα εισοδήματα των ανδρών είναι μεγαλύτερα από αυτά των γυναικών, σε όλες τις υπό εξέταση κατηγορίες. Τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, οι υπήκοοι τρίτων χωρών έχουν τα μικρότερα εισοδήματα και οι υπήκοοι Κ-Μ της Ε.Ε. έχουν τα μεγαλύτερα. Η εξέλιξη των διαφορών, φαίνεται στο γράφημα 4.22. Μεταξύ ημεδαπών και υπηκόων τρίτων χωρών, μετά το 2010, παρατηρείται μια μείωση της διαφοράς, η οποία έφθασε στα χαμηλότερα επίπεδα το 2016 (-48,7% σε σχέση με το 2010). Την περίοδο 2015-2018, οι εισοδηματικές διαφορές υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε.-τρίτων χωρών και ημεδαπών -υπηκόων τρίτων χωρών, ακολουθούν την ίδια τάση.

Πηγή: Eurostat [ilc_di15] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

Στις γυναίκες, το 2018, τα εισοδήματα και στις τρίτες κατηγορίες απασχολούμενων, παρουσιάζουν, συγκρινόμενα με το 2010, αυξήσεις 17,5%, 18,9% και 14,98% αντίστοιχα. Τα χαμηλότερα εισοδήματα διαπιστώνονται στις υπηκόους τρίτων χωρών. Από το 2015 έως το 2017, οι εισοδηματικές διαφορές, σύμφωνα και με το γράφημα 4.23., αυξήθηκαν και ακολουθούν, έως το 2018, την ίδια τάση. Η εισοδηματική διαφορά μεταξύ γηγενών και υπηκόων τρίτων χωρών, ήταν το 2018 μικρότερη κατά 6,39% σε σχέση με το 2010.

Πηγή: Eurostat [ilc_di15] Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

5. Αγορά εργασίας και μετανάστευση στην Ελλάδα

5.1 Εισαγωγή

Η Ελλάδα στα τέλη του 20ου αιώνα, από χώρα αποστολής μεταναστών μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής. Η αλλαγή αυτή άρχισε να διαφαίνεται από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, με την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης. Την περίοδο αυτή, ειδικά μετά και τις πολιτικοκοινωνικές αλλαγές στην Αλβανία, η παρουσία των μεταναστών ήταν ιδιαίτερα έντονη στις αστικές αλλά και στις αγροτικές περιοχές. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ αρχικά πολλοί μετανάστες διέρχονταν της ελληνικής επικράτειας στην προσπάθειά τους να βρεθούν στις πιο ανεπτυγμένες οικονομικά ευρωπαϊκές χώρες, στη συνέχεια ξεκίνησαν σταδιακά να εγκαθίστανται στην Ελλάδα, όπου παρουσιάστηκε ο μεγαλύτερος, αναλογικά, αριθμός μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Την περίοδο εκείνη, οι μετανάστες προέρχονταν κυρίως από τις όμορες Βαλκανικές χώρες, αλλά και από περιοχές της Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, της Νότιας και Δυτικής Ασίας που πλήττονταν από φτώχεια, αναταραχές και πολέμους. Μεταναστευτικές ροές είχαν παρατηρηθεί και τη δεκαετία του 1980, πλην όμως αυτές αφορούσαν ένα μικρό αριθμό Πολωνών, Ασιατών και Αφρικανών, που απασχολούνταν κυρίως στον κατασκευαστικό και στον γεωργικό τομέα.

Η Διεθνής οικονομική κρίση επηρέασε τη μετανάστευση. Υπό το πρίσμα αυτό, νέα μεταναστευτικά ρεύματα μετακινούνταν στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, προς αναζήτηση συνθηκών εργασίας και διαβίωσης καλύτερων από αυτές που επικρατούν στις χώρες προέλευσής τους. Η νέα αυτή κατάσταση που δημιουργήθηκε, επηρέασε και την Ελλάδα. Η ύφεση είχε αρνητικές επιπτώσεις στην ανεργία, στα εισοδήματα και την απασχόληση τόσο των ημεδαπών όσο και των αλλοδαπών. Οι μετανάστες κατά το παρελθόν ενίσχυσαν αποτελεσματικά το εργατικό δυναμικό της Ελλάδος. Η συμβολή τους ήταν σημαντική τόσο στην αγροτική παραγωγή, όσο και στον κατασκευαστικό κλάδο.

5.2 Ο μεταναστευτικός πληθυσμός

Στην απογραφή του 1991, καταμετρήθηκαν 169.500 αλλοδαποί, που αντιπροσώπευαν το 1,6% του συνολικού πληθυσμού. Από αυτούς το 55,3% προερχόταν από ανεπτυγμένες χώρες και το 12,2% από την Αλβανία. Στην απογραφή του 2001, το ποσοστό των αλλοδαπών επί του συνολικού πληθυσμού τετραπλασιάστηκε (7,2%), με τον αριθμό τους να ανέρχεται στους 805.024. Το 15,4% προερχόταν από ανεπτυγμένες χώρες και το 55,5% από την Αλβανία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής του 2011, οι αλλοδαποί έφτασαν τους 912.000 (8,43% επί του συνολικού πληθυσμού), με τους 89.581 να προέρχονται από ανεπτυγμένες χώρες (9,8 % επί του συνόλου των αλλοδαπών) και τους 480.851 από την Αλβανία (52,7 % επί του συνόλου των αλλοδαπών). Η μεγάλη ποσότητα των υπηκόων Αλβανίας διευκολύνεται από τα κοινά σύνορα με την εν λόγω χώρα και δίνει στο φαινόμενο μια μορφή κυκλικότητας (Κασίμης, 2012).

Η σύγκριση της σύνθεσης του πληθυσμού των αλλοδαπών, (πίνακας 5.1), δείχνει μια συνεχή διαφοροποίηση των μεταναστευτικών ρευμάτων προς την Ελλάδα, από εύπορες χώρες σε λιγότερο ανεπτυγμένες. Πιο συγκεκριμένα το 1991, το 55,3% προερχόταν από ανεπτυγμένες χώρες, το 2001 το 15,4% και το 2011 το ποσοστό μειώθηκε στο 9,8%. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την απογραφή του 1981, το 66% των ξένων υπηκόων της Ελλάδος, προήλθαν από χώρες που ήταν ανεπτυγμένες.

Πίνακας 5.1. Η σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδος			
Υπηκοότητα	1991	2001	2011
Σύνολο	10.403.987	11.081.436	10.816.286
Ελληνική	10.234.487	10.276.412	9.904.286
Ξένη	169.500 (1,6%)	805.024 (7,2%)	912.000 (8,4%)
Χώρα υπηκοότητας ξένων υπηκόων			
Ανεπτυγμένες χώρες	93.814	123.975	89.581
Αλβανία	20.679	447.166	480.851
Ποσοστό από ανεπτυγμένες χώρες	55,3%	15,4%	9,8%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Οι μεταναστευτικές εισροές για την περίοδο 2010-2018, παρουσιάζονται στον πίνακα 5.2.. Ο υπολογισμός των εισροών βασίζεται στη φυσική εξέλιξη του πληθυσμού και στην μεταβολή του συνολικού πληθυσμού. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, η καθαρή εισροή μεταναστών, η οποία μειωνόταν από το 2013 έως το 2015, παρουσιάζει θετικό πρόσημο τα έτη 2016,2017 και 2018.

Πίνακας 5.2. Η φυσική εξέλιξη του πληθυσμού, συνολικός πληθυσμός και εισροές μεταναστών, 2010-2018						
Έτος	Γεννήσεις	Θάνατοι	Μεταβολή φυσικής εξέλιξης πληθυσμού	Εκτιμώμενος πληθυσμός την 1/1	Ετήσια μεταβολή πληθυσμού	Καθαρή εισροή μεταναστών
2010	114.766	109.084	5.682	11.119.289	24.544	-1.579
2011	106.428	111.099	-4.671	11.123.392	4.103	-32.315
2012	100.371	116.668	-16.297	11.086.406	-36.986	65.994
2013	94.134	111.794	-17.660	11.003.615	-82.791	-59.148
2014	92.149	113.740	-21.591	10.926.807	-76.808	-47.790
2015	91.847	121.183	-29.336	10.858.018	-68.789	-44.905
2016	92.898	118.788	-25.890	10.783.748	-74.270	10.332
2017	88.553	124.489	-35.936	10.768.193	-15.555	8.920
2018	86.440	120.297	-33.857	10.741.165	-27.028	16.440

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Οι μετανάστες κατάγονται κυρίως από γειτονικές χώρες (61,78%). Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ο περισσότερος από το μισό αλλοδαπό πληθυσμό (52,72%), προέρχεται από την Αλβανία, η δεύτερη σε μέγεθος χώρα προέλευσης είναι η Βουλγαρία και ακολουθούν η Ρουμανία, το Πακιστάν, η Γεωργία, η Ουκρανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Κύπρος, η Πολωνία, η Ρωσική Ομοσπονδία, το Μπαγκλαντές,

η Γερμανία, η Αίγυπτος, η Μολδαβία και οι Φιλιππίνες. Οι Λιανός και Γκαβουνίδη (2012), εξετάζοντας αντίστοιχα στοιχεία των απογραφών 1981,1991 και 2001, είχαν επισημάνει τις διαφορές των πηγών μετανάστευσης προς τις χώρες της Νότιας Ευρώπης, τη σημασία της εγγύτητας ως στοιχείου που διαφοροποιεί την ελληνική εμπειρία από εκείνη άλλων χωρών της Νότιας Ευρώπης και την ιδιαίτερη σημασία που έχει η Αλβανία, ως χώρα προέλευσης μεταναστών προς την Ελλάδα.

Υπηκοότητα	σύνολο	Ποσοστό στο σύνολο των αλλοδαπών
Αλβανία	480.851	52,72
Βουλγαρία	75.917	8,32
Ρουμανία	46.524	5,10
Πακιστάν	34.178	3,75
Γεωργία	27.407	3,01
Ουκρανία	17.008	1,86
Ηνωμένο Βασίλειο	15.388	1,69
Κύπρος	14.448	1,58
Πολωνία	14.145	1,55
Ρωσική Ομοσπονδία	13.809	1,51
Ινδία	11.333	1,24
Μπαγκλαντές	11.076	1,21
Γερμανία	10.782	1,18
Αίγυπτος	10.455	1,15
Μολδαβία	10.391	1,14
Φιλιππίνες	9.807	1,08

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Από τα στοιχεία των αδειών διαμονής που χορηγήθηκαν την περίοδο 2010-2018, δεν διαπιστώνεται κάποια διαφοροποίηση ως προς τις κύριες υπηκοότητες τρίτων χωρών που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα. Οι υπήκοοι Αλβανίας βρίσκονται στην πρώτη θέση με ποσοστά άνω του 60% και ακολουθούν η Ουκρανία, το Πακιστάν, η Γεωργία, η Αίγυπτος, οι Φιλιππίνες, η Ινδία, η Μολδαβία, η Ρωσία και το Μπαγκλαντές (πίνακας 5.4)

		Αλβανία	Ουκρανία	Πακιστάν	Γεωργία	Αίγυπτος	Φιλιππίνες	Ινδία	Μολδαβία	Ρωσία	Μπαγκλαντές
2010	Σύνολο	147.680	8.930	8.880	8.104	6.074	5.664	5.296	4.913	3.628	3.070
	Ποσοστό	68,2	4,1	4,1	3,7	2,8	2,6	2,4	2,3	1,7	1,4
2011	Σύνολο	137.252	8.218	7.871	7.407	5.465	5.365	4.779	4.489	3.265	2.811
	Ποσοστό	68,8	4,1	3,9	3,7	2,7	2,7	2,4	2,3	1,6	1,4

		Αλβανία	Ουκρανία	Γεωργία	Φιλιππίνες	Αίγυπτος	Πακιστάν	Μολδαβία	Ινδία	Ρωσία	Μπαγκλαντές
2012	Σύνολο	90.819	4.803	4.732	4.612	3.784	3.628	2.585	2.145	2.002	1.171
	Ποσοστό	70,8	3,7	3,7	3,6	2,9	2,8	2,0	1,7	1,6	0,9
		Αλβανία	Φιλιππίνες	Γεωργία	Ουκρανία	Αίγυπτος	Πακιστάν	Μολδαβία	Ρωσία	Ινδία	Μπαγκλαντές
2013	Σύνολο	76.028	4.241	4.090	3.756	3.295	2.788	1.996	1.620	1.607	931
	Ποσοστό	71,2	4,0	3,8	3,5	3,1	2,6	1,9	1,5	1,5	0,9
		Αλβανία	Φιλιππίνες	Γεωργία	Αίγυπτος	Πακιστάν	Ουκρανία	Ρωσία	Ινδία	Μολδαβία	Κίνα
2014	Σύνολο	54.145	3.979	3.658	3.052	2.665	2.617	1.372	1.314	1.207	987
	Ποσοστό	67,0	4,9	4,5	3,8	3,3	3,2	1,7	1,6	1,5	1,2
		Αλβανία	Φιλιππίνες	Γεωργία	Αίγυπτος	Ουκρανία	Πακιστάν	Ρωσία	Ινδία	Κίνα	Μολδαβία
2015	Σύνολο	45.903	3.944	3.313	2.885	2.289	2.234	1.358	1.181	1.141	970
	Ποσοστό	64,8	5,6	4,7	4,1	3,2	3,2	1,9	1,7	1,6	1,4
		Αλβανία	Φιλιππίνες	Γεωργία	Αίγυπτος	Πακιστάν	Ουκρανία	Ρωσία	Κίνα	Ινδία	Μολδαβία
2016	Σύνολο	43.224	3.937	3.263	2.825	2.150	2.142	1.354	1.335	1.108	863
	Ποσοστό	63,3	5,8	4,8	4,1	3,1	3,1	2,0	2,0	1,6	1,3
		Αλβανία	Φιλιππίνες	Αίγυπτος	Γεωργία	Κίνα	Πακιστάν	Ουκρανία	Ρωσία	Ινδία	Μπαγκλαντές
2017	Σύνολο	43.374	3.840	2.828	2.721	1.837	1.782	1.564	1.162	1.099	865
	Ποσοστό	64,4	5,7	4,2	4,0	2,7	2,6	2,3	1,7	1,6	1,3
		Αλβανία	Φιλιππίνες	Γεωργία	Κίνα	Αίγυπτος	Πακιστάν	Μπαγκλαντές	Ουκρανία	Ρωσία	Ινδία
2018	Σύνολο	46.900	4.009	3.162	3.107	3.066	2.310	2.290	1.665	1.302	1.221
	Ποσοστό	61,2	5,2	4,1	4,1	4,0	3,0	3,0	2,2	1,7	1,6

Πηγή: Υπουργείο Μετανάστευσης επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Ως προς τη συμβολή των μεταναστών στην εξέλιξη των δημογραφικών μεγεθών την περίοδο 2010-2018, οι γεννήσεις συνολικά στην Ελλάδα ανήλθαν σε 867.586 και οι θάνατοι σε 1.047.142 , με τη φυσική μεταβολή να παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο (-179.556).

Ετος	Γεννήσεις			Θάνατοι			Φυσική μεταβολή Έλληνες	Φυσική μεταβολή Αλλοδαποί
	Σύνολο	Έλληνες	Αλλοδαποί	Σύνολο	Έλληνες	Αλλοδαποί		
2018	86.440	74.121	12.313	120.297	117.255	3.019	-43.134	9.294
2017	88.553	76.177	12.371	124.489	121.591	2.873	-45.414	9.498
2016	92.898	80.166	12.724	118.788	115.942	2.846	-35.776	9.878
2015	91.847	79.919	11.924	121.183	118.622	2.561	-38.703	9.363
2014	92.149	79.985	12.152	113.740	111.088	2.652	-31.103	9.500
2013	94.134	80.938	13.183	111.794	109.292	2.502	-28.354	10.681
2012	100.371	84.868	15.502	116.668	113.962	2.706	-29.094	12.796
2011	106.428	87.445	18.983	111.099	108.293	2.806	-20.848	16.177
2010	114.766	93.209	21.557	109.084	106.476	2.608	-13.267	18.949
	867.586			1.047.142			-285.693	106.136

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Εξετάζοντας τους πίνακες 5.5. και 5.6. παρατηρείται ότι: α) οι θάνατοι των Ελλήνων ξεπέρασαν τις γεννήσεις, με αποτέλεσμα τη φυσική μείωση του ελληνικού

πληθυσμού κατά 285.693, β) οι γεννήσεις από αλλοδαπές μητέρες, που αποτελούν το 15,06% του συνόλου των γεννήσεων, ξεπέρασαν τους θανάτους των αλλοδαπών, καταγράφοντας μια φυσική αύξηση κατά 106.136, γ) το 80,39% των γεννήσεων των αλλοδαπών, αφορούν αλλοδαπές μητέρες υπηκόους τρίτων χωρών, δ) οι γεννήσεις από αλλοδαπές μητέρες, που δεν είναι υπήκοοι Κ-Μ της Ε.Ε., αποτελούν το 12,11% του συνόλου των γεννήσεων και ε) ο αριθμός των γεννήσεων σε σχέση με τους θανάτους είναι μεγαλύτερος για τους αλλοδαπούς, πλην όμως βαίνει μειούμενος.

Πίνακας 5.6. Γεννήσεις αλλοδαπών 2010-2018			
	Ξένη υπηκοότητα Σύνολο	Υπηκοότητα Κ-Μ της Ε.Ε.	Τρίτη Χώρα
2018	12.313	1.995	10.318
2017	12.371	2.175	10.196
2016	12.724	2.474	10.250
2015	11.924	2.542	9.382
2014	12.152	2.581	9.571
2013	13.183	2.845	10.338
2012	15.502	3.037	12.465
2011	18.983	3.719	15.264
2010	21.557	4.252	17.305
Σύνολο	130.709	25.620	105.089
Ποσοστό		19,60%	80,40%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

5.3 Φύλο και ηλικία

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, οι γυναίκες αποτελούσαν το 48,8% του συνόλου των αλλοδαπών, με το ποσοστό αυτό να εμφανίζει διακυμάνσεις ανάμεσα στις υπηκοότητες. Σε αντίστοιχες διαπιστώσεις, είχαν οδηγηθεί και οι Λιανός, Καβουνίδη (2012), εξετάζοντας τα στατιστικά στοιχεία της απογραφής του 2001. Όπως προκύπτει από τον πίνακα 5.7 και από τα καταγεγραμμένα στοιχεία των τριών τελευταίων απογραφών, μεταξύ των μεταναστών οι άνδρες (53,66%, 54,73% και 51,20%) είναι αυτοί που υπερέχουν αριθμητικά.

Πίνακας 5.7. Κατά φύλο σύνθεση πληθυσμού αλλοδαπών		
2011	Αριθμός	Ποσοστό
Άνδρες	466.947	51,20%
Γυναίκες	445.053	48,80%
2001		
Άνδρες	440.590	54,73%
Γυναίκες	364.434	45,27%

1991		
Άνδρες	90.950	53,66%
Γυναίκες	78.550	46,34%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Σε ο,τι αφορά την κατά φύλο σύνθεση του πληθυσμού, την περίοδο 2010-2018, το 71.2% των αδειών διαμονής για εργασία χορηγήθηκε σε άνδρες και το 28,8% σε γυναίκες (πίνακες 5.8 και 5.9).

	Αριθμός	Ποσοστό
Άνδρες	723.030	71,2
Γυναίκες	291.760	28,8
Σύνολο	1.014.790	100,0

Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Ετος	Φύλο	Ανανέωση		Επανεκδόση		Χορήγησή	
		Σύνολο	Ποσοστό	Σύνολο	Ποσοστό	Σύνολο	Ποσοστό
2010	Άνδρας	139.912	73,69	17.797	73,90	1.923	78,52
	Γυναίκα	49.954	26,31	6.285	26,10	526	21,48
2011	Άνδρας	132.008	73,04	12.799	74,38	1.134	78,10
	Γυναίκα	48.714	26,96	4.409	25,62	318	21,90
2012	Άνδρας	87.988	71,54	3.123	66,59	450	71,32
	Γυναίκα	34.996	28,46	1.567	33,41	181	28,68
2013	Άνδρας	72.727	71,09	2.308	65,11	572	63,20
	Γυναίκα	29.582	28,91	1.237	34,89	333	36,80
2014	Άνδρας	51.181	69,67	3.207	66,01	1.490	59,48
	Γυναίκα	22.278	30,33	1.651	33,99	1.015	40,52
2015	Άνδρας	42.876	68,43	3.708	65,58	1.746	68,90
	Γυναίκα	19.780	31,57	1.946	34,42	788	31,10
2016	Άνδρας	39.994	68,40	3.483	63,60	3.245	75,34
	Γυναίκα	18.481	31,60	1.993	36,40	1.062	24,66
2017	Άνδρας	39.790	68,85	1.919	62,92	4.902	75,45
	Γυναίκα	18.000	31,15	1.131	37,08	1.595	24,55
2018	Άνδρας	45.288	68,71	1.052	62,14	6.408	70,57
	Γυναίκα	20.625	31,29	641	37,86	2.672	29,43

Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Πολύ μικρή μεταναστευτική ροή γυναικών καταγράφεται από το Πακιστάν (4,2%) και το Μπαγκλαντές (7,02%), ενώ για τις υπηκόους Αφγανιστάν (19,33%), Ιράκ (17,96), Ιράν (19,82%), Αλγερίας (11,17), Σουδάν (15,6%) και Παλαιστίνης (8,61), τα ποσοστά ήταν μικρότερα του 20%. Στον αντίποδα, οι γυναίκες

αποτελούσαν τουλάχιστον το 60% των υπηκόων της Βουλγαρίας, της Γεωργίας, της Ουκρανίας, της Πολωνίας, της Ρωσικής Ομοσπονδίας, της Γερμανίας, της Μολδαβίας και των Φιλιππίνων. Εξ' αυτών τα ποσοστά για τις υπηκόους της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας, είναι άνω του 75%. Σημειώνεται ότι οι δέκα από τις δεκαέξι πρώτες κύριες χώρες προέλευσης μεταναστών παρουσιάζουν στις γυναίκες ποσοστά άνω του 50%. Η ποσοστιαία αυτή υπεροχή, αποτελεί ένδειξη της ανεξάρτητης αυτόνομης μετανάστευσης των γυναικών, χωρίς τη συνοδεία ανδρών (Καβουνίδη, 2003).

Πίνακας 5.10. Κύριες υπηκοότητες αλλοδαπών γυναικών			
	Γυναίκες	σύνολο	Ποσοστό γυναικών
Αλβανία	225.310	480.851	46,86%
Βουλγαρία	47.230	75.917	62,21%
Ρουμανία	25.520	46.524	54,85%
Πακιστάν	1.464	34.178	4,28%
Γεωργία	18.164	27.407	66,28%
Ουκρανία	13.406	17.008	78,82%
Ηνωμένο Βασίλειο	8.858	15.388	57,56%
Κύπρος	7.153	14.448	49,51%
Πολωνία	8.733	14.145	61,74%
Ρωσική Ομοσπονδία	11.027	13.809	79,85%
Ινδία	2.303	11.333	20,32%
Μπαγκλαντές	777	11.076	7,02%
Γερμανία	6.644	10.782	61,62%
Αίγυπτος	2.411	10.455	23,06%
Μολδαβία	7.134	10.391	68,66%
Φιλιππίνες	6.825	9.807	69,59%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Η ηλικία αποτελεί έναν παράγοντα που επηρεάζει τις δυνατότητες μετακίνησης, αλλά και την προσαρμογή των μεταναστών στις συνθήκες της χώρας προορισμού. Στον πίνακα 5.11. παρουσιάζονται τα ποσοστά ανά ηλικιακή τάξη των μεταναστών, όπως αυτά προκύπτουν από τις απογραφές του 2001 και του 2011. Και στις δυο απογραφές, το ποσοστό των αλλοδαπών ηλικίας κάτω των 35 ετών είναι μεγαλύτερο του 55%, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το ποσοστό του πληθυσμού της εργάσιμης ηλικίας (15-64), παραμένει σταθερό στο 81%. Ως προς τον ελληνικό πληθυσμό, τα ποσοστά και στις δυο προαναφερόμενες ηλικιακές κλάσεις (κάτω των 35 ετών και 15-64 ετών), παρουσιάζουν μείωση, από 43,73% σε 38,30% και από 67,38% σε 64,69% αντίστοιχα.

	Αλλοδαποί		Ημεδαποί	
	2001	2011	2001	2011
0-14	16,14	16,51	15,00	14,32
15-24	20,10	14,95	13,90	10,54
25-34	26,66	23,69	14,89	13,43
35-44	18,60	21,71	14,00	14,61
45-54	10,23	13,36	13,07	13,71
55-64	4,53	6,43	11,51	12,39
65-74	2,53	2,24	11,27	10,40
75 και άνω	1,22	1,10	6,35	10,58
15-64	80,11	80,14	67,38	64,69
35<	62,9	55,2	43,79	38,30

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Για την περίοδο 2010-2018, περισσότερο από το 70% των αδειών διαμονής για λόγους εργασίας, τόσο σε άνδρες όσο σε γυναίκες, χορηγήθηκε σε άτομα ηλικίας 25 έως 49 ετών (πίνακας 5.12.).

Φύλο	Ηλικία	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
		Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό	Ποσοστό
Ανδρες	00-14	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	15-18	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
	19-24	6,0	5,5	7,4	7,6	7,3	5,7	4,3	3,9	3,6
	25-29	17,0	14,2	12,4	10,9	10,7	10,1	10,4	11,0	10,4
	30-39	42,0	42,5	41,5	40,6	39,2	37,6	35,7	33,6	33,0
	40-49	24,5	25,9	26,1	27,0	28,0	29,6	30,7	31,1	31,3
	50-59	9,2	10,3	10,8	11,9	12,5	14,0	15,1	15,9	16,6
	60-65	1,1	1,3	1,4	1,7	1,9	2,4	2,8	3,3	3,8
66+	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,7	0,9	1,1	1,3	
Γυναίκες	00-14	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	15-18	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	19-24	7,2	6,7	8,2	8,2	6,5	4,3	3,0	2,6	2,4
	25-29	10,7	9,8	10,6	10,7	10,5	8,9	7,8	8,2	7,8
	30-39	29,8	29,1	29,2	28,3	29,3	29,5	28,4	28,4	27,5
	40-49	27,1	27,4	26,9	27,3	28,2	29,8	30,8	31,5	31,4
	50-59	19,7	20,6	19,0	18,7	18,9	19,8	20,9	20,5	21,1
	60-65	4,5	5,3	5,1	5,4	5,0	5,6	6,4	6,1	6,6
66+	1,0	1,1	1,2	1,4	1,6	2,0	2,6	2,6	3,2	

Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

5.4 Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών

Η βιβλιογραφία, (Λιανός, 2003) έχει καταλήξει σε κάποια τυπικά χαρακτηριστικά στοιχεία σχετικά με τη γεωγραφική κατανομή των μεταναστών στη χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με αυτά:

α) Μετανάστες που προέρχονται από μια ορισμένη χώρα προέλευσης δεν κατανέμονται τυχαία σε πόλεις ή περιοχές της χώρας προορισμού, αλλά ούτε και συγκεντρώνονται σε μια περιοχή ή πόλη.

β) Η αναλογία των μεταναστών σε σύγκριση με τον εγχώριο πληθυσμό, είναι μικρή.

γ) Η επιλογή του τόπου προορισμού από τον νέο μετανάστη, επηρεάζεται από τις πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί από προηγούμενους.

Οι πίνακες 5.13. και 5.14. παρουσιάζουν: α) τον αριθμό των μεταναστών σε κάθε περιφέρεια και β) την ποσόστωση αυτών σε κάθε περιφέρεια επί του συνόλου των μεταναστών, σύμφωνα με τα στοιχεία των τριών τελευταίων απογραφών. Από τους εν λόγω πίνακες εξάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα: α) κατά μέσο όρο το 57,9% των μεταναστών είναι εγκατεστημένο στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής, β) οι λοιποί μετανάστες είναι διεσπαρμένοι στις υπόλοιπες περιφέρειες, γ) σε απόλυτες τιμές, ο αριθμός των αλλοδαπών σε όλες τις περιφέρειες έχει αυξηθεί.

Πίνακας 5.13. Γεωγραφική κατανομή μεταναστών κατά περιφέρεια

	Αριθμός αλλοδαπών	Ποσοστό επί συνόλου αλλοδαπών	Αριθμός αλλοδαπών	Ποσοστό επί συνόλου αλλοδαπών	Αριθμός αλλοδαπών	Ποσοστό επί συνόλου αλλοδαπών
Περιφέρεια	1991	1991	2001	2001	2011	2011
Ανατολικής Μακεδονία & Θράκης	2.531	1,49	15.190	1,89	21.956	2,41
Κεντρική Μακεδονίας	15.543	9,17	100.207	12,45	116.918	12,82
Δυτική Μακεδονίας	1.805	1,06	8.885	1,10	11.598	1,27
Ηπείρου	6.024	3,55	15.738	1,95	18.979	2,08
Θεσσαλίας	2.676	1,58	32.039	3,98	44.575	4,89
Στερεάς Ελλάδος	4.310	2,54	39.449	4,90	51.538	5,65
Ιονίων νήσων	3.501	2,07	19.527	2,43	23.813	2,61
Δυτικής Ελλάδος	4.536	2,68	35.214	4,37	41.475	4,55
Πελοποννήσου	5.361	3,16	48.011	5,96	61.902	6,79

Αττικής	82.425	48,63	372.145	46,23	405.831	44,50
Βορείου Αιγαίου	1.341	0,79	9.733	1,21	12.334	1,35
Νοτίου Αιγαίου	4.845	2,86	28.196	3,50	37.746	4,14
Κρήτης	5.272	3,11	40.499	5,03	63.335	6,94

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Πίνακας 5.14 Γεωγραφική κατανομή μεταναστών κατά περιφέρεια 2010-2018 (% επί του συνόλου)

Περιφέρεια	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	μ.ο
Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	2,1%	1,9%	2,0%	1,7%	1,4%	1,4%	1,4%	1,5%	1,7%	1,7
Κεντρικής Μακεδονίας	11,1%	11,6%	10,5%	10,6%	9,1%	10,0 %	11,2%	10,4 %	8,3%	10,3
Δυτικής Μακεδονίας	1,0%	0,9%	1,0%	0,9%	0,8%	0,9%	1,3%	1,6%	1,4%	1,1
Ηπείρου	1,6%	1,9%	2,1%	2,0%	2,0%	1,7%	2,1%	2,3%	1,2%	1,9
Θεσσαλίας	4,0%	4,3%	4,0%	4,4%	4,1%	4,2%	5,0%	4,8%	4,6%	4,4
Ιονίων Νήσων	2,1%	1,5%	1,5%	1,7%	1,3%	1,3%	2,0%	2,7%	2,8%	1,9
Δυτικής Ελλάδας	3,2%	3,5%	3,4%	2,4%	2,6%	3,0%	3,7%	3,7%	3,6%	3,2
Στερεάς Ελλάδας	5,4%	5,2%	5,3%	5,5%	4,9%	5,2%	5,8%	5,8%	5,1%	5,4
Αττικής	53,1%	52,7%	54,2%	54,9%	56,1 %	50,3 %	43,6%	43,8 %	49,1 %	50,9
Πελοποννήσου	4,6%	5,3%	5,5%	5,2%	5,7%	6,9%	8,1%	8,6%	7,4%	6,4
Βορείου Αιγαίου	0,9%	1,0%	1,1%	1,1%	1,5%	1,4%	1,1%	0,9%	0,9%	1,1
Νοτίου Αιγαίου	4,0%	3,5%	2,8%	3,4%	4,5%	6,1%	6,7%	6,5%	6,8%	4,9
Κρήτης	6,9%	6,6%	6,6%	6,0%	6,1%	7,6%	8,0%	7,5%	7,1%	6,9

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Αντίστοιχα συμπεράσματα εξάγονται και από τη μελέτη των στοιχείων των περιφερειών για τη περίοδο 2010-2018 (πίνακας 5.15.), όπου και εδώ διαπιστώνεται ότι κατά μέσο όρο το 60% των αλλοδαπών είναι συγκεντρωμένο στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ οι υπόλοιποι είναι διεσπαρμένοι στις άλλες περιφέρειες, με ποσοστώσεις που δεν διαφέρουν από τους μέσους όρους. Στον πίνακα 5.15. παρουσιάζεται η αναλογία των μεταναστών στο σύνολο του πληθυσμού κάθε περιφέρειας για την περίοδο 2010-2018.

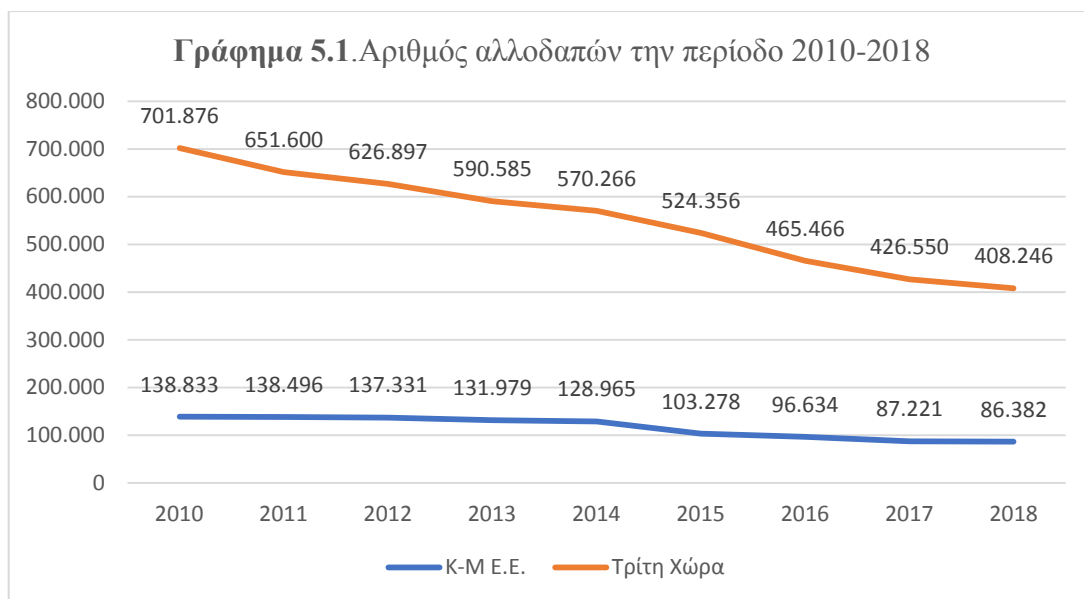
Πίνακας 5.15. Γεωγραφική κατανομή μεταναστών ανά περιφέρεια-αναλογία στον πληθυσμό

Περιφέρεια	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Μεταβολή
Ανατολικής	29	25	26	20	16	14	13	13	14	-51,1

Μακεδονίας & Θράκης										
Κεντρικής Μακεδονίας	49	48	42	41	34	34	34	28	22	-55,0
Δυτική Μακεδονίας	30	24	27	24	21	19	26	30	26	-10,8
Ηπείρου	40	44	46	42	40	31	34	35	18	-55,3
Θεσσαλίας	45	46	42	44	39	36	38	34	31	-30,3
Ιόνιων Νήσων	86	58	57	61	44	40	56	69	69	-20,3
Δυτικής Ελλάδος	39	40	38	26	27	28	31	28	27	-30,8
Στερεάς Ελλάδος	82	74	72	71	61	59	59	54	46	-44,2
Αττικής	112	105	105	101	101	82	64	59	64	-42,4
Πελοποννήσου	69	76	76	69	72	79	83	81	67	-2,8
Βορείου Αιγαίου	40	40	41	40	52	44	31	23	22	-46,8
Νοτίου Αιγαίου	104	84	64	72	94	114	113	101	102	-1,9
Κρήτης	93	84	81	70	69	77	72	62	56	-39,6

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος.

Οι περιφέρειες Αττικής, Πελοποννήσου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες αναλογίες μεταναστών, ενώ η μικρότερη εντοπίζεται στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Μικρές αλλά όχι για όλη την υπό εξέταση χρονική περίοδο, αναλογίες, εμφανίζουν επίσης οι περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδος και Βορείου Αιγαίου. Σε σχέση με το 2010, το 2018 οι αναλογίες εμφάνισαν μείωση μεγαλύτερη του 40% σε έξι περιοχές, με τις περιφέρειες Ηπείρου, Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας να εμφανίζουν μειώσεις άνω του 50%. Οι μικρότερες μειώσεις παρατηρήθηκαν στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου (-1,9%) και Πελοποννήσου (-2,8%). Θα πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι ο αριθμός των αλλοδαπών υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. ή τρίτων χωρών, από το 2010 μέχρι το 2018, όπως προκύπτει από τις ετήσιες χρονοσειρές Ερευνάς Εργατικού Δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, εμφανίζει μια φθίνουσα πορεία (γράφημα 5.1.). Σε σύγκριση με το 2010, ο αριθμός των αλλοδαπών υπηκόων τρίτων χωρών έχει μειωθεί κατά 41,8%, ενώ των υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε. κατά 37,7%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Παρόμοια συμπεράσματα, ως προς τη συγκέντρωση, μπορούν να εξαχθούν, εξετάζοντας τον αριθμό των αδειών διαμονής για λόγους εργασίας, που χορηγήθηκαν ανά περιφερειακή υπηρεσία. Και εδώ παρατηρείται μια μεγάλη συγκέντρωση νόμιμων μεταναστών σε Αττική και Θεσσαλονίκη (πίνακας 5.16.).

Πίνακας 5.16. Αριθμός αδειών διαμονής που χορηγήθηκαν ανά περιφερειακή Υπηρεσία

Υπηρεσία	Αριθμός	Ποσοστό επί του συνόλου
Αθήνα	261.811	25,8
Θεσσαλονίκη	71.312	7,0
Πειραιάς	67.694	6,7
Παλλήνη	54.528	5,4
Λάρισα	27.874	2,7
Πολύγυρος	27.153	2,7
Βέροια	25.629	2,5
Ηράκλειο	21.835	2,2
Έδεσσα	20.928	2,1
Λαμία	20.839	2,1
Κόρινθος	20.479	2,0
Ερμούπολη	20.032	2,0
Βόλος	19.566	1,9
Λιβαδειά	19.360	1,9
Ρόδος	19.026	1,9
Χανιά	18.669	1,8
Πάτρα	17.868	1,8
Καλαμάτα	17.373	1,7
Χαλκίδα	17.150	1,7
Καβάλα	16.424	1,6

Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

Εξετάζοντας τις πέντε υπηκοότητες στις οποίες έχει χορηγηθεί ο μεγαλύτερος αριθμός αδειών διαμονής για λόγους εργασίας τη χρονική περίοδο 2010-2018, διαπιστώνεται ότι οι υπήκοοι Αλβανίας παρουσιάζουν μικρότερη συγκέντρωση. Το 90% των Αλβανών είναι διεσπαρμένο σε 32 περιοχές, όταν για τη Γεωργία, τις Φιλιππίνες, την Ουκρανία και το Πακιστάν η αντίστοιχη διασπορά είναι σε 14, 4, 15 και 5 περιοχές αντίστοιχα (πίνακας 5.17). Ένα δεύτερο συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι πλην των Αλβανών, στις υπόλοιπες υπό εξέταση κύριες υπηκοότητες, παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση στα αστικά κέντρα.

Πίνακας 5.17 Γεωγραφική κατανομή των πέντε κύριων υπηκοοτήτων σύμφωνα με το αριθμό αδειών διαμονής που έχουν χορηγηθεί την περίοδο 2010-2018

Αλβανία		Γεωργία		Φιλιππίνες		Ουκρανία		Πακιστάν	
Αθήνα	15,9	Αθήνα	44,2	Αθήνα	68,4	Αθήνα	54,5	Αθήνα	48,7
Θεσσαλονίκη	7,0	Θεσσαλονίκη	23,3	Παλλήνη	9,3	Πειραιάς	8,1	Πειραιάς	19,2
Πειραιάς	5,6	Παλλήνη	5,9	Κεντρική Υπηρεσία	8,1	Παλλήνη	6,0	Παλλήνη	14,5
Παλλήνη	4,3	Πειραιάς	5,2	Θεσσαλονίκη	4,3	Ερμούπολη	2,7	Λιβαδειά	5,4
Λάρισα	3,9	Χανιά	2,4	Πειραιάς	2,0	Ηράκλειο	2,7	Χαλκίδα	2,9
Βέροια	3,6	Ερμούπολη	1,9	Ρόδος	1,5	Χανιά	2,2	Κόρινθος	1,3
Πολύγυρος	3,5	Ηράκλειο	1,7	Ηράκλειο	1,2	Ρόδος	2,0	Ρόδος	1,0
Έδεσσα	3,0	Πολύγυρος	1,7	Χανιά	1,0	Θεσσαλονίκη	2,0	Ιωάννινα	0,8
Λαμία	2,9	Καβάλα	1,4	Πάτρα	0,8	Πάτρα	1,7	Ερμούπολη	0,7
Κόρινθος	2,6	Ναύπλιο	1,0	Κέρκυρα	0,7	Ναύπλιο	1,5	Αργοστόλι	0,5

Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος

5.5 Η αγορά εργασίας

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή διεξήγαγε, το 2009, έρευνα για τη θέση στην αγορά εργασίας των μεταναστών και των απογόνων τους. Σύμφωνα με αυτή, η πλειοψηφία των ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό, ήρθε στην Ελλάδα για εργασία. Το ποσοστό αυτό ήταν ιδιαίτερα υψηλό για τους ερωτηθέντες που είχαν γεννηθεί σε κάποιο από τα νέα Κ-Μ της Ε.Ε., και κυρίως στους άνδρες. Άτομα τα οποία κατάγονταν από τα 15 παλαιά Κ-Μ της Ε.Ε., ανέφεραν ότι ήρθαν στην Ελλάδα για προσωπικούς-οικογενειακούς λόγους, ενώ η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δήλωσε ότι δεν χρειάζεται να βελτιώσει τη γνώση της γλώσσας για να εργαστεί ή να

βελτιώσει τους όρους εργασίας του. Ιδιαίτερα χαμηλό ήταν το ποσοστό των μεταναστών που αναγνώρισαν ή προσπάθησαν να αναγνωρίσουν τους τίτλους σπουδών τους (1,2% και 2,9% αντίστοιχα). Σε ό,τι αφορά ειδικότερα το εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών και σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011: α) μικρότερο ποσοστό των Ελλήνων παρά των μεταναστών ήταν δημοτικής μόνο εκπαίδευσης, β) τα ποσοστά των μεταναστών που έχουν μόνο απολυτήριο λυκείου ήταν μεγαλύτερα από αυτά των Ελλήνων, γ) τα ποσοστά των μεταναστών, επιπέδου πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, που προέρχονται από ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες, είναι μεγαλύτερα συγκριτικά με αυτά των Ελλήνων (πίνακας 5.18).

Πίνακας 5.18. Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών που διαβίουν στην Ελλάδα (%)			
	Ελληνική	Ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες	Λοιπές χώρες
Μεταπτυχιακό	1,62	3,51	0,22
Πανεπιστήμιο	10,86	20,84	6,51
Απολυτήριο λυκείου	21,11	35,35	25,09
Απολυτήριο δημοτικού	25,32	6,52	21,75

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Η συμπεριφορά των μεταναστών στην αγορά εργασίας, μπορεί να είναι διαφορετική από αυτή των Ελλήνων. Δεδομένου του ότι οι αλλοδαποί μεταναστεύουν προκειμένου να εργασθούν, θεωρείται αυτονόητη η συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό. Οι μετανάστες δεν μπορούν να παραμείνουν εκτός εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθόσον δεν μπορούν να υποστηριχθούν οικονομικά από συγγενικά ή φιλικά τους πρόσωπα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι απώτερος σκοπός των μεταναστών είναι η επιστροφή τους στη χώρα προέλευσης, με όσο το δυνατό περισσότερες αποταμιεύσεις, εκτιμάται ότι εφόσον υπάρχουν θέσεις εργασίας, θα εργάζονται περισσότερες ημέρες και ώρες.

5.5.1 Η απασχόληση και η ανεργία κατά την περίοδο 2010-2018.

Η εξέταση των στοιχείων για την απασχόληση στο τέλος του αιώνα αποκάλυπτε ότι οι μετανάστες είχαν υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης από ότι οι ημεδαποί, όπως και μικρότερα ποσοστά ανεργίας (Λιανος, Καβουνίδη 2012). Τα

δεδομένα για την Ελλάδα, έρχονταν σε μεγάλη αντίθεση με εκείνα των υπόλοιπων Κ-Μ της Ε.Ε., όπου οι άνδρες μετανάστες παρουσίαζαν χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης και υψηλότερα ποσοστά ανεργίας από τους γηγενείς.

Στον ακόλουθο πίνακα 5.19. παρουσιάζονται τα ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας 15-64, κατά φύλο και υπηκοότητα.

Πίνακας 5.19. Ποσοστά απασχόλησης κατά φύλο και υπηκοότητα για τη περίοδο 2008-2018 (15-64 ετών)						
Έτος	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί
2008	60,8	68,3	73,3	86,7	48,6	48,3
2009	60,3	66,4	72,1	81,5	48,8	50,3
2010	58,6	64	69,7	76,8	47,8	50,5
2011	54,7	58,7	64,9	70,4	44,8	46,9
2012	51	49	60,3	57,4	41,8	40,5
2013	49	46,3	58,1	55,5	40,1	37,3
2014	49,3	50,4	57,8	59,4	41	41,6
2015	50,8	51	59,2	60,2	42,5	42,5
2016	52	52	60,8	64,1	43,5	40,3
2017	53,6	51,9	62,6	64,4	44,7	40,4
2018	55,1	51,8	64,6	67,4	45,7	38,6

Πηγή: Eurostat [lfsa_ergan]

Από το 2008 έως το 2011, τα συνολικά ποσοστά απασχόλησης των αλλοδαπών ήταν μεγαλύτερα από εκείνα των ημεδαπών, πλην όμως είχαν φθίνουσα εξέλιξη. Την περίοδο 2012-2016, τα ποσοστά των Ελλήνων είναι μεγαλύτερα ή οριακά μικρότερα από εκείνα των αλλοδαπών, ενώ από το 2017 και μετά υπερτερούν. Σε σχέση με το 2010, η απασχόληση είναι μειωμένη για τους Έλληνες κατά 5,7 και για τους αλλοδαπούς κατά 16,5 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίστοιχη εικόνα έχει η εξέλιξη των μεταβολών στους άνδρες, σε βάθος χρόνου, όπου και εδώ η εξέλιξη είναι φθίνουσα. Με εξαίρεση τα έτη 2012-2013, τα ποσοστά απασχόλησης των αλλοδαπών είναι μεγαλύτερα. Σε σχέση με το 2010, η απασχόληση Ελλήνων και αλλοδαπών, μειώθηκε κατά 8,7% και 19,3% αντίστοιχα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη της απασχόλησης των γυναικών. Μέχρι το 2011, τα ποσοστά ήταν μεγαλύτερα για τις αλλοδαπές, ενώ από το 2012, υπερिशχούν των Ελληνίδων. Σε σχέση με το 2010, παρατηρείται μείωση κατά 2,9 για τις Ελληνίδες και κατά 9,7 ποσοστιαίες μονάδες για τις αλλοδαπές. Με εξαίρεση τα

ποσοστά των Ελλήνων ανδρών, οι χαμηλότερες τιμές στις υπό εξέταση κατηγορίες διαπιστώθηκαν το 2013.

Η αυξημένη μεταναστευτική ροή, σε μικρό χρονικό διάστημα, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των ποσοστών ανεργίας των ημεδαπών και τη μείωση των αμοιβών, υπό την προϋπόθεση ότι οι μετανάστες, μπορούν να υποκαταστήσουν το υπάρχον εργατικό δυναμικό. Η επίδραση της μεταναστευτικής ροής είναι πιο πιθανή στη περίπτωση της παράνομης εισόδου των αλλοδαπών σε μια χώρα, καθόσον η απασχόληση των παράτυπων μεταναστών μπορεί να επιφέρει μείωση του εργατικού κόστους, αφενός λόγω των μικρότερων αμοιβών και αφετέρου λόγω της μη καταβολής των προβλεπόμενων εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία από τους εργοδότες. Στον πίνακα 5.20, παρουσιάζεται η εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας 15-64 ετών, για τα έτη 2008-2018.

Έτος	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί
2010	12,7	15,1	9,7	14,6	16,6	16
2011	17,8	20,8	14,8	20,4	21,7	21,5
2012	23,8	33,4	20,5	34,7	28,1	31,7
2013	26,7	38,2	23,5	37,5	30,9	39,3
2014	26,1	32,8	23	32,3	30,1	33,5
2015	24,6	30,9	21,2	30	28,9	32
2016	23,3	29,6	19,5	26	27,9	34,5
2017	21,2	27,8	17,5	24,2	25,9	32,5
2018	19	26,9	15,1	20,8	23,8	34,4

Πηγή: Eurostat

Μετά το 2010, τα ποσοστά ανεργίας, τόσο στο σύνολο όσο και στους άνδρες, είναι μεγαλύτερα στους αλλοδαπούς. Αντίστοιχη τάση παρατηρείται στις γυναίκες μετά το 2012. Η ανεργία αυξάνεται έως το 2013 και στη συνέχεια μειώνεται, πλην όμως είναι υψηλότερη, σε σχέση με το 2010, σε όλες τις υπό εξέταση κατηγορίες (6,3%, 11,8%, 5,4%, 6,2%, 7,2%), με τη μεγαλύτερη διαφορά να εντοπίζεται στις αλλοδαπές γυναίκες (18,4%).

5.5.2. Η κατά επάγγελμα κατανομή και η κλαδική διάρθρωση.

Στον πίνακα 5.21 παρουσιάζεται η ανάλυση της επαγγελματικής διάρθρωσης των γυναικών μεταναστών, για την περίοδο 2011-2018 (Επάγγελμα ISCO-08, αριθμητικά και ποσοστιαία στοιχεία).

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος

	Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	Επαγγελματίες	Τεχνικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	Υπάλληλοι γραφείου	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού	Ανείδικευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες
2011	758	4.119	1.666	5.213	38.899	4.281	3.536	2.559	81.526
%	0,53	2,89	1,17	3,66	27,29	3,00	2,48	1,79	57,19
2012	295	3.770	2.351	4.562	32.181	4.980	2.896	1.994	64.784
%	0,25	3,20	2,00	3,87	27,32	4,23	2,46	1,69	54,99
2013	620	3.381	1.400	3.561	28.492	4.759	2.754	1.036	58.105
%	0,60	3,25	1,34	3,42	27,37	4,57	2,65	1,00	55,81
2014	298	3.922	2.257	3.442	33.936	4.134	2.229	1.354	61.769
%	0,26	3,46	1,99	3,04	29,94	3,65	1,97	1,19	54,50
2015	445	4.727	2.983	3.271	32.790	2.823	2.954	1.198	54.027
%	0,42	4,49	2,84	3,11	31,16	2,68	2,81	1,14	51,35
2016	468	3.591	2.706	3.976	27.985	2.830	3.165	374	44.527
%	0,52	4,01	3,02	4,44	31,23	3,16	3,53	0,42	49,68
2017	286	4.068	1.584	4.607	24.034	2.564	4.363	1.234	42.879
%	0,33	4,75	1,85	5,38	28,07	2,99	5,10	1,44	50,08
2018	256	3.771	854	4.565	21.867	2.211	3.626	2.427	42.137
%	0,31	4,62	1,05	5,59	26,76	2,71	4,44	2,97	51,57

Μεγάλη συγκέντρωση, παρουσιάζεται στην κατηγορία «ανείδικευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες», με μέσο ποσοστό για όλα τα έτη 53,15%, και ακολουθεί η κατηγορία «απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές» με 28,64%. Πολύ μικρά είναι τα ποσοστά (κάτω του 3%) για τις κατηγορίες «τεχνικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα» και «χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού», ενώ περιορισμένη είναι η συμμετοχή στην επαγγελματική ομάδα των ανώτερων διοικητικών και διευθυντικών στελεχών. Σε σύγκριση με το 2011, το 2018, παρατηρείται μια μείωση του ποσοστού κατά 5,62% στην κατηγορία «ανείδικευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες» και μια αύξηση στις κατηγορίες «επαγγελματίες», «υπάλληλοι γραφείου» και «ειδικευμένοι τεχνίτες» κατά 1,73%, 1,93% και 1,96% αντίστοιχα.

	Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	Επαγγελματίες	Τεχνικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	Υπάλληλοι γραφείου	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού	Ανείδικευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες
2011	1.747	4.530	947	5.236	33.145	10.538	87.087	14.038	58.419
%	0,81	2,10	0,44	2,43	15,37	4,89	40,38	6,51	27,09

2012	1.748	4.210	1.687	3.977	27.355	10.089	61.649	11.992	44.645
%	1,04	2,52	1,01	2,38	16,35	6,03	36,84	7,17	26,68
2013	1.693	5.800	2.070	4.979	26.137	9.870	52.332	11.534	35.385
%	1,13	3,87	1,38	3,32	17,45	6,59	34,93	7,70	23,62
2014	953	4.509	2.702	3.703	30.558	8.793	57.524	13.407	34.860
%	0,61	2,87	1,72	2,36	19,46	5,60	36,64	8,54	22,20
2015	1.178	2.893	2.241	3.361	31.225	8.262	43.467	8.386	36.967
%	0,85	2,10	1,62	2,44	22,63	5,99	31,50	6,08	26,79
2016	570	4.336	2.864	6.978	26.313	8.232	42.424	9.859	36.650
%	0,41	3,14	2,07	5,05	19,04	5,96	30,69	7,13	26,51
2017	1.577	3.399	2.774	7.941	20.769	6.505	38.943	11.375	32.785
%	1,25	2,70	2,20	6,30	16,47	5,16	30,89	9,02	26,01
2018	1.874	2.684	2.230	6.634	18.502	5.153	42.106	11.523	30.863
%	1,54	2,21	1,83	5,46	15,22	4,24	34,64	9,48	25,39

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος.

Στους άνδρες, η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρουσιάζεται στην κατηγορία «ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα» με μέσο ποσοστό 35% και στη κατηγορία «ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνάκτες και μικροεπαγγελματίες», με μέσο ποσοστό 26%. Όπως και στις γυναίκες, η συμμετοχή στην ομάδα των «ανώτερων διοικητικών και διευθυντικών στελεχών» είναι η μικρότερη συγκριτικά με τις υπόλοιπες ομάδες απασχόλησης (1%). Συγκρίνοντας τα έτη 2011 και 2018, παρατηρείται μια μείωση στις κατηγορίες «ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα» και «ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνάκτες και μικροεπαγγελματίες» κατά 5,74% και 1,7% αντίστοιχα και αύξηση στις κατηγορίες «υπάλληλοι γραφείου» και «χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού», κατά 3,03% και 2,97%. Τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, οι μεταβολές ενδεχομένως να οφείλονται στην απόκτηση γνώσεων και εμπειριών. Άξια μνείας είναι η αύξηση του ποσοστού στη κατηγορία «ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη», κατά 0,73%.

Λόγω του ότι η κατά επάγγελμα κατανομή δεν μπορεί να δώσει την καλύτερη εικόνα της απασχόλησης, θα πρέπει να εξεταστεί ο κλάδος της οικονομικής δραστηριότητας, στον οποίο απασχολούνται οι μετανάστες. Μια οικονομία, προκειμένου να μεγιστοποιήσει τις παραγωγικές της δυνατότητες, θα πρέπει να απασχολεί το εργατικό δυναμικό με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στους πίνακες 5.23 και 5.24, παρουσιάζεται η κλαδική διάρθρωση των γυναικών και ανδρών μεταναστών σε 21 κλάδους απασχόλησης.

Πίνακας 5.23. Κλαδική διάρθρωση ανδρών 2010-2018 (ποσοστάσεις) (ΣΤΑΚΟΔ-08)																
Ετος	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών
Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	5,47	7,65	5,25	8,85	5,03	9,53	4,66	8,28	5,17	9,90	5,63	11,23	4,63	9,91	3,81	8,79
Β. Ορυχεία και λατομεία	5,20	0,16	4,44	0,17	0,00	0,00	2,28	4,44	1,88	0,08	1,05	0,06	2,36	0,13	3,64	0,20
Γ. Μεταποίηση	8,55	9,78	7,76	9,56	6,43	8,23	6,96	8,14	5,52	7,60	5,69	8,69	5,33	9,02	5,46	9,60
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1,78	0,12	1,40	0,13	0,87	0,09	0,96	0,10	1,02	0,11	1,62	0,20	1,29	0,19	1,14	0,17
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	2,95	0,22	2,26	0,17	0,84	0,07	0,84	0,07	4,13	0,39	5,81	0,60	5,62	0,73	3,15	0,50
ΣΤ. Κατασκευές	30,04	20,61	25,20	17,75	23,91	15,28	26,10	14,64	21,28	12,70	19,10	12,33	18,51	13,05	18,45	13,76
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	4,67	9,81	3,83	8,93	4,20	10,42	4,80	11,11	4,06	11,03	3,97	11,45	3,58	11,49	2,93	9,92
Η. Μεταφορά και αποθήκευση	3,00	1,64	2,81	1,76	3,78	2,57	3,59	2,28	3,00	2,08	2,38	1,93	1,95	1,73	1,31	1,19
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	6,55	5,40	7,31	6,98	6,81	6,95	5,45	5,98	4,98	6,67	4,94	7,40	4,70	7,77	5,14	9,14
Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	1,16	0,25	0,62	0,16	0,09	0,03	0,81	0,23	2,07	0,62	3,12	1,10	2,13	0,87	1,69	0,80
Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	1,35	0,43	0,77	0,30	0,61	0,26	0,61	0,21	0,55	0,20	0,83	0,34	0,57	0,25	0,00	0,00
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,53	0,01	2,34	0,05	1,23	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,66	0,03	1,07	0,03
Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	0,57	0,34	0,31	0,24	1,24	0,96	1,55	1,12	0,69	0,59	0,93	0,82	0,55	0,53	0,72	0,76
Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	9,19	1,98	5,45	1,29	4,38	1,07	7,89	2,44	6,31	2,22	4,52	1,75	3,65	1,55	5,34	2,32
Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	0,02	0,02	0,00	0,00	0,03	0,04	0,08	0,10	0,03	0,04	0,12	0,17	0,21	0,32	0,19	0,31
Ο. Εκπαίδευση	0,25	0,21	0,29	0,29	0,46	0,50	0,50	0,54	0,22	0,27	0,19	0,25	0,15	0,22	0,13	0,19
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	0,61	0,41	0,76	0,59	0,43	0,36	0,34	0,26	0,51	0,45	0,54	0,52	0,30	0,33	0,17	0,20
Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και γαλαξία	1,10	0,15	3,08	0,44	6,12	1,03	5,58	0,97	2,87	0,53	3,57	0,78	1,81	0,45	2,28	0,59
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	0,55	0,13	0,71	0,19	3,00	0,82	2,94	0,78	1,34	0,41	1,03	0,30	1,11	0,41	2,40	0,96
Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	4,20	0,86	3,82	0,75	3,23	0,64	3,18	0,57	3,53	0,68	4,06	0,71	2,60	0,43	1,10	0,16
Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	5,24	0,03	14,11	0,09	19,78	0,10	32,17	0,16	18,74	0,17	3,00	0,03	20,33	0,16	21,65	0,23

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος.

Πίνακας 5.24. Κλαδική διάρθρωση γυναικών 2010-2018 (ποσοτώσεις) (ΣΤΑΚΟΔ-08)

	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % Αλλοδαπών
Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	1,74	2,44	2,01	3,39	1,74	3,30	1,79	3,18	1,60	3,07	1,44	2,86	1,35	2,89	1,52	3,50
Β. Ορυχεία και λατομεία	1,50	0,05	3,60	0,14	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Γ. Μεταποίηση	1,74	1,99	2,01	2,47	1,68	2,15	2,19	2,57	2,53	3,48	1,84	2,80	2,34	3,96	2,43	4,27
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	0,43	0,03	0,32	0,02	0,46	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,01	0,00	0,00	0,36	0,06
ΣΤ. Κατασκευές	0,12	0,08	0,47	0,33	0,77	0,49	0,31	0,17	0,12	0,07	0,00	0,00	0,12	0,08	0,61	0,45
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	1,91	4,01	2,11	4,91	1,82	4,52	1,68	3,88	1,89	5,14	1,42	4,11	1,07	3,43	0,92	3,13
Η. Μεταφορά και αποθήκευση	0,63	0,35	0,41	0,25	0,19	0,13	0,22	0,14	0,05	0,03	0,44	0,35	0,33	0,30	0,27	0,25
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	9,06	7,48	7,71	7,36	8,05	8,22	9,62	10,58	8,06	10,79	7,23	10,82	7,08	11,72	6,93	12,33
Ι. Ενήμερωση και επικοινωνία	1,58	0,33	1,46	0,37	0,73	0,22	0,15	0,04	1,03	0,31	1,10	0,39	0,51	0,21	0,58	0,27
Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	0,19	0,06	0,08	0,03	0,19	0,08	1,19	0,41	1,23	0,45	0,57	0,23	0,54	0,24	0,00	0,00
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,75	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,65	0,04
Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	0,70	0,42	0,64	0,49	0,16	0,12	0,56	0,41	0,78	0,67	0,94	0,83	0,71	0,69	0,42	0,44
Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	12,01	2,59	12,97	3,07	13,71	3,35	9,60	2,97	6,16	2,17	6,14	2,38	6,39	2,72	6,67	2,90
Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	0,22	0,22	0,23	0,26	0,05	0,07	0,07	0,08	0,19	0,24	0,24	0,35	0,13	0,20	0,17	0,28
Ο. Εκπαίδευση	0,68	0,57	0,57	0,58	0,48	0,52	0,61	0,65	0,84	1,01	0,60	0,78	0,81	1,13	0,89	1,32
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	2,88	1,91	2,46	1,92	2,21	1,85	2,20	1,70	1,94	1,71	1,33	1,28	1,23	1,35	0,97	1,16
Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	1,83	0,24	0,32	0,05	2,73	0,46	2,22	0,39	2,22	0,41	1,23	0,27	1,77	0,44	1,25	0,32
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	6,07	1,45	4,91	1,32	3,29	0,91	4,60	1,23	3,34	1,02	4,17	1,23	4,89	1,78	3,14	1,25
Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	75,57	15,53	73,00	14,35	73,41	14,58	75,13	13,48	64,98	12,54	58,42	10,27	55,87	9,23	56,07	8,23
Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	8,14	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15,25	0,13	31,30	0,35	9,32	0,07	0,00	0,00

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή Επεξεργασία Ι.Αναγνωστόπουλος.

Από τα στοιχεία, φαίνεται ότι για την περίοδο 2011-2018, η απασχόληση των μεταναστριών εμφανίζει συγκέντρωση σε τέσσερις κλάδους ήτοι : α) «δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών», β) «δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης», γ) «χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων» και δ) «γεωργία, δασοκομία και αλιεία», με μέσο όρο ποσοστών απασχόλησης επί του συνόλου των μεταναστών (για όλη την υπό εξέταση περίοδο) 12,28 %, 9,91%, 4,14%, και 3,08% αντίστοιχα. Στην πρώτη κατηγορία οι μετανάστριες αποτελούν κατά μέσο όρο το 66,56% όλων των γυναικών που απασχολούνται σε αυτό τον κλάδο, ωστόσο το ποσοστό τους, το 2018 σε σχέση με το 2011, έχει μειωθεί κατά 19,5 μονάδες. Από το 2015, παρατηρείται μια μείωση του αριθμού των γυναικών μεταναστριών που ασχολούνται με «διοικητικές-υποστηρικτικές δραστηριότητες» και μια αύξηση στον κλάδο της μεταποίησης. Συγκρίνοντας τον αριθμό των μεταναστριών που απασχολήθηκαν τα έτη 2010 και 2018, παρατηρείται μια μείωση σε όλους τους κύριους κλάδους που προαναφέρθηκαν, πλην αυτών της μεταποίησης, της εκπαίδευσης και των κατασκευών (πίνακας 5.25). Σύμφωνα με την Παπαπέτρου (2012), η οικονομική κρίση επηρέασε την απόφαση των μεταναστών για έξοδό τους από τη χώρα.

Πίνακας 5.25. Κλαδική διάρθρωση γυναικών μεταναστών-ποσοστιαία μεταβολή 2011-2018 (ΣΤΑΚΟΔ-08)

	2011	2018	Ποσοστιαία μεταβολή
A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	8.727	7.116	-18,45
B. Ορυχεία και λατομεία	168	0	-100,00
Γ. Μεταποίηση	7.112	8.677	22,02
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0	0	
E. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	113	115	2,16
ΣΤ. Κατασκευές	294	918	211,99
Z. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	14.355	6.360	-55,70
H. Μεταφορά και αποθήκευση	1.237	504	-59,29
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	26.799	25.061	-6,48
I. Ενημέρωση και επικοινωνία	1.192	557	-53,24
K. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	212	0	-100,00
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0	82	
M. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	1.503	899	-40,20
N. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	9.290	5.901	-36,48
Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	775	561	-27,64
O. Εκπαίδευση	2.058	2.690	30,71
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	6.859	2.356	-65,65
P. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	867	654	-24,53
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	5.186	2.538	-51,05
T. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	55.631	16.724	-69,94
Y. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	179	0	-100,00

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Οι άνδρες μετανάστες εμφανίζουν συγκέντρωση στους κλάδους «κατασκευές», «χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων», «μεταποίηση», «γεωργία, δασοκομία, αλιεία» και «δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλυμάτων και εστίασης», με μέσο όρο ποσοστών απασχόλησης επί του συνόλου των αλλοδαπών, για την περίοδο 2011-2018, 15,01%, 10,52%, 8,83%, 9.27% και 7.04% αντίστοιχα. Στην πρώτη κατηγορία οι μετανάστες αποτελούν κατά μέσο όρο το 22,28% όλων των απασχολούμενων σε αυτό τον κλάδο, ωστόσο το ποσοστό τους, το 2018 σε σχέση με το 2011, έχει μειωθεί κατά 11,59 μονάδες. Στον πίνακα 5.26 παρουσιάζεται η μεταβολή του αριθμού των ανδρών μεταναστών, στους υπό εξέταση κλάδους.

Πίνακας 5.26. Κλαδική διάρθρωση ανδρών μεταναστών ποσοστιαία μεταβολή 2011-2018 (ΣΤΑΚΟΔ-08)			
	2011	2018	Ποσοστιαία μεταβολή
A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	27.396	17.873	-34,76
B. Ορυχεία και λατομεία	582	411	-29,33
Γ. Μεταποίηση	35.033	19.525	-44,27
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	431	351	-18,49
E. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	775	1.017	31,23
ΣΤ. Κατασκευές	73.850	27.969	-62,13
Z. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	35.149	20.166	-42,63
H. Μεταφορά και αποθήκευση	5.884	2.415	-58,96
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	19.359	18.590	-3,98
I. Ενημέρωση και επικοινωνία	879	1.629	85,26
K. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	1.538	0	-100,00
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	30	53	77,81
M. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	1.210	1.539	27,16
N. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	7.105	4.724	-33,51
Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	56	630	1031,93
O. Εκπαίδευση	758	380	-49,91
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	1.453	401	-72,37
P. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	524	1.196	128,45
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	469	1.945	314,40
T. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	3.088	330	-89,33
Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	115	461	300,75

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Από τα στοιχεία εμφανίζεται ότι σε όλους τους κύριους κλάδους απασχόλησης, παρουσιάζεται μείωση, ενώ αύξηση καταγράφεται σε τομείς όπου η αναλογία στο σύνολο των αλλοδαπών είναι πάρα πολύ μικρή (π.χ. τέχνες, διασκέδαση και

ψυχαγωγία, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών, ενημέρωση και επικοινωνία, διαχείριση ακίνητης περιουσίας).

Από τα προαναφερόμενα προκύπτει ότι η πλειοψηφία των αλλοδαπών απασχολείται κυρίως σε έξι κλάδους (γεωργία-δασοκομία-αλιεία, μεταποίηση, κατασκευές, χονδρικό και λιανικό εμπόριο, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης και δραστηριότητες νοικοκυριών). Ο πίνακας 5.27, παρουσιάζει ανά κλάδο απασχόλησης: α) τα ποσοστά των μεταναστών στο σύνολο των μεταναστών, β) τα ποσοστά των μεταναστών στο σύνολο των απασχολούμενων και γ) τις μεταβολές των δυο προαναφερόμενων κατηγοριών, για την περίοδο 2011-2018. Σύμφωνα με τα στοιχεία: α) παρατηρείται αύξηση των ποσοστών των μεταναστών (στο σύνολο των μεταναστών) για τους κλάδους «γεωργία, δασοκομία, αλιεία», «μεταποίηση» και «δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος» και μείωση στον κλάδο των κατασκευών και των δραστηριοτήτων νοικοκυριών ως εργοδοτών, β) παρατηρείται μείωση των ποσοστών των μεταναστών (στο σύνολο των απασχολούμενων) και για τους έξι κλάδους, με τις μεγαλύτερες μειώσεις να παρουσιάζονται στις κατασκευές και στις δραστηριότητες νοικοκυριών και γ) πάνω από το 80% των αλλοδαπών απασχολείται στους έξι κλάδους απασχόλησης που προαναφέρθηκαν.

Πίνακας 5.27. Κλαδική διάρθρωση μεταβολή συνολικών ποσοστών 2011-2018 (ΣΤΑΚΟΔ-08)

	2011		2018		Μεταβολή αλλοδαποί ως % αλλοδαπών	Μεταβολή αλλοδαποί ως % συνόλου
	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % αλλοδαπών	Αλλοδαποί ως % συνόλου	Αλλοδαποί ως % αλλοδαπών		
A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	7,21	10,08	5,32	12,29	2,21	-1,89
B. Ορυχεία και λατομεία	6,70	0,21	3,64	0,20	-0,01	-3,06
Γ. Μεταποίηση	10,29	11,76	7,88	13,87	2,11	-2,40
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1,78	0,12	1,14	0,17	0,05	-0,64
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	3,37	0,25	3,50	0,56	0,31	0,13
ΣΤ. Κατασκευές	30,16	20,70	19,06	14,21	-6,49	-11,11
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	6,58	13,82	3,85	13,05	-0,77	-2,73
Η. Μεταφορά και αποθήκευση	3,63	1,99	1,58	1,44	-0,55	-2,05
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	15,61	12,88	12,07	21,47	8,58	-3,54
Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	2,74	0,58	2,26	1,08	0,50	-0,48

Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	1,54	0,49	0,00	0,00	-0,49	-1,54
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,53	0,01	2,72	0,07	0,06	2,20
Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	1,27	0,76	1,14	1,20	0,44	-0,13
Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	21,20	4,58	12,01	5,23	0,65	-9,19
Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	0,23	0,23	0,35	0,59	0,35	0,12
Ο. Εκπαίδευση	0,93	0,79	1,01	1,51	0,72	0,09
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	3,49	2,32	1,14	1,36	-0,96	-2,35
Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	2,93	0,39	3,53	0,91	0,52	0,60
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	6,62	1,58	5,54	2,20	0,63	-1,09
Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	79,77	16,39	57,17	8,39	-8,00	-22,60
Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	13,38	0,08	21,65	0,23	0,14	8,28

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Επεξεργασία Ι. Αναγνωστόπουλος.

Σύμφωνα με τους Λιανό και Καβουνίδη (2012), σε πολλές χώρες υποδοχής έχει παρατηρηθεί οι μετανάστες να αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα και να αυτοαπασχολούνται συχνότερα από τους ημεδαπούς. Από την συγκριτική εξέταση των στοιχείων για τη θέση στο επάγγελμα, δεν παρατηρούνται υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης μεταξύ των μεταναστών. Για τα έτη 2011 και 2018, τα συνολικά ποσοστά, όπως φαίνεται και στον πίνακα 5.28, ήταν 8.65% και 9,27%, ενώ τα αντίστοιχα των Ελλήνων ήταν 32,88% και 30,98%.

Πίνακας 5.28. Θέση στο επάγγελμα Ελλήνων και μεταναστών για τα έτη 2011 και 2018				
	2011	2011	2018	2018
	Σύνολο	Ποσοστό	Σύνολο	Ποσοστό
Έλληνες				
Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	303.617	8,21	288.317	7,95
Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	911.623	24,66	834.481	23,02
Σύνολο		32,88		30,98
Αλλοδαποί				
Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	6.988	1,95	3.291	1,62
Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	23.986	6,70	15.565	7,66
Σύνολο		8,65		9,27

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

5.5.3 Η αμοιβή της εργασίας.

Η δομή των μισθών σε μια οικονομία, είναι αποτέλεσμα της ζήτησης και της προσφοράς εργαζομένων. Μεταξύ των εργαζομένων θεωρείται δεδομένο ότι θα υφίσταται ανισότητα στην κατανομή της αμοιβής της εργασίας. Η διάκριση αυτή οφείλεται σε δυο χαρακτηριστικά της οικονομίας :α) τη διαφορά των εργαζομένων ως προς την παραγωγικότητα και β) τη διαφορά του ρυθμού απόδοσης των δεξιοτήτων (Borjas, 2003). Το ύψος των αμοιβών για τις δεξιότητες, επηρεάζει τη μισθολογική διαφορά μεταξύ ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζομένων. Ένα βασικό συνεπώς στοιχείο της ελληνικής αγοράς εργασίας που θα πρέπει να εξεταστεί, είναι η αποκλίσεις των αμοιβών εργασίας μεταξύ των γηγενών και των μεταναστών.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (πίνακες 5.29 και 5.30), για τα έτη 2011 και 2018, οι αμοιβές Ελλήνων και αλλοδαπών διαφοροποιούνται. Το 2011, μέχρι και 799 ευρώ ελάμβανε το 50,52% των αλλοδαπών και το 17,31% των γηγενών. Στους άνδρες τα ποσοστά για τους ημεδαπούς και τους αλλοδαπούς ήταν 11,90% και 40,94%, ενώ για τις γυναίκες, 24,01% και 64,84% αντίστοιχα. Στους άνδρες το 54,10% των Ελλήνων είχε αποδοχές που ξεπερνούσαν τα 1000 ευρώ, ενώ στους αλλοδαπούς το ποσοστό αυτό ήταν 17,98%. Στις γυναίκες για την ίδια μισθολογική κατηγορία, τα ποσοστά για τις Ελληνίδες και τις αλλοδαπές ήταν 41,64% και 5,28% αντίστοιχα. Μισθολογικό χάσμα παρατηρείται και το 2018, όπου 799 ευρώ ελάμβανε το 59,36% των αλλοδαπών και το 31,23% των ημεδαπών. Για τους άνδρες (ημεδαποί, αλλοδαποί), τα ποσοστά αυτά ήταν 26,50% και 54,56%, ενώ για τις γυναίκες 37% και 66,48% αντίστοιχα. Αποδοχές άνω των 1000 ευρώ είχε μόνο το 5,55% των αλλοδαπών σε σύγκριση με το 30,68% των Ελλήνων. Σε αυτή την κατηγορία για τους άνδρες (Ελληνες, αλλοδαποί), τα ποσοστά ήταν 34,04% και 6,73%, ενώ για τις γυναίκες 26,58% και 3,79%. Θα πρέπει να επισημανθεί, όπως προκύπτει και από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, ότι ένα μεγάλο ποσοστό, κατά μέσο όρο 16% για το 2011 και 21% για το 2018, δεν απάντησε στα σχετικά ερωτηματολόγια.

Πίνακας 5.29. Ποσοστά Ελλήνων και αλλοδαπών, ανά φύλο, ανά κατηγορία μηνιαίων αποδοχών προερχομένων από την κύρια εργασία, συμπεριλαμβανομένων και των πρόσθετων αμοιβών για τα έτη 2011 και 2018						
2011	Σύνολο	Σύνολο	Άνδρες	Άνδρες	Γυναίκες	Γυναίκες

	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί
Μέχρι 499 Ευρώ	3,38	10,24	1,73	6,45	5,43	15,89
500 έως 699 Ευρώ	5,85	23,11	3,84	18,82	8,33	29,52
700 έως 799 Ευρώ	8,09	17,17	6,34	15,67	10,25	19,42
800 έως 899 Ευρώ	8,30	12,46	7,58	13,66	9,19	10,65
900 έως 999 Ευρώ	8,22	9,05	7,85	11,97	8,69	4,71
1.000 έως 1.099 Ευρώ	10,98	7,25	11,62	10,13	10,20	2,96
1.100 έως 1.299 Ευρώ	17,25	3,87	18,28	5,46	15,97	1,50
1.300 έως 1.599 Ευρώ	12,85	1,09	14,23	1,45	11,14	0,56
1.600 έως 1.749 Ευρώ	2,61	0,22	3,37	0,29	1,68	0,11
1.750 και άνω	4,84	0,46	6,60	0,65	2,65	0,17
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	17,63	15,08	18,56	15,45	16,48	14,52
2018						
Μέχρι 499 Ευρώ	4,65	9,81	3,23	6,95	6,39	14,04
500 έως 699 Ευρώ	9,93	21,61	7,52	18,47	12,87	26,26
700 έως 799 Ευρώ	16,65	27,94	15,76	29,13	17,74	26,18
800 έως 899 Ευρώ	8,80	8,57	9,24	10,99	8,27	4,97
900 έως 999 Ευρώ	8,16	5,45	8,19	6,45	8,12	3,96
1.000 έως 1.099 Ευρώ	13,61	3,31	14,11	4,06	13,01	2,18
1.100 έως 1.299 Ευρώ	5,86	1,07	6,37	1,17	5,24	0,92
1.300 έως 1.599 Ευρώ	3,84	0,24	4,57	0,34	2,95	0,09
1.600 έως 1.749 Ευρώ	3,55	0,29	4,14	0,42	2,84	0,10
1.750 και άνω	3,81	0,64	4,86	0,73	2,54	0,50
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	21,13	21,08	22,02	21,27	20,04	20,80

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Στον πίνακα 5.30 εμφανίζεται η εξέλιξη των μέσων όρων των εισοδημάτων Ελλήνων-αλλοδαπών στο σύνολο, αλλά και με κατά φύλο διάκριση. Σε όλες τις κατηγορίες, ο μέσος όρος των απολαβών έχει μειωθεί το 2018 σε σχέση με το 2010 κατά 18% τόσο στους Έλληνες όσο και στους αλλοδαπούς. Η μείωση ωστόσο είναι μεγαλύτερη για τις Ελληνίδες (-17,7%), σε σχέση με τις αλλοδαπές (-15%).

	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί	Έλληνες	Αλλοδαποί
2010	1108,74	784,57	1178,94	851,29	1023,07	681,42
2011	1095,07	749,11	1166,67	812,75	1008,67	655,14
2012	987,53	688,49	1053,77	755,93	908,92	591,26
2013	937,55	608,92	1000,05	687,19	861,98	499,39
2014	911,33	617,23	963,36	678,41	851,58	539,35

2015	893,67	597,94	954,52	635,44	823,77	550,13
2016	897,81	627,92	959,83	662,25	825,08	576,19
2017	899,40	630,11	956,78	667,06	831,19	577,20
2018	905,57	641,14	959,82	685,17	841,00	576,21

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

5.6 Η δημογραφική επίπτωση και η επίπτωση συμμετοχής

Λαμβάνοντας υπόψη όσα αναφέρθηκαν σχετικά με τον πληθυσμό και τα επίπεδα απασχόλησης, θα εξεταστεί στη συνέχεια το κατά πόσο η μεταβολή του εργατικού δυναμικού της Ελλάδος, για την περίοδο 2010-2018, οφείλεται σε δημογραφικές εξελίξεις ή στη μεταβολή των δεικτών συμμετοχής. Για τον υπολογισμό ισχύουν τα ακόλουθα (Δεδουσόπουλος, 2014): α) το συνολικό εργατικό δυναμικό στο αρχικό έτος $T=0$ είναι LF_0 και στο τελικό έτος $T=t$ LF_t , β) η συνολική μεταβολή στο εργατικό δυναμικό θα είναι $\Delta LF = LF_t - LF_0 = PR_t * N_t - PR_0 * N_0$, όπου PR ο δείκτης συμμετοχής και N το μέγεθος του πληθυσμού της αντίστοιχης ομάδος, γ) δεδομένου του ότι στον χρόνο $T=t$, έχει μεταβληθεί ο δείκτης συμμετοχής και ο πληθυσμός και έχοντας ορίσει τις σχέσεις $PR_t = PR_0 + \Delta PR$ και $N_t = N_0 + \Delta N$, προκύπτει ότι $\Delta LF = PR_0 * \Delta N + \Delta PR * N_0 + \Delta PR * \Delta N$, όπου $PR_0 * \Delta N$ είναι η δημογραφική επίπτωση και $\Delta PR * N_0$ η επίπτωση συμμετοχής.

Στη συνέχεια και χρησιμοποιώντας στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού/υπολογιζόμενος πληθυσμός κατά φύλο, εξετάζεται το μέγεθος των δημογραφικών επιπτώσεων και των επιπτώσεων συμμετοχής στους άνδρες και στις γυναίκες ξεχωριστά (πίνακας 5.31).

Άνδρες	Πληθυσμός N		ΔN Μεταβολή	Δείκτης Συμμετοχής PR		ΔPR Μεταβολή	Δημογραφική επίπτωση PR10*ΔN	Επίπτωση συμμετοχής ΔPR*N10	Σταυροειδής συμμετοχή ΔPR*DN
	2010	2018		2010	2018				
Ηλικία	2010	2018	Μεταβολή	2010	2018	Μεταβολή	PR10*ΔN	ΔPR*N10	ΔPR*DN
15-19	300251	283450	-16801	0,09	0,06	-0,03	-1526,60	-9791,31	547,89
20-24	337699	286472	-51227	0,56	0,46	-0,11	-28862,85	-35679,87	5412,43
25-29	415240	289329	-125911	0,91	0,87	-0,04	-114022,92	-15235,19	4619,69
30-44	1283125	1085519	-197606	0,97	0,96	-0,01	-190767,21	-10749,70	1655,49
45-64	1361075	1424586	63511	0,77	0,78	0,01	49124,63	9229,82	430,69

65+	932158	1049215	117057	0,06	0,05	-0,01	7482,57	-9291,77	-1166,83
ΣΥΝ(15-64)							-286054,96	-62226,25	12666,18
Γυναίκες	2010	2018	Μεταβολή	2010	2018	Μεταβολή	PR10*DN	DPR*N10	DPR*DN
15-19	286509	262457	-24052	0,06	0,04	-0,02	-1472,29	-5222,55	438,43
20-24	318161	265852	-52309	0,47	0,41	-0,06	-24378,33	-18548,10	3049,50
25-29	384094	289043	-95051	0,79	0,79	0,00	-74996,53	359,19	-88,89
30-44	1259803	1114778	-145025	0,76	0,80	0,04	-110119,72	55740,59	-6416,70
45-64	1435701	1544906	109205	0,48	0,55	0,07	52748,59	93760,74	7131,81
65+	1177938	1301625	123687	0,02	0,02	0,00	2604,24	3420,84	359,20
ΣΥΝ(15-64)							-158218,28	126089,86	4114,15

Και στα δύο φύλα, για τον πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών, η δημογραφική επίπτωση είναι μεγαλύτερη της επίπτωσης συμμετοχής, ωστόσο στις γυναίκες οι δυο επιπτώσεις κινούνται προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Στους άνδρες, η επίπτωση συμμετοχής είναι μεγαλύτερη της δημογραφικής στις ηλικίες 20-24 και 65+, ενώ στις γυναίκες στις ηλικίες 15-19, 45-64 και 65+. Η γνώση του παράγοντα στον οποίο οφείλεται η μεταβολή του εργατικού δυναμικού είναι σημαντική για τον καθορισμό των παρεμβάσεων σε βραχυχρόνιο ή μακροχρόνιο επίπεδο.

5.7 Η ανεργία στις περιφέρειες

Ο πίνακας 5.32 παρουσιάζει τα ποσοστά ανεργίας την περίοδο 2010-2018: α) για το σύνολο της χώρας κατά φύλο και β) κατά υπηκοότητα και κατά φύλο. Τα ποσοστά ανεργίας, στην πλειοψηφία των περιφερειών, είναι μεγαλύτερα για τους μετανάστες. Διαφοροποίηση υπήρξε για τα έτη 2016 και 2017, στις περιφέρειες Ιονίων Νήσων, Δυτικής Ελλάδος και Στερεάς Ελλάδος. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 5.32, παρατηρείται μεγάλη διακύμανση στα ποσοστά ανεργίας των αλλοδαπών και μεγάλο εύρος τιμών μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης τιμής (στο σύνολο των αλλοδαπών 9,6%-60,6%, στους άνδρες αλλοδαπούς 0%-65% και στις αλλοδαπές γυναίκες από 10,8%-78,3%).

Έτος	Περιφέρεια	Σύνολο			Έλληνες			Αλλοδαποί		
		Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
2010	Αν Μακ. Θράκης	14,5	11,8	18,2	14,2	11,5	17,8	22,9	19,4	28,3
	Κεντρ. Μακεδονίας	13,7	10,2	18,4	13,3	9,6	18,2	20,2	19,4	21,5
	Δυτική Μακεδονίας	15,4	12,4	19,6	15,0	11,9	19,3	27,6	25,9	30,6
	Ηπείρου	12,6	8,8	17,6	12,4	8,8	17,1	15,1	8,5	30,5
	Θεσσαλίας	12,1	8,6	16,9	11,7	7,9	16,8	19,7	19,8	19,5

	Ιον. Νήσων	14,6	11,4	19,0	13,8	11,0	17,4	21,7	14,0	32,5
	Δυτικής Ελλάδος	11,9	8,7	16,8	11,6	8,4	16,5	18,5	15,0	24,5
	Στερεάς Ελλάδος	12,5	8,8	18,1	12,8	9,2	18,1	9,6	5,9	19,2
	Αττικής	12,6	11,0	14,6	12,5	10,4	15,1	13,1	14,6	10,8
	Πελοποννήσου	9,6	6,2	14,0	9,3	5,9	13,7	12,7	9,5	16,7
	Βορ Αιγαίου	9,4	6,4	14,4	9,3	6,8	13,5	11,7	0,0	28,1
	Νοτ. Αιγαίου	14,6	9,7	21,9	13,1	9,0	19,6	25,4	16,1	37,2
	Κρήτης	12,0	9,5	15,2	11,5	8,8	15,1	15,3	14,9	15,7
2011	Αν Μακ. Θράκης	20,2	17,8	23,4	19,7	17,5	22,7	35,7	27,3	46,1
	Κεντρ. Μακεδονίας	19,7	15,9	24,8	19,3	15,2	24,6	27,6	27,8	27,4
	Δυτική Μακεδονίας	23,1	18,7	28,8	22,7	18,5	28,4	33,7	27,4	40,4
	Ηπείρου	16,5	13,2	20,9	16,1	13,0	20,3	22,1	15,1	37,2
	Θεσσαλίας	16,8	12,4	23,0	16,5	11,7	23,0	23,5	23,9	22,9
	Ιον. Νήσων	14,1	10,8	18,3	13,3	10,6	16,8	24,8	13,9	37,2
	Δυτικής Ελλάδος	17,6	14,1	22,8	17,3	13,9	22,3	22,7	17,6	32,9
	Στερεάς Ελλάδος	19,0	14,0	26,3	18,8	14,0	25,6	20,9	14,1	35,4
	Αττικής	18,0	16,5	19,9	18,0	16,1	20,5	17,7	18,7	16,3
	Πελοποννήσου	13,8	11,2	17,0	13,2	10,7	16,4	19,5	16,9	22,9
	Βορ Αιγαίου	15,0	13,2	17,8	14,7	13,5	16,6	20,0	6,1	34,9
	Νοτ. Αιγαίου	15,2	12,8	18,7	13,9	11,5	17,4	29,6	28,4	31,1
	Κρήτης	15,8	13,0	19,3	14,6	11,3	18,9	25,8	28,3	22,8
2012	Αν Μακ. Θράκης	22,8	21,2	25,1	22,0	20,3	24,3	50,1	50,5	49,5
	Κεντρ. Μακεδονίας	26,2	22,9	30,3	25,3	21,8	29,8	42,5	43,2	41,5
	Δυτική Μακεδονίας	29,7	24,7	36,4	29,4	24,8	35,5	40,3	21,6	63,4
	Ηπείρου	22,5	19,2	26,8	22,3	19,2	26,3	25,7	18,2	36,8
	Θεσσαλίας	22,6	16,5	30,5	22,2	16,2	30,0	31,0	23,9	42,1
	Ιον. Νήσων	14,7	10,7	19,9	14,0	10,2	19,0	24,0	18,2	30,2
	Δυτικής Ελλάδος	25,6	22,3	30,4	25,4	21,8	30,5	30,2	31,3	28,3
	Στερεάς Ελλάδος	27,9	22,5	36,0	27,8	22,3	36,2	28,3	24,6	34,1
	Αττικής	25,8	24,6	27,4	24,6	22,3	27,3	33,8	37,6	27,9
	Πελοποννήσου	19,2	15,0	24,7	18,7	14,9	23,7	23,6	15,4	33,3
	Βορ Αιγαίου	21,8	17,3	28,5	20,9	16,6	27,3	37,5	30,5	46,2
	Νοτ. Αιγαίου	15,4	11,9	20,6	14,7	11,1	20,2	26,4	26,5	26,2
	Κρήτης	22,3	18,4	27,1	21,3	16,9	26,6	32,0	31,8	32,2
2013	Αν Μακ. Θράκης	26,8	25,5	28,5	26,2	25,1	27,8	47,6	41,9	57,2
	Κεντρ. Μακεδονίας	30,2	26,3	35,1	29,6	25,5	34,8	39,5	38,6	40,8
	Δυτική Μακεδονίας	31,6	27,0	37,8	31,0	26,8	36,7	49,8	32,0	64,4
	Ηπείρου	27,4	24,0	31,5	26,5	23,4	30,4	40,8	34,9	47,3
	Θεσσαλίας	25,4	20,5	31,8	25,1	20,4	31,4	29,8	22,2	38,6
	Ιον. Νήσων	18,1	13,1	24,7	17,8	13,4	23,7	21,1	10,6	38,7
	Δυτικής Ελλάδος	28,4	23,9	34,7	27,9	23,3	34,5	40,3	41,6	38,5
	Στερεάς Ελλάδος	28,2	25,1	32,7	27,7	25,1	31,7	32,5	25,8	42,6
	Αττικής	28,7	27,0	30,7	26,8	24,4	29,8	41,6	43,9	38,3
	Πελοποννήσου	21,9	18,1	26,9	22,1	18,4	26,8	20,4	14,0	27,9
	Βορ Αιγαίου	22,0	18,6	27,3	22,0	18,7	27,4	21,0	17,2	26,0
	Νοτ. Αιγαίου	21,3	17,8	26,3	19,6	16,3	24,4	40,2	36,1	45,2
	Κρήτης	24,9	20,9	29,7	24,5	20,6	29,2	28,9	24,0	35,6
2014	Αν Μακ. Θράκης	24,2	21,5	27,7	23,9	21,5	27,2	35,6	24,2	53,2
	Κεντρ. Μακεδονίας	28,7	25,1	33,2	28,7	25,2	33,2	28,9	24,2	34,3
	Δυτική Μακεδονίας	27,6	22,4	34,6	27,3	22,2	34,2	38,8	28,3	59,0
	Ηπείρου	26,8	24,1	30,1	25,6	23,5	28,3	46,6	35,5	57,9

	Θεσσαλίας	25,4	20,3	31,9	25,4	20,3	31,9	24,1	19,2	31,0
	Ιον. Νήσων	21,4	16,5	27,9	21,5	16,2	28,4	20,0	19,4	20,8
	Δυτικής Ελλάδος	28,7	24,8	34,3	28,2	24,1	33,9	41,6	42,5	40,7
	Στερεάς Ελλάδος	26,8	24,1	30,8	26,7	24,2	30,4	28,6	23,5	38,0
	Αττικής	27,3	25,6	29,5	26,2	23,8	29,0	35,5	37,4	32,8
	Πελοποννήσου	23,4	19,2	28,6	23,2	19,1	28,3	25,1	19,9	30,7
	Βορ. Αιγαίου	22,3	18,7	28,1	21,8	17,6	28,5	30,5	35,6	20,7
	Νοτ. Αιγαίου	20,1	19,2	21,2	18,6	17,6	19,8	31,8	32,5	31,0
	Κρήτης	24,0	20,7	27,9	23,9	20,6	28,0	24,6	22,3	27,5
2015	Αν Μακ. Θράκης	23,4	20,0	27,7	23,0	19,6	27,2	46,1	40,7	52,0
	Κεντρ. Μακεδονίας	26,0	22,6	30,1	25,8	22,7	29,6	30,0	20,3	40,8
	Δυτική Μακεδονίας	30,7	23,9	39,6	30,3	23,3	39,3	56,9	49,6	78,3
	Ηπείρου	24,5	21,1	28,9	23,9	20,4	28,3	39,7	38,5	41,0
	Θεσσαλίας	26,9	22,1	32,9	26,2	21,2	32,3	43,3	41,4	45,9
	Ιον. Νήσων	19,0	14,2	24,4	18,9	14,1	24,2	21,3	15,9	29,2
	Δυτικής Ελλάδος	28,5	24,2	34,1	27,8	23,7	33,1	45,7	38,4	52,4
	Στερεάς Ελλάδος	25,8	21,2	32,4	26,1	21,5	32,4	21,9	17,7	31,2
	Αττικής	25,2	23,3	27,4	24,6	22,1	27,6	30,3	33,8	25,8
	Πελοποννήσου	22,3	18,1	27,4	22,0	17,7	27,3	24,9	22,0	27,9
	Βορ Αιγαίου	18,0	13,5	25,1	17,5	12,8	24,9	25,6	23,4	29,8
	Νοτ. Αιγαίου	14,9	13,8	16,3	13,0	12,9	13,1	28,8	21,1	38,5
	Κρήτης	24,2	20,5	28,9	23,1	19,4	27,8	33,5	29,4	38,5
2016	Αν Μακ. Θράκης	22,8	19,0	27,6	22,4	18,6	27,3	42,7	42,5	42,9
	Κεντρ. Μακεδονίας	24,5	21,2	28,4	24,0	20,8	27,9	35,9	31,1	41,1
	Δυτική Μακεδονίας	31,3	24,2	40,4	30,4	22,9	40,1	60,6	65,0	53,7
	Ηπείρου	24,3	20,6	29,1	23,6	19,9	28,4	38,0	35,0	42,4
	Θεσσαλίας	25,5	21,5	30,4	24,8	20,5	30,1	39,4	41,2	37,2
	Ιον. Νήσων	16,0	14,8	17,4	16,2	14,9	17,7	13,3	13,1	13,4
	Δυτικής Ελλάδος	29,8	23,3	38,5	29,9	23,4	38,5	28,7	20,2	39,1
	Στερεάς Ελλάδος	25,0	18,9	33,8	25,2	19,1	33,7	22,7	16,4	36,1
	Αττικής	23,0	20,2	26,2	22,5	19,6	26,0	27,7	26,5	29,6
	Πελοποννήσου	19,2	15,7	23,7	18,9	15,5	23,4	21,7	17,9	26,5
	Βορ Αιγαίου	18,3	13,0	26,1	18,1	13,0	25,6	21,8	13,0	36,5
	Νοτ. Αιγαίου	17,4	14,4	21,7	14,7	12,1	18,3	36,0	29,4	45,9
	Κρήτης	22,6	18,4	27,6	21,8	18,1	26,2	30,8	21,2	41,9
2017	Αν Μακ. Θράκης	19,5	15,3	24,9	19,3	15,1	24,8	36,9	36,1	37,8
	Κεντρ. Μακεδονίας	22,9	18,7	28,2	22,3	18,0	27,6	38,9	36,3	42,0
	Δυτική Μακεδονίας	29,1	22,9	37,2	28,9	22,7	36,9	35,5	28,7	45,8
	Ηπείρου	24,8	21,1	29,4	24,0	20,0	28,9	37,3	37,2	37,5
	Θεσσαλίας	20,6	16,3	26,0	20,2	15,7	25,8	29,6	29,3	30,0
	Ιον. Νήσων	19,6	18,2	21,4	19,7	18,4	21,4	18,3	15,1	21,8
	Δυτικής Ελλάδος	26,3	19,6	35,4	26,6	19,8	35,6	19,1	14,3	27,5
	Στερεάς Ελλάδος	20,8	16,8	26,7	20,9	17,2	26,3	19,5	10,3	32,9
	Αττικής	21,6	18,8	24,8	21,0	18,2	24,3	28,7	26,1	32,1
	Πελοποννήσου	16,8	13,2	21,5	16,1	13,0	20,1	23,8	15,8	34,3
	Βορ Αιγαίου	22,5	18,2	28,2	22,6	18,5	28,2	18,8	8,8	28,5
	Νοτ. Αιγαίου	16,0	13,7	19,2	14,7	12,9	17,2	25,3	19,5	32,1
	Κρήτης	17,7	14,6	21,4	17,5	14,4	21,2	19,8	16,7	23,9
2018	Αν Μακ. Θράκης	15,9	13,7	18,9	15,8	13,7	18,7	22,1	18,5	25,9
	Κεντρ. Μακεδονίας	20,7	16,7	25,8	20,3	16,5	25,3	33,0	25,4	41,7
	Δυτική Μακεδονίας	27,0	22,5	32,9	26,2	22,1	31,6	48,8	34,3	66,2

Ηπείρου	20,1	18,5	22,2	20,0	18,3	22,1	25,9	25,2	26,6
Θεσσαλίας	18,3	14,5	23,2	17,8	14,3	22,3	31,8	19,5	45,6
Ιον. Νήσων	15,9	12,7	19,8	15,9	12,6	19,9	16,8	14,9	18,6
Δυτικής Ελλάδος	24,1	18,6	31,6	23,6	18,2	31,0	37,9	29,3	49,3
Στερεάς Ελλάδος	18,9	14,3	25,6	18,9	14,7	24,9	19,5	8,5	37,5
Αττικής	19,9	15,7	24,9	19,2	14,9	24,2	27,8	24,0	32,6
Πελοποννήσου	14,4	10,8	19,0	13,5	10,6	17,2	24,1	13,0	40,1
Βορ. Αιγαίου	22,3	17,4	28,3	22,0	17,3	28,2	28,3	23,5	30,5
Νοτ. Αιγαίου	16,9	13,6	21,1	15,5	13,3	18,5	27,5	16,4	38,8
Κρήτης	13,4	10,2	17,2	13,4	10,1	17,4	13,0	12,3	13,9

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 25, θα εξεταστεί η συσχέτιση των ποσοστών ανεργίας των Ελλήνων και των μεταναστών, ξεχωριστά για τα έτη 2010 έως και 2018, ακολουθώντας μεθοδολογία που είχε εφαρμοσθεί για την εξέταση της προαναφερόμενης σχέσης, σε μελέτη που διεξήχθη για την περίοδο 1998-2001 (Λιανός, 2003). Η εν λόγω μελέτη είχε δείξει πως τα ποσοστά ανεργίας Ελλήνων και μεταναστών δεν παρουσίαζαν στατιστικά σημαντική σχέση. Για την πραγματοποίηση της ανάλυσης, ορίστηκε ως ανεξάρτητη μεταβλητή το «ποσοστό ανεργίας των Ελλήνων» (Grtotal) και ως εξαρτημένη μεταβλητή, το «ποσοστό ανεργίας των μεταναστών» (Migrtotal). Διενεργήθηκε στατιστικός έλεγχος κανονικότητας (Kolmogorov-Smirnov K-S test), ξεχωριστά για τα δεδομένα κάθε έτους, σε επίπεδο σημαντικότητας 5% (Παράρτημα πίνακες A1-A9), όπου και διαπιστώθηκε ότι δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση, αφού $p\text{value}=0,2 > 0,05$, συνεπώς οι μεταβλητές ακολουθούν την κανονική κατανομή. Στη συνέχεια ελέγχθηκε η συσχέτιση των δυο μεταβλητών, με τον έλεγχο συσχέτισης Pearson, σύμφωνα με τον οποίο:

α) Για το έτος 2010, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική (μέτρια θετική) συσχέτιση (+0,698) σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Πίνακας 5.33. Correlations 2010		
		Ανεργία Αλλοδαπών
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,698**
	Sig. (2-tailed)	,008
	N	13

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

β) Για το έτος 2011, δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση, αφού $p\text{value}=0,103 > 0,05$.

Πίνακας 5.34. Correlations 2011		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,473
	Sig. (2-tailed)	,103
	N	13

γ) Για το έτος 2012, δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση, αφού $pvalue=0,120 > 0,05$.

Πίνακας 5.35. Correlations 2012		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,453
	Sig. (2-tailed)	,120
	N	13

δ) Για το έτος 2013, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική (μέτρια θετική) συσχέτιση (0,676) σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Πίνακας 5.36. Correlations 2013		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,676*
	Sig. (2-tailed)	,011
	N	13

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ε) Για το έτος 2014 δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση αφού $pvalue=0,199 > 0,05$.

Πίνακας 5.37. Correlations 2014		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,381
	Sig. (2-tailed)	,199
	N	13

στ) Για το έτος 2015 διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική (μέτρια θετική) συσχέτιση (0,596) σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Πίνακας 5.38. Correlations 2015		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,596*
	Sig. (2-tailed)	,031
	N	13

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ζ) Για το έτος 2016, δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση αφού $pvalue=0,051 > 0,05$.

Πίνακας 5.39. Correlations 2016		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,551
	Sig. (2-tailed)	,051
	N	13

η) Για το έτος 2017, δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση αφού $pvalue=0,376 > 0,05$.

Πίνακας 5.40. Correlations 2017		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,268
	Sig. (2-tailed)	,376
	N	13

θ) Για το έτος 2018, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική (ισχυρή θετική) συσχέτιση (0,823) σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Πίνακας 5.41. Correlations 2018		
		<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
Ανεργία Ελλήνων	Pearson Correlation	,823**
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	13

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερόμενα αποτελέσματα, για τα έτη 2010, 2013, 2015 και 2018, όπου οι δυο μεταβλητές «Ανεργία Ελλήνων» και «Ανεργία Αλλοδαπών», εμφανίζουν συσχέτιση, πραγματοποιήθηκε, ξεχωριστά για κάθε ένα από τα προαναφερόμενα έτη, ανάλυση απλής παλινδρόμησης. Ως εξαρτημένη μεταβλητή ορίζεται η «Ανεργία Αλλοδαπών» (Migrtotal) και ως ανεξάρτητη η «Ανεργία Ελλήνων» (Grtotal):

α) Για το έτος 2010, το 48,8% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής «Ανεργία Αλλοδαπών», εξηγείται από τη μεταβλητότητα της ανεξάρτητης μεταβλητής «Ανεργία Ελλήνων» και το υπόλοιπο από άλλους παράγοντες (ηλικία,

εκπαίδευση, οικογενειακή κατάσταση, χώρα προέλευσης³⁸) (Κανελλόπουλος Κ. , 2008)(Λιανός, 2003) (πίνακας 5.42).

Πίνακας 5.42 2010 Model Summary ^b				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,698 ^a	,488	,441	4,15396
a. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων				
b. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών				

Στο πίνακα ANOVA, ο οποίος ελέγχει την αποδοχή του μοντέλου, ισχύει pvalue <0,05, συνεπώς η μεταβλητότητα που εξηγείται από το μοντέλο, δεν οφείλεται στη τύχη.

Πίνακας 5.43. 2010 ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	180,822	1	180,822	10,479	,008 ^b
	Residual	189,809	11	17,255		
	Total	370,631	12			
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						
b. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων						

Στον πίνακα Coefficients, για τη σταθερά παρατηρείται pvalue=0,267>0,05, που σημαίνει ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική στην ερμηνεία του υποδείγματος και μπορεί να αφαιρεθεί από αυτό.

Πίνακας 5.44. 2010 Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-10,282	8,801		-1,168	,267
	Ανεργία Ελλήνων	2,288	,707	,698	3,237	,008
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						

Τα τυποποιημένα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή και συνεπώς πληρείται η παραδοχή της κανονικότητας, αφού pvalue=0,172>0,05.

Πίνακας 5.45. 2010 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

³⁸ Οι ίδιοι παράγοντες ισχύουν για τις αναλύσεις των ετών 2013,2015 και 2018.

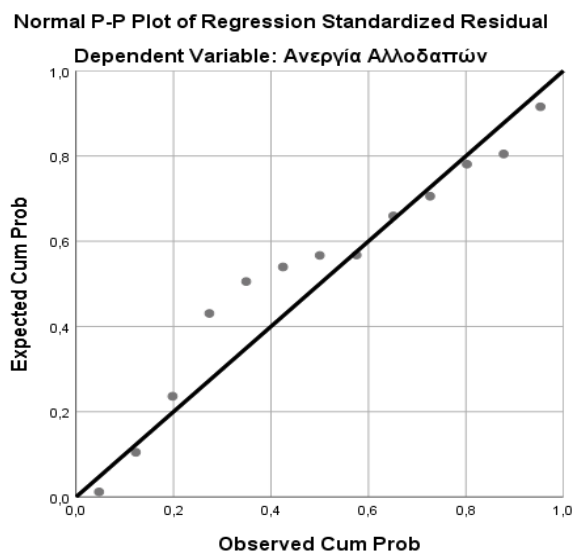
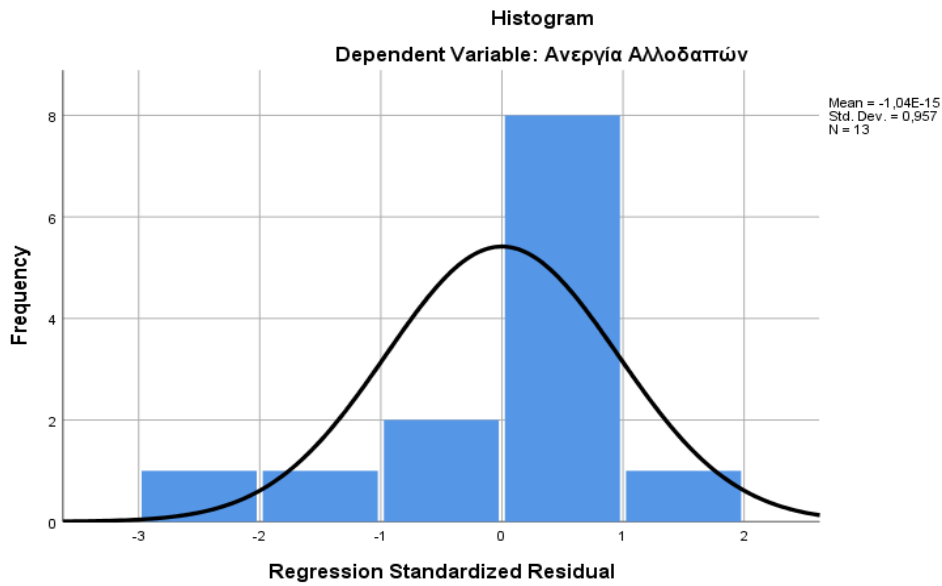
		Standardized Residual
N		13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	,0000000
	Std. Deviation	,95742711
Most Extreme Differences	Absolute	,198
	Positive	,108
	Negative	-,198
Test Statistic		,198
Asymp. Sig. (2-tailed)		,172 ^c
a. Test distribution is Normal.		
b. Calculated from data.		
c. Lilliefors Significance Correction.		

Επιπρόσθετα, τα τυποποιημένα κατάλοιπα, βάσει του πίνακα Correlations, δεν συσχετίζονται με τις προβλέψεις.

Πίνακας 5.46. 2010 Correlations

		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
Unstandardized Predicted Value	Pearson Correlation	1	,000
	Sig. (2-tailed)		1,000
	N	13	13
Standardized Residual	Pearson Correlation	,000	1
	Sig. (2-tailed)	1,000	
	N	13	13

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα από τον πίνακα Coefficients, προκύπτει η ακόλουθη παλινδρομική εξίσωση: Migrtotal=2,288 Grtotal. Επιπλέον το ιστόγραμμα συχνοτήτων φαίνεται να είναι αρκετά κοντά στην κανονική κατανομή και τα σημεία να διέρχονται αρκετά κοντά στη ζητούμενη ευθεία της διχοτόμου.

β) Για το έτος 2013, το 45,7% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής «Ανεργία Αλλοδαπών», εξηγείται από τη μεταβλητότητα της ανεξάρτητης μεταβλητής «Ανεργία Ελλήνων» και το υπόλοιπο από άλλους παράγοντες (πίνακας 5.47).

Πίνακας 5.47. 2013 Model Summary^b				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,676 ^a	,457	,407	7,70891
a. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων				
b. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών				

Στο πίνακα ANOVA, ο οποίος ελέγχει την αποδοχή του μοντέλου, παρατηρούμε ότι $p\text{value}=0,11 < 0,05$, συνεπώς η μεταβλητότητα που εξηγείται από το μοντέλο, δεν οφείλεται στη τύχη.

Πίνακας 5.48. 2013 ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	549,377	1	549,377	9,245	,011 ^b
	Residual	653,700	11	59,427		
	Total	1203,077	12			
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						
b. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων						

Στον πίνακα Coefficients, για τη σταθερά παρατηρείται $p\text{value}=0,541 > 0,05$, που σημαίνει ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική στην ερμηνεία του υποδείγματος και μπορεί να αφαιρεθεί από αυτό.

Πίνακας 5.49. 2013 Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-9,253	14,673		-,631	,541
	Ανεργία Ελλήνων	1,756	,577	,676	3,040	,011
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						

Τα τυποποιημένα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή και συνεπώς πληρείται η παραδοχή της κανονικότητας, αφού $p\text{value}=0,2 > 0,05$.

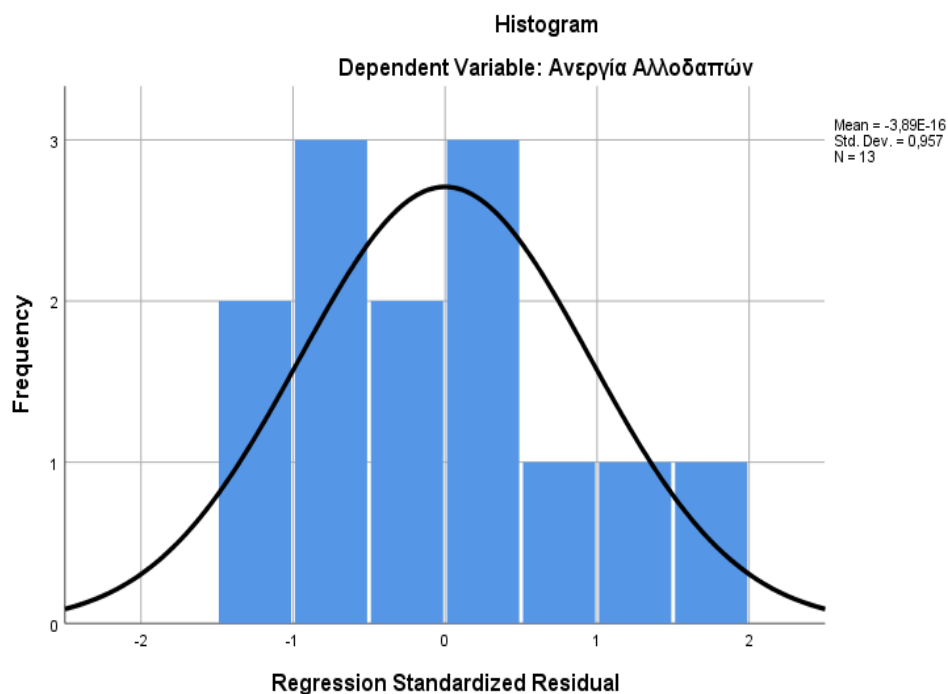
Πίνακας 5.50. 2013 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	34,8846154	,0000000
	Std. Deviation	6,76619897	,95742711
Most Extreme Differences	Absolute	,147	,130
	Positive	,092	,130
	Negative	-,147	-,108
Test Statistic		,147	,130
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			

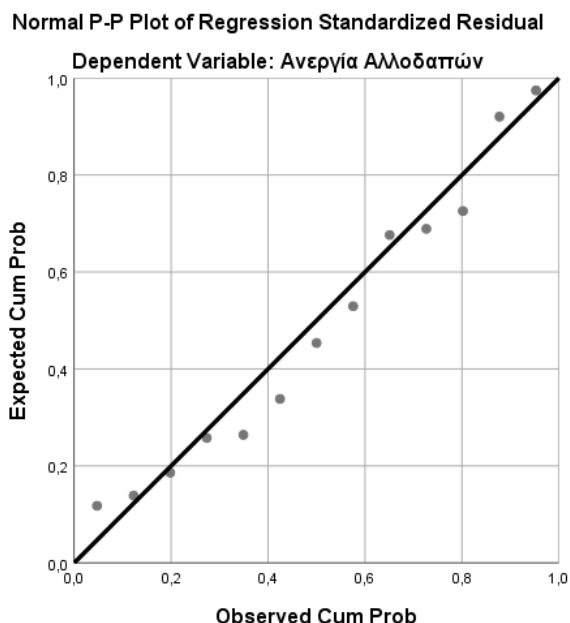
b. Calculated from data.
c. Lilliefors Significance Correction.
d. This is a lower bound of the true significance.

Επιπρόσθετα, τα τυποποιημένα κατάλοιπα, σύμφωνα με τον πίνακα Correlations, δεν συσχετίζονται με τις προβλέψεις.

Πίνακας 5.51. 2013 Correlations			
		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
Unstandardized Predicted Value	Pearson Correlation	1	,000
	Sig. (2-tailed)		1,000
	N	13	13
Standardized Residual	Pearson Correlation	,000	1
	Sig. (2-tailed)	1,000	
	N	13	13

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα από τον πίνακα Coefficients, προκύπτει η ακόλουθη παλινδρομική εξίσωση: $Migr_{total}=1,756 Gr_{total}$. Επιπλέον το ιστόγραμμα συχνοτήτων φαίνεται να είναι αρκετά κοντά στην κανονική κατανομή και τα σημεία να διέρχονται αρκετά κοντά στη ζητούμενη ευθεία της διχοτόμου.

γ) Για το έτος 2015, το 35,6% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής «Ανεργία Αλλοδαπών», εξηγείται από τη μεταβλητότητα της ανεξάρτητης μεταβλητής «Ανεργία Ελλήνων» και το υπόλοιπο από άλλους παράγοντες (πίνακας 5.52).

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,596 ^a	,356	,297	9,19002
a. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων				
b. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών				

Στο πίνακα ANOVA, ο οποίος ελέγχει την αποδοχή του μοντέλου, $p\text{value}=0,31 < 0,05$, συνεπώς η μεταβλητότητα που εξηγείται από το μοντέλο δεν οφείλεται στη τύχη.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	512,949	1	512,949	6,074	,031 ^b
	Residual	929,022	11	84,457		
	Total	1441,971	12			
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						
b. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων						

Στον πίνακα Coefficients, για τη σταθερά παρατηρείται $p\text{value}=0,916>0,05$, που σημαίνει ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική στην ερμηνεία του υποδείγματος και μπορεί να αφαιρεθεί από αυτό.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,470	13,627		,108	,916
	Ανεργία Ελλήνων	1,419	,576	,596	2,464	,031

a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών

Τα τυποποιημένα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή και συνεπώς πληρείται η παραδοχή της κανονικότητας, αφού $p\text{value}=0,2>0,05$.

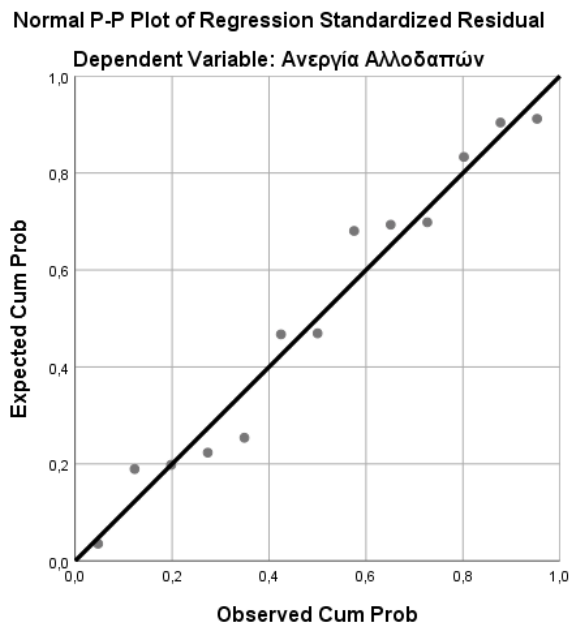
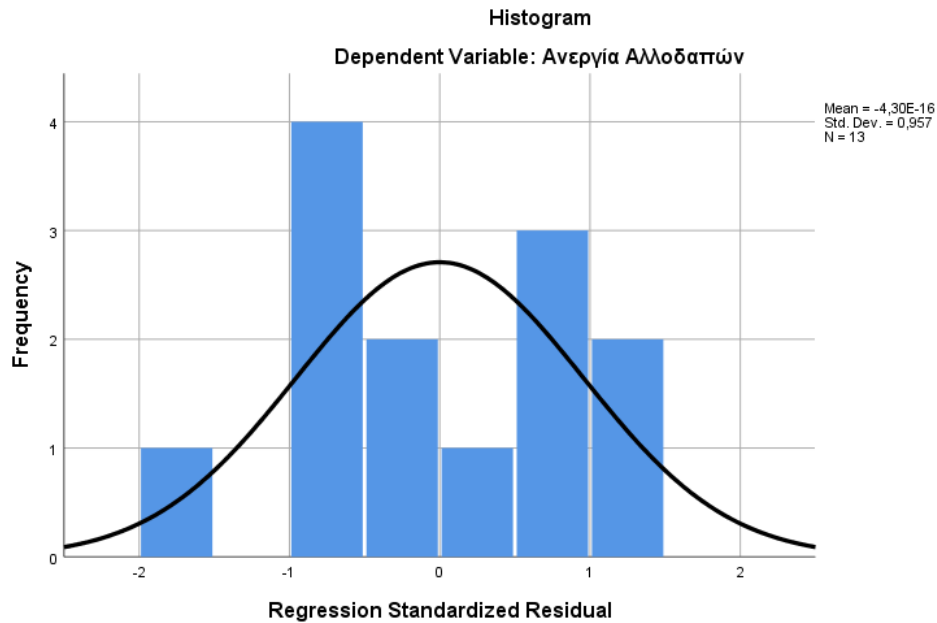
		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	34,4615385	,0000000
	Std. Deviation	6,53802249	,95742711
Most Extreme Differences	Absolute	,171	,149
	Positive	,107	,140
	Negative	-,171	-,149
Test Statistic		,171	,149
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			

Επιπρόσθετα τα τυποποιημένα κατάλοιπα, σύμφωνα με τον πίνακα Correlations, δεν συσχετίζονται με τις προβλέψεις.

		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
Unstandardized Predicted Value	Pearson Correlation	1	,000
	Sig. (2-tailed)		1,000
	N	13	13
Standardized Residual	Pearson Correlation	,000	1
	Sig. (2-tailed)	1,000	

	N	13	13
--	---	----	----

Η παλινδρομική εξίσωση που προκύπτει είναι: $Migr_{total}=1,419 Gr_{total}$. Επιπλέον, το ιστόγραμμα συχνοτήτων φαίνεται να είναι αρκετά κοντά στην κανονική κατανομή και τα σημεία να διέρχονται αρκετά κοντά στη ζητούμενη ευθεία της διχοτόμου.

δ) Για το έτος 2018, το 67,8% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής «Ανεργία Αλλοδαπών», εξηγείται από τη μεταβλητότητα της ανεξάρτητης μεταβλητής «Ανεργία Ελλήνων» και το υπόλοιπο από άλλους παράγοντες (πίνακας 5.57).

Πίνακας 5.57. 2018 Model Summary ^b				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate

1	,823 ^a	,678	,649	5,52790
a. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων				
b. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών				

Στο πίνακα ANOVA, ο οποίος ελέγχει την αποδοχή του μοντέλου, p value = 0,01 < 0,05, συνεπώς η μεταβλητότητα που εξηγείται από το μοντέλο, δεν οφείλεται στη τύχη.

Πίνακας 5.58. 2018 ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	707,129	1	707,129	23,141	,001 ^b
	Residual	336,134	11	30,558		
	Total	1043,263	12			
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						
b. Predictors: (Constant), Ανεργία Ελλήνων						

Στον πίνακα Coefficients, για τη σταθερά παρατηρείται p value = 0,244 > 0,05, που σημαίνει ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική στην ερμηνεία του υποδείγματος και μπορεί να αφαιρεθεί από αυτό.

Πίνακας 5.59. 2018 Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-9,691	7,866		-1,232	,244
	Ανεργία Ελλήνων	1,993	,414	,823	4,810	,001
a. Dependent Variable: Ανεργία Αλλοδαπών						

Τα τυποποιημένα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή και συνεπώς πληρείται η παραδοχή της κανονικότητας, αφού p value = 0,2 > 0,05.

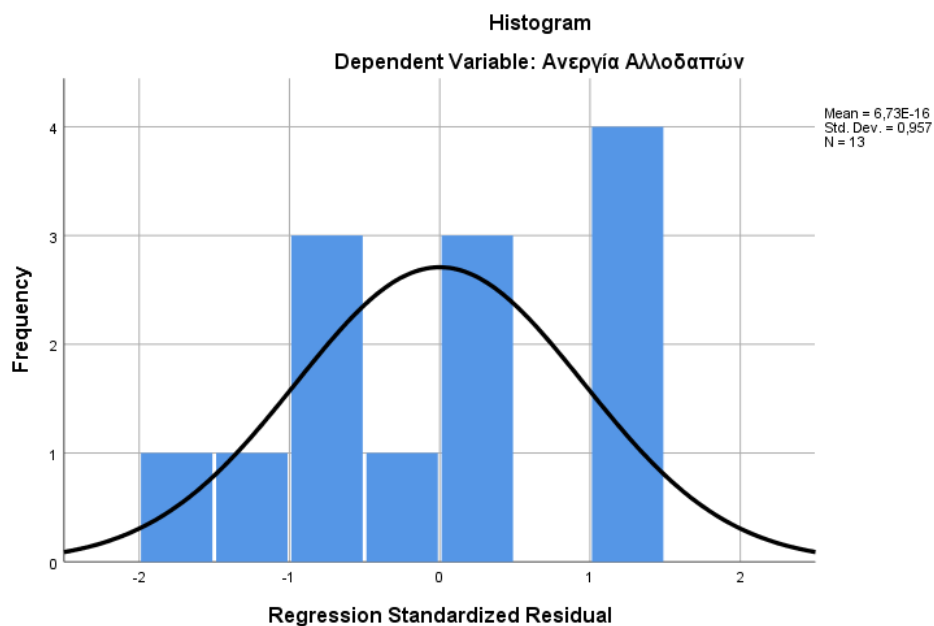
Πίνακας 5.60. 2018 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	27,4230769	,0000000
	Std. Deviation	7,67641931	,95742711
Most Extreme Differences	Absolute	,145	,180
	Positive	,145	,161
	Negative	-,088	-,180

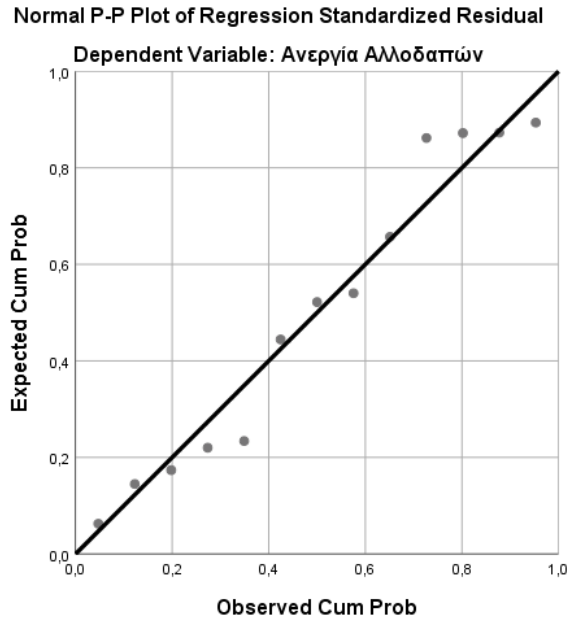
Test Statistic	,145	,180
Asymp. Sig. (2-tailed)	,200 ^{e,d}	,200 ^{e,d}
a. Test distribution is Normal.		
b. Calculated from data.		
c. Lilliefors Significance Correction.		
d. This is a lower bound of the true significance.		

Επιπρόσθετα, τα τυποποιημένα κατάλοιπα, σύμφωνα με τον πίνακα correlations, δεν συσχετίζονται με τις προβλέψεις.

Πίνακας 5.61. 2018 Correlations			
		Unstandardized Predicted Value	Standardized Residual
Unstandardized Predicted Value	Pearson Correlation	1	,000
	Sig. (2-tailed)		1,000
	N	13	13
Standardized Residual	Pearson Correlation	,000	1
	Sig. (2-tailed)	1,000	
	N	13	13

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα από τον πίνακα Coefficients, προκύπτει η ακόλουθη παλινδρομική εξίσωση: $Migr_{total}=1,993 Gr_{total}$. Επιπλέον το ιστόγραμμα συχνοτήτων φαίνεται να είναι αρκετά κοντά στην κανονική κατανομή και τα σημεία να διέρχονται αρκετά κοντά στη ζητούμενη ευθεία της διχοτόμου.

Από τα αποτελέσματα των ελέγχων της περιόδου 2010-2018, διαπιστώνεται ότι για τα έτη 2010, 2013, 2015 και 2018, τα ποσοστά ανεργίας μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Επιπρόσθετα, προκύπτει ότι η αύξηση της ανεργίας των ημεδαπών κατά μία μονάδα, δίνει μεγαλύτερες αυξήσεις στα ποσοστά ανεργίας των αλλοδαπών, για τα προαναφερόμενα έτη.

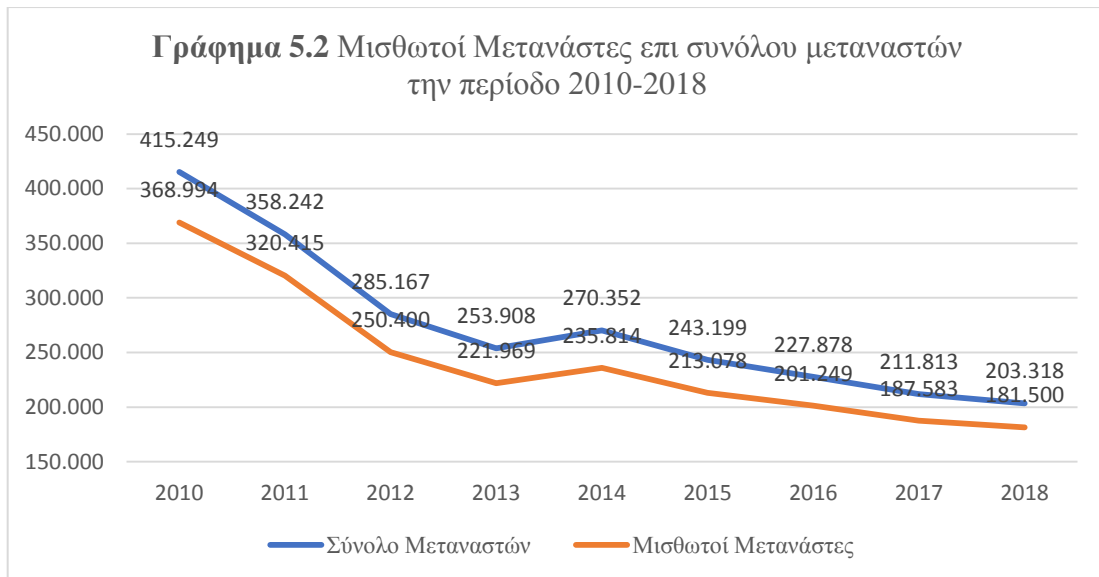
Η πρόβλεψη του ποσοστού ανεργίας των μεταναστών σε σύγκριση με αυτό των Ελλήνων (Κασίμης & Παπαδόπουλος, 2012) δεν είναι εύκολη και η συμπεριφορά των μεταναστών στην αγορά εργασίας μπορεί να διαφοροποιείται, συγκρινόμενη με αυτή των ημεδαπών (Λιανός, 2003). Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, οι διεξαχθείσες μελέτες έδειξαν ότι δεν υπάρχουν μεγάλες επιπτώσεις της μετανάστευσης στην ανεργία και την απασχόληση. Η περίοδος όμως που εξετάζεται, είναι εντελώς διαφορετική ως προς τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας, λόγω της οικονομικής κρίσης. Η υψηλή συγκέντρωση μεταναστών σε κλάδους ευαίσθητους στην οικονομική συγκυρία, όπως οι κατασκευές³⁹, δείχνουν έναν υψηλό κίνδυνο ανεργίας σε περιόδους ύφεσης (Κανελλόπουλος, 2008).

³⁹ Όπως αναφέρθηκε στην παρ. 5.5.2., η πλειοψηφία των αλλοδαπών απασχολείται κυρίως σε έξι κλάδους: α) γεωργία-δασοκομία-αλιεία, β) μεταποίηση, γ) κατασκευές, δ) χονδρικό και λιανικό εμπόριο, ε) δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης και στ) δραστηριότητες νοικοκυριών.

Αν και η κρίση δεν έπληξε όλα τα Κ-Μ της Ε.Ε. ομοιόμορφα, η αγορά εργασίας της Ελλάδος, η οποία τα προηγούμενα έτη είχε μεγάλες εισροές μεταναστών, επηρεάστηκε έντονα. Οι μετανάστες που στην Ελλάδα, υπερεκπροσωπούνται σε προσωρινές θέσεις εργασίας (Chalof, Dumont, & Liebig, 2012), αποτέλεσαν τους πρώτους πληγθέντες από την κρίση και τη συρρίκνωση της αγοράς εργασίας (Παπαδοπούλου, 2014). Η μεγαλύτερη ευπάθεια των μεταναστών κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, οφείλεται κυρίως: α) στη συγκέντρωσή τους σε κλάδους με ευμετάβλητη, ανειδίκευτη⁴⁰ ή ημιανειδίκευτη απασχόληση (Κασίμης, 2012)⁴¹, β) στη συχνότερη απασχόλησή τους, όπως προαναφέρθηκε, σε προσωρινές θέσεις εργασίας που επλήγησαν πρώτες και γ) στην μη ανανέωση των προσωρινών συμβάσεων εργασίας (Chalof, Dumont, & Liebig, 2012). Καθώς η συμμετοχή των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό είναι αυξημένη, η συμμετοχή τους στην απασχόληση μειώθηκε περισσότερο από την αντίστοιχη του γηγενούς πληθυσμού (Κασίμης, 2012). Επιπρόσθετα, όπως προκύπτει και από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, την περίοδο 2010-2018, το 88,2% κατά μέσο όρο των μεταναστών που εργάζονταν νόμιμα στην Ελλάδα, ήταν μισθωτοί (γραφήματα 5.2 και 5.3), γεγονός το οποίο σε συνδυασμό με την επίπτωση της οικονομικής κρίσης στην ανεργία των ημεδαπών, εκτιμάται ότι επηρέασε τα ποσοστά ανεργίας των μεταναστών. Σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης, οι μετανάστες αντιμετωπίζουν κίνδυνο ανεργίας διπλάσιο από αυτό των ημεδαπών (Arai & Vilhelmsson, 2004).

⁴⁰ Όπως αναφέρθηκε στην παρ. 5.5.2., τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες μετανάστες παρουσιάζουν μεγάλες συγκεντρώσεις στην κατηγορία «ανειδίκευτοι εργάτες».

⁴¹ Στους πίνακες 5.25 και 5.26, παρουσιάζεται η κλαδική διάρθρωση των μεταναστών (ανδρών-γυναικών).

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

6. Συμπεράσματα

Από τα στοιχεία και τις αναλύσεις των κεφαλαίων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για την περίοδο 2010-2018, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

α) Η Ε.Ε. δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη νόμιμη μετανάστευση, μέσα από πολιτικές ενσωμάτωσης των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Δεδομένου του ότι η

μετανάστευση καθίσταται αναγκαία για την ικανοποίηση των αναγκών για εργατικό δυναμικό υψηλής αλλά και χαμηλής ειδίκευσης, προβαίνει στην αξιολόγηση του υφιστάμενου νομικού πλαισίου, προκειμένου να αποτελέσει πόλο έλξης για εργατικό δυναμικό υψηλής ειδίκευσης.

β) Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ε.Ε., παρατηρείται: i) μείωση του πληθυσμού ηλικίας 20-45 ετών, ii) αύξηση στις ηλικίες 45-64 και 65+, iii) αύξηση της διάμεσης ηλικίας και iv) αύξηση των δεικτών εξάρτησης, αναπλήρωσης και γήρανσης.

γ) Τα ποσοστά απασχόλησης στην Ε.Ε., ημεδαπών-μεταναστών και ανδρών-γυναικών παρουσιάζουν αύξηση, με τα ποσοστά των γυναικών να είναι μικρότερα σε όλες τις υπό εξέταση κατηγορίες.

δ) Οι υπήκοοι τρίτων χωρών με επίπεδα εκπαίδευσης 3-4 και 5-8, παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά απασχόλησης.

ε) Την περίοδο 2010-2018, το ποσοστό δραστηριότητας των μεταναστών υπηκόων Κ-Μ της Ε.Ε., ήταν μεγαλύτερο από τους ημεδαπούς και τους μετανάστες υπηκόους τρίτων χωρών.

στ) Στην Ε.Ε., τα ποσοστά ανεργίας ημεδαπών και μεταναστών έχουν μειωθεί. Ομοίως μείωση παρατηρείται και στην ανεργία των νέων.

ζ) Οι μετανάστες υπήκοοι τρίτων χωρών, παρουσιάζουν το χαμηλότερο εισόδημα στην Ε.Ε..

η) Πάνω από τα τρία τέταρτα των μεταναστών υπηκόων τρίτων χωρών είναι σε ηλικία εργασίας.

θ) Οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται στην αγορά εργασίας και αντιμετωπίζουν σημαντική διαφορά αμοιβών.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα ειδικότερα:

α) Παρατηρείται μια φυσική μείωση του ελληνικού πληθυσμού και μια αύξηση του πληθυσμού των μεταναστών. Ωστόσο, ο αριθμός των γεννήσεων των αλλοδαπών γυναικών παρουσιάζει φθίνουσα πορεία.

β) Ένα ποσοστό άνω του 60% των αδειών διαμονής για εργασία έχει χορηγηθεί σε υπηκόους Αλβανίας. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό και με τα στοιχεία των δυο τελευταίων απογραφών, επιβεβαιώνει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός μεταναστών προέρχεται από τη γειτονική χώρα. Επισημαίνεται ότι σε επίπεδο Ε.Ε., το 92% των αδειών διαμονής σε Αλβανούς υπηκόους, είχε χορηγηθεί από την Ελλάδα και την Ιταλία.

γ) Οι μετανάστες έχουν εγκατασταθεί σε όλες τις περιφερειακές ενότητες και τις περιφέρειες της χώρας, πλην όμως το 60% είναι συγκεντρωμένο στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία. Το 90% των υπηκόων Αλβανίας είναι διεσπαρμένο σε 32 περιοχές, όταν οι υπόλοιπες κύριες υπηκοότητες αλλοδαπών, στους οποίους έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής για εργασία, είναι συγκεντρωμένες σε 5 έως 15 περιφερειακές ενότητες. Συνεπώς υφίσταται διαφοροποίηση στη γεωγραφική κατανομή των μεταναστών.

δ) Τα ποσοστά απασχόλησης είναι μεγαλύτερα στους άνδρες αλλοδαπούς. Στις γυναίκες, οι Ελληνίδες παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά μετά το 2012. Στην ανεργία, τα ποσοστά των αλλοδαπών είναι μεγαλύτερα σε όλες τις κατηγορίες (σύνολο, άνδρες, γυναίκες), μετά το 2012.

ε) Ως προς την επαγγελματική διάρθρωση των μεταναστών, οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγάλη συγκέντρωση στην κατηγορία «ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες», ενώ οι άνδρες στην κατηγορία «ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα».

στ) Η πλειοψηφία των αλλοδαπών απασχολείται κυρίως στους κλάδους γεωργίας-δασοκομίας-αλιείας, μεταποίησης, κατασκευών, χονδρικού και λιανικού εμπορίου, δραστηριοτήτων υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης και δραστηριοτήτων νοικοκυριών. Ωστόσο, ο αριθμός των απασχολούμενων το 2018 σε σχέση με το 2010 έχει μειωθεί, γεγονός το οποίο οφείλεται στην οικονομική κρίση.

ζ) Ο αριθμός των νόμιμων μεταναστών που διέμεναν στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2018 (υπήκοοι Κ-Μ της Ε.Ε. και τρίτων χωρών), έχει μειωθεί.

η) Οι μετανάστες την περίοδο 2011-2018 δεν παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης.

θ) Οι μέσες καθαρές μηνιαίες αποδοχές των μεταναστών και των Ελλήνων λόγω της οικονομικής κρίσης, μειώθηκαν την περίοδο 2010-2017. Οι αποδοχές των μεταναστών παραμένουν μικρότερες από αυτές των Ελλήνων. Η μείωση των αποδοχών είναι μεγαλύτερη για τις Ελληνίδες σε σχέση με τις αλλοδαπές, κατά δυο περίπου ποσοστιαίες μονάδες.

ι) Τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες ηλικίας 15-64 ετών, η δημογραφική επίπτωση είναι μεγαλύτερη από την επίπτωση συμμετοχής. Συνεπώς τυχόν μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν, θα πρέπει να αφορούν παρεμβάσεις στην πολιτική ως προς την εκπαίδευση, την οικογένεια και τη μετανάστευση.

ια) Σε επίπεδο περιφερειών, τα ποσοστά ανεργίας των μεταναστών είναι μεγαλύτερα. Από την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων προέκυψε μια θετική συσχέτιση των ποσοστών ανεργίας μεταναστών και Ελλήνων για τα έτη 2010, 2013, 2015 και 2018.

7. Πηγές-Βιβλιογραφία

Πηγές

Α΄ Νόμοι-ανακοινώσεις

Ν. 4251/2014

Κανονισμός ΕΚ 1030/2002

Κανονισμός ΕΕ 492/2011

Κανονισμός ΕΕ 2016/589

Κανονισμός ΕΕ 2016/1191

Κανονισμός ΕΚ 862/2007

Οδηγία 2003/86/ΕΚ

Οδηγία 2003/109/ΕΚ

Οδηγία 2009/50/ΕΚ

Οδηγία 2011/98/ΕΕ

Οδηγία 2014/36/ΕΕ

Οδηγία 2014/66/ΕΕ

Οδηγία 2016/801/ΕΕ

Οδηγία 2004/38/ΕΚ

Οδηγία 2000/43/ΕΚ

Οδηγία 2000/78/ΕΚ

Π.Δ. 123/2016

Ανακοίνωση Ε.Επιτροπής COM(2003) 336

Ανακοίνωση Ε.Επιτροπής COM (2004) 412

Ανακοίνωση Ε.Επιτροπής COM(2005) 389 final
Ανακοίνωση Ε.Επιτροπής COM(2010) 2020 final
Ανακοίνωση Ε.Επιτροπής COM (2015) 240 final
COMMISSION STAFF WORKING PAPER EU initiatives supporting the integration
of third-country nationals /* SEC/2011/0957 final
Έγγραφο Ε.Επιτροπής COM(2016) 729 final
Έγγραφο Ε.Επιτροπής COM(2018) 761 final
Έγγραφο Ε.Επιτροπής COM(2014) 906 final

Β΄ Ιστοσελίδες

<http://www.opengov.gr/immigration/?p=797>

<https://ec.europa.eu/eurostat/publications/all-publications>

<https://www.statistics.gr/el/2011-census-pop-hous>

Βιβλιογραφία

- Addison, T., & Worswick, C. (2002). The Impact of Immigration on the Earnings of Natives: Evidence from Australian Micro Data. *The economic record*, σσ. 68-78.
- Altonji, J. K., & Card, D. (1991). The effect of immigration on the labour market outcomes of less skilled natives. *Immigration trade and labour market*.
- Angrist, J. D., & Kugler, A. (2003). Protective or counter-productive? Labor market institutions and the effect of immigration on EU natives. *Economic journal*, σσ. 302-331.
- Arai, M., & Vilhelmsson, R. (2004). Unemployment-risk differentials between immigrant and native workers in Sweden. *Industrial Relations Vol 43*, σσ. 690-698.
- Beerli, A., & Peri, G. (2015). The Labor Market Effects of Opening the Border: New Evidence from Switzerland. *NBER Working paper*, σσ. 1-52.
- Bohning, W. R. (1972). *The Migration of Workers in the United Kingdom and the European Community*. London. *Oxford University Press*.
- Borjas. (2003). The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Re-examining the Impact of Immigration on the Labor Market. *Quarterly Journal of Economics*, σσ. 1335-1374.

- Borjas, J. G. (2003). *Τα οικονομικά της εργασίας*.
- Card, D. (1990). The impact of the Mariel Boatlift on the Miami labor market. *Industrial Labor Relations Review*, σσ. Vol. 43, pp. 247-257.
- Card, D. (2001). Immigrant inflows, native outflows, and the local market impacts of higher immigration. *Journal of Labor Economics*, Vol. 19(1), σσ. 22-64.
- Carrasco, & Jimeno. (2008). The effect of immigration on the labor market performance of native-born workers: some evidence for Spain. *Journal for Population Economics*, Vol. 21,, σσ. 627-648.
- Carrington, W., & P.J.F. de Lima. (1996). The impact of 1970s repatriates from Africa on the Portuguese labor market. *Industrial and labor relations review*, σσ. 330-347.
- Chalof, J., Dumont, J.-C., & Liebig, T. (2012). The impact of the Economic Crisis on Migration and Labour market Outcomes of Immigrants in OECD Countries. *ifo institute CESifo Dice Report 10(1)*, σσ. 39-47.
- Chassamboulli, A., & Palivos, T. (2003). The impact of immigration on the employment and wages. *Journal of macroeconomics*, σσ. 19-34.
- Cholezas, I., & Tsakoglou, P. (2009). The economic impact of immigration in Greece: taking stock of the existing evidence. *Southeast European and Black Sea Studies*, σσ. 77-104.
- Colussi, T. (2016). *The impact of the Implementation of Council Directives on labour migration flows from the third countries*. OECD.
- Commission, E. (2015). *Employment and Social Developments in Europe 2015*. European Commission.
- Commission, E. (2016). *Annual report on intra EU Labour Mobility*. European Commission.
- Commission, E. (2019). *Summary methodology of the 2018-based population projections (EUROPOP2018) ESTAT/F-2/PRO/2019*. European Commission.
- Dolado, j., & DUCE, R. (1996). *The effects of migration on the relative demand of skilled versus unskilled labour: evidence from Spain*.
- Dustmann, C., Fabri, F., & Preston, I. (2005). The Impact of Immigration on the British Labour Market?. *Economic Journal*,, σσ. 324-341.
- Esposito, P., Collignon, S., & Scicchitano, S. (2020). The effect of immigration on unemployment in Europe. Does the core-periphery dualism matter? *Economic Modelling*, σσ. 249-258.
- Friedberg. (2001). The Impact of Mass Migration on the Israeli Labor Market. *The Quarterly Journal of Economics*, σσ. . 1373-1408.

- Glitz, A. (2012). The Labor Market Impact of Immigration: A Quasi-Experiment Exploiting Immigrant Location Rules in Germany”, *Journal of Labor Economics*, Vol. 30(1), σσ. pp. 175-213.
- Hunt, j. (1992). The impact of the 1962 repatriates from Algeria on the French labor market. *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 45,, σσ. pp. 566-572.
- Kasimis, C., & Papadopoulos, A. (2007). The multifunctional role of migrants in the Greek countryside. *Journal of ethnic and migration studies*.
- Kupiszewski, M. (2013). *International migration and future of populations and labour force resources in Europe*. Springer.
- Longhi, S., Nijkamp, P., & Poot, J. (2005). A meta-analytic assessment of the effect of immigration on wages. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 19(3),, σσ. 451-477.
- Longhi, S., Nijkamp, P., & Poot, J. (2006). The fallacy of ‘job robbing’: a meta-analysis of estimates of the effect of immigration on employment. *Journal of Migration and Refugee Issues*, σσ. 131-152.
- Longhi, s., Nijkamp, P., & Poot, j. (2010). Joint impacts of immigration on wages and employment: review and meta-analysis. *Journal of Geographical Systems*, Vol. 12,, σσ. pp. 355-387.
- Longhi, S., Nijkamp, P., & Poot, j. (2010). Meta-analyses of labour-market impacts of immigration. *Environment and Planning C: Government and Policy*, Vol. 28,, σσ. 810-833.
- Maroukis, T. (2013). Economic crisis and migrants employment . A view from Greece in comparative perspective. *Policy Studies*, σσ. 221-237.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, E. (1993). Theories of international migration. A review and appraisal. *Population and development review*, σσ. 431-466.
- Mocetti, S., & Porello, C. (2010). How does immigration affect native internal mobility? New evidence from Italy. *Regional Science and Urban Economics*, Vol. 40(6), σσ. 427-439.
- OECD. (2010). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2011). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2011). *International Migration Outlook 2011* . OECD.
- OECD. (2012). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2012). *International Migration Outlook 2012*. OECD.
- OECD. (2013). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2013). *International Migration Outlook 2013*. OECD.
- OECD. (2014). *Employment Outlook*. OECD.

- OECD. (2014). *International Migration Outlook 2014*. OECD.
- OECD. (2015). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2015). *Indicators of Immigrant Integration 2015*. OECD.
- OECD. (2015). *International Migration Outlook 2015*. OECD.
- OECD. (2016). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2016). *International Migration Outlook 2016*. OECD.
- OECD. (2017). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2017). *International Migration Outlook 2017*. OECD.
- OECD. (2017). *Migrant women and European labour markets* . OECD.
- OECD. (2018). *Employment Outlook*. OECD.
- OECD. (2018). *International Migration Outlook 2018*. OECD.
- Ortega, J., & Verdugo, G. (2014). The Impact of Immigration on the French Labor Market: Why so different??. *Labour Economics*, σσ. 14 – 27.
- Ortega, j., & Verdugo, G. (2015). The Impact of Immigration on the Local Labor Market Outcomes of Blue Collar Workers: Panel Data Evidence. *CEP Discussion Paper, No. 1333*.
- Ottaviano, & Peri, G. (2012). Rethinking the Effects of Immigration on Wages. *Journal of the European Economic Association, Vol. 10*, σσ. 152-197.
- Peri, G., & Sparber, C. (2009). Task Specialization, Immigrant, and Wages. *American Economic Journal: Applied Economics, Vol. 1(3)*, σσ. 135-169.
- Peri, G., & Yasenov, V. (2015). The labour market effects of a refugee wave: applying the synthetic control method to the Mariel Boatlift. *NBER Working Paper Series, No. 21081*.
- Pische, J. S., & Velling, J. (1997). Employment effects of immigration to Germany: an analysis based on local labor markets. *The Review of Economics and Statistics*, σσ. 594-604.
- Sebastien, J., & Jimenez, M. (2011). The unemployment impact of immigration in OECD countries. *European Journal of Political Economy*, σσ. 241-256.
- Spielvogel, G., & Meghnagi, M. (2018). *Assesing the role of the migration in European labour growth by 2030*. OECD.
- Tsang, F., & Rohr, C. (2011). The impact of migration on transport and congestion. *RAND Europe*.
- Winter-Ebner, A., & Zweimuller. (1996). Immigration and the earnings of young native workers. *Oxford Economic Papers 48*, σσ. 473-491.

- Zorlu, A., & Hartog, J. (2005). The effect of immigration on wages in three European countries. *Journal of Population Economics*, Vol. 18(, σσ. 113-151.
- Δαμανάκης, Μ., Κωνσταντινίδης, Σ., & Τάμης, Α. (2014). *Νέα μετανάστευση από και προς την Ελλάδα*.
- Δάφνη, Ν. (2008). Οικονομικές επιδόσεις των μεταναστών και των γηγενών στην Ελλάδα και σε χώρες της Ε.Ε.. Στο *Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εμπειρίες-πολιτικές-προοπτικές*. ΙΜΕΠΟ.
- Δεδουσόπουλος, Α. (2014). *Πολιτική οικονομία της αγοράς εργασίας*.
- ΔΟΜ. (2009). *Γλωσσάριο για τη μετανάστευση*. ΔΟΜ.
- Τ.τ.Ε. (2010). *Η ελληνική αγορά εργασίας. Χαρακτηριστικά, εξελίξεις, προκλήσεις*. Τράπεζα της Ελλάδος.
- Ζωγραφάκης, Σ., Κόντης, Α., & Μητράκος, Θ. (2008). Οι επιδράσεις της απασχόλησης των μεταναστών στην ελληνική οικονομία. Στο *Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εμπειρίες-πολιτικές-προοπτικές*. ΙΜΕΠΟ.
- Καβουνίδη, Τ. (2012). Η ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Στο Χ. Κασίμης, & Α. Γ. Παπαδόπουλος, *Μετανάστες στην Ελλάδα. Απασχόληση και ένταξη στις τοπικές κοινωνίες*.
- Καβουνίδη, Τ., Καρύδης, Β., Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η., & Στυλιανούδη, Λ. (2008). *Μετανάστευση στην Ελλάδα Εμπειρίες-Πολιτικές-Προοπτικές Τόμος Α*.
- Καβουνίδη, Τ., Καρύδης, Β., Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η., & Στυλιανούδη, Λ. (2008). *Μετανάστευση στην Ελλάδα Εμπειρίες-Πολιτικές-Προοπτικές Τόμος Β*. ΙΜΕΠΟ.
- Κανελλόπουλος, Γρέγου, & Πετραλιάς. (2009). *Size profile and labour market analysis of immigration in Greece*.
- Κανελλόπουλος, Κ. (2008). Η θέση των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Στο Τ. Καβουνίδη, Α. Κόντης, Θ. Λιανός, & Ρ. Φακιάλας, *Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εμπειρίες-πολιτικές-προοπτικές*. (σσ. 154-173). ΙΜΕΠΟ.
- Κασίμης, Χ., & Παπαδόπουλος, Α. (2012). *Μετανάστες στην Ελλάδα. Απασχόληση και ένταξη στις τοπικές κοινωνίες*. Αλεξάνδρεια.
- Κόντης, Α. (2011). *Η εργασία ως παράγων ανάπτυξης. Μετανάστευση, οικονομία, τεχνολογία*. Παπαζήση.
- Λιανός, Θ. (2003). *Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα: οικονομική διερεύνηση*.
- Λιανός, Θ., & Καβουνίδη, Τ. (2012). *Μεταναστευτικά ρεύματα στην Ελλάδα κατά τον 20ο αιώνα*.
- Manacorda, M. (2012). The Impact of Immigration on the Structure of Wages: Theory and Evidence from Britain” . *Journal of the European Economic Association*, σσ. 120-151.

- Μαρβακης, Α., Παρσανόγλου, Δ., & Παύλου, Μ. (2009). *Μετανάστες στην Ελλάδα*.
- Μαρούκης, Θ. (2010). *Οικονομική μετανάστευση στην Ελλάδα-Αγορά εργασίας και κοινωνική ένταξη*.
- Μητράκος, Θ. (2013). Η συμβολή των μεταναστών στην ελληνική οικονομία: Μετά-ανάλυση των εμπειρικών ευρημάτων. *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη 2013*, σσ. 87-106.
- Μητράκος, Θ. (2013). Μετά-ανάλυση: αγορά εργασίας, απασχόληση, εισόδημα. Στο Δ. Μπαλούρδος, & Ι. Τσιγκάνου, *Μετά-ανάλυση ερευνών για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία*.
- Μητράκος, Θ., & Ζωγραφάκης, Σ. (2012). Πόσους μετανάστες μπορούμε να έχουμε. Στο Χ. Κασίμης, & Α. Παπαδόπουλος, *Μετανάστες στην Ελλάδα. Απασχόληση και ένταξη στις τοπικές κοινωνίες*.
- Ντεμούσης, Μ., Γιαννακόπουλος, Ν., & Ζωγραφάκης, Σ. (2008). Διερεύνηση των μισθολογικών διαφορών Ελλήνων και μεταναστών εργαζόμενων στην Ελλάδα. Στο *Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εμπειρίες-πολιτικές-προοπτικές*. ΙΜΕΠΟ.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2014). Καινοτόμες και ανθεκτικές πολιτικές ένταξης και απασχόλησης για τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς στην Ελληνική Κοινωνία. *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας*. Θεσσαλονίκη.
- Παπαπέτρου, Ε. (2014). *Η ελληνική αγορά εργασίας στα χρόνια της κρίσης. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές*.
- Παρατηρητήριο απασχόλησης ερευνητικής πληροφορικής Α.Ε. (2003). *Ερευνα για την οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών*.
- Ρομπόλης, Σ. Γ. (2011). Οικονομική κρίση, αγορά εργασίας, μετανάστευση. Στο Α. Μωυσίδης, & Δ. Β. Παπαδοπούλου, *Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα*.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2010). Διαστάσεις και χαρακτηριστικά της μετανάστευσης προς την Ελλάδα. Στο Α. Τριανταφυλλίδου, & Θ. Μαρούκης, *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2010). Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα: Εμπειρικό πλαίσιο και θεωρητικές προσεγγίσεις. Στο Θ. Μαρούκης, & Α. Τριανταφυλλίδου, *Η μετανάστευση στην Ελλάδα*.

8. Παραρτήματα

Πίνακας Α.1. 2010 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	12,3462	17,9615
	Std. Deviation	1,69687	5,55751
Most Extreme Differences	Absolute	,155	,146
	Positive	,118	,146
	Negative	-,155	-,084
Test Statistic		,155	,146
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			

Πίνακας Α.2. 2011 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	16,7769	24,8923
	Std. Deviation	2,86652	5,47669
Most Extreme Differences	Absolute	,150	,139
	Positive	,150	,139
	Negative	-,106	-,100

Test Statistic		,150	,139
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			

Πίνακας Α.3. 2012 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	22,2000	32,7231
	Std. Deviation	4,53780	7,94241
Most Extreme Differences	Absolute	,156	,152
	Positive	,107	,152
	Negative	-,156	-,125
Test Statistic		,156	,152
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			

Πίνακας Α.4. 2013 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	25,1385	34,8846
	Std. Deviation	3,85369	10,01281
Most Extreme Differences	Absolute	,147	,216
	Positive	,092	,146
	Negative	-,147	-,216
Test Statistic		,147	,216
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,099 ^c

a. Test distribution is Normal.
b. Calculated from data.
c. Lilliefors Significance Correction.
d. This is a lower bound of the true significance.

Πίνακας Α.5. 2014 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	24,6923	31,6692
	Std. Deviation	2,91475	7,67891
Most Extreme Differences	Absolute	,134	,112
	Positive	,085	,112
	Negative	-,134	-,085
Test Statistic		,134	,112
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			

Πίνακας Α.6. 2015 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	23,2462	34,4615
	Std. Deviation	4,60681	10,96194
Most Extreme Differences	Absolute	,171	,186
	Positive	,107	,186
	Negative	-,171	-,115
Test Statistic		,171	,186
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}

a. Test distribution is Normal.
b. Calculated from data.
c. Lilliefors Significance Correction.
d. This is a lower bound of the true significance.

Πίνακας A.7. 2016 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	22,5000	32,2538
	Std. Deviation	4,71310	12,00941
Most Extreme Differences	Absolute	,133	,122
	Positive	,130	,122
	Negative	-,133	-,113
Test Statistic		,133	,122
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			

Πίνακας A.8. 2017 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		Ανεργία Ελλήνων	Ανεργία Αλλοδαπών
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	21,0615	27,0385
	Std. Deviation	3,95970	7,92754
Most Extreme Differences	Absolute	,122	,204
	Positive	,122	,204
	Negative	-,097	-,165
Test Statistic		,122	,204

Asymp. Sig. (2-tailed)	,200 ^{c,d}	,143 ^c
a. Test distribution is Normal.		
b. Calculated from data.		
c. Lilliefors Significance Correction.		
d. This is a lower bound of the true significance.		

Πίνακας Α.9. 2018 One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test			
		<i>Ανεργία Ελλήνων</i>	<i>Ανεργία Αλλοδαπών</i>
N		13	13
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	18,6231	27,4231
	Std. Deviation	3,85187	9,32409
Most Extreme Differences	Absolute	,145	,155
	Positive	,145	,155
	Negative	-,088	-,066
Test Statistic		,145	,155
Asymp. Sig. (2-tailed)		,200 ^{c,d}	,200 ^{c,d}
a. Test distribution is Normal.			
b. Calculated from data.			
c. Lilliefors Significance Correction.			
d. This is a lower bound of the true significance.			